dostoyevski

EBEDİ KOCA

ROMAN

EBEDİ KOCA

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

Çeviren: Serpil Demirci

ISBN 975-8012-52-5
ÖTEKİ YAYINEVİ
KASIM 1996

VELCHANINOV

Yaz gelmişti ve beklenilenin tersine Velchaninov Petersburg'da kaldı. Rusya'nın güneyine yapmayı planladığı yolculuk suya düşmüştü. Davasının sonu da geleceğe benzemiyordu. Çiftlikle ilgili olan bu dava çok aksi bir hal almıştı. Üç ay önce gayet kolay gibi görünüyordu, ama birdenbire her şey değişti. "Her şey nasıl da kötüye gitti!" Artık Velchaninov bu cümleyi sık sık tekrarlar olmuştu. Yetenekli ve seçkin bir avukat tutmuş, ona bir sürü para ödüyordu. Parayı falan esirgediği yoktu, ama hem sabırsızlıktan hem de güvensizlikten kendisi de davaya karışmıştı. Belgeleri okuyor, avukatının kesinlikle beğenmediği şeyler yazıyor, mahkemeden mahkemeye koşup duruyordu. İpucu topluyor ve büyük olasılıkla da pek çok şeye engel oluyordu. Avukat bu durumdan yakmıyor ve ne olursa olsun onu yazlığa postalamaya uğraşıyordu. Ama Velchaninov bir türlü gitmeye karar veremiyordu. Petersburg'un tozu, boğucu sıcağı ve sinirleri altüst eden beyaz geceleri onun en çok sevdiği şeylerdi. Büyük Tiyatro yakınlarında yeni tuttuğu ev de tam bir fiyaskoydu. "Her şey fiyasko!" diye düşünüyordu. Asabiliği gitgide artıyordu; zaten uzun zamandır asabi ve evhamlıydı.

Hayatı hep dolu ve değişik geçmiş bir adamdı, artık genç falan da değildi. Otuz sekiz, hatta otuz dokuzundaydı ve kendi deyimiyle yaşlılığı 'hiç beklenmedik' bir şekilde gelmişti. Yaşından erken çöktüğünün farkındaydı. Gitgide azalan gücüne bakılırsa içten içe çöktüğü açıktı. Yoksa görünüşte güçlü ve dinçti. Uzun boylu, sağlam yapılı bir adamdı. Gür sarı saçları ve neredeyse göğsüne kadar inen upuzun sakalında tek bir beyaz tel bile yoktu. İlk bakışta biraz hantal ve uyuşuk gibi görünüyorsa da, dikkatle bakıldığında bir zamanlar iyi bir eğitim almış, mükemmel bir adam olduğu anlaşılıyordu. Sonradan edindiği ters ve tembel ifadeye rağmen Velchaninov'un tavırları serbest, kendinden emin ve hatta zarifti. Hâlâ kararlı ve küstah bir özgüveni vardı; kendisi bile bunun farkında değildi. Yalnızca akıllı değil, zaman zaman çok mantıklı, kültürlü ve hiç kuşkusuz yetenekliydi. Pembe yüzü, gençlik yıllarında kadınsı bir yumuşaklık taşıyan teni hanımların dikkatini çekerdi.

İnsanlar yüzüne bakarlar: "Ne sağlıklı bir adam! Bu ne güzel ten!" derlerdi. Ama bu sağlıklı görünüm artık asabiyet taşıyordu. İri mavi gözleri on yıl önce çok canlar yakmıştı. Parlak, güleç ve aldırışsız bakışları karşılaştığı herkesi etkisi altına alırdı. Artık kırkına merdiven dayadığı şu sıralarda parlaklığı ve güleçliği de kalmamıştı. Küçük küçük kırışıklarla çevrelenmiş bu gözler sağı solu belli olmayan bitkin bir adamın ikiyüzlülüğünü, alaycılığını, insanlara güvensizliğini, yeni ortaya çıkan bir hüznü ve acıyı taşıyordu. Dalgın ve derin bir hüzündü bu, özellikle de yalnız kaldığı zamanlarda ortaya çıkıyordu. Gariptir ama, birkaç yıl öncesine kadar eğlenceye düşkün, umursamaz ve güler yüzlü olan, fıkralar anlatan bu adam yapayalnız kalmaktan başka bir şey istemez olmuştu. Mali zorluklar içindeydi ve hiç gerek yokken pek çok arkadaşıyla ilişkisini kesmişti. Gururunun da bunda rol oynadığı kesindi. Gururu ve kuşkuculuğuyla eski arkadaşlarına bile dayanamıyordu. Ama zamanla yaşadığı yalnızlık içinde gururu bile karakter değiştirmişti. Azalacağına artmıştı. Bambaşka bir hal almıştı. Daha önce hiç akla gelmeyen ve beklenmedik nedenlerden acı çekmeye başladı. "Nedenler arasında bir sınıflandırma yapılacak olsa onunkiler yüksek sınıftan nedenlerdi."

Evet, sonunda öyle bir hale geldi ki geçmiş yıllarda iki kez bile düşünmediği bazı yüksek nedenler kafasını yormaya başlamıştı. Kafasında ve vicdanında yüksek saydığı nedenlere kalbi de onay veriyordu. Daha önce böyle bir şey hiç olmamıştı. Toplum içindeyken her şey bambaşkaydı. Eğer fırsat doğacak olsa, vicdanının gizemli ve saygıdeğer kararlılığına rağmen hemen ertesi gün, bu 'yüce nedenlere' şöyle elini bir sallayıp geçeceğini ve ilk dalga geçenin kendisi olacağını gayet iyi biliyordu. O zamana kadar onu etkisi altına alan 'aşağılık nedenler pahasına kazandığı düşünce özgürlüğüne rağmen durum böyleydi. Sabah kalktığı zaman, uykusuz geçen bir gece boyunca düşündüklerinden ve hissettiklerinden kim bilir kaç kez utanç duymuştu! Son zamanlarda çok uykusuzluk çekiyordu. Bir süredir ıvır zıvır her şeyden alınır olmuştu ve bu yüzden de duygularına mümkün olduğunca az güvenmeye karar vermişti . Ama gerçekliklerini kabul etmek zorunda olduğu bazı şeyleri de gözardı edemezdi. Son zamanlarda düşünceleri ve duyguları geceleri tamamen şekil değiştiriyor, günün ilk saatlerindekilere hiç benzemiyordu. Bu durumdan rahatsız oldu ve tanıdığı bir doktora bile danıştı. Adam bunu

pek ciddiye almadı. Fikirlerin ve duyguların değişimi, hatta ayrı iki fikre ve düşünceye sahip olmak 'düşünen ve hisseden' insanların evrensel özelliğidir, cevabını aldı. Bütün ömür boyunca edinilen inançlar bazen uykusuz geçen sıkıntılı bir gecenin etkisiyle değişebiliyor; durup dururken çok ciddi kararlar alınabiliyordu. Ama bunlar hiç kuşkusuz belli bir noktaya kadar geçerliydi: Eğer acı verecek boyuta ulaşıyorsa o zaman yaklaşan bir hastalığın belirtisi olabilirdi; hemen önlem alınması gerekirdi. Yapılacak en iyi şey hayat tarzında köklü değişiklikler yaratmak, yemekleri değiştirmek, hatta yolculuğa çıkmaktı. Sakinleştirici ilaçlar da yararlıydı hiç kuşkusuz.Velchaninov daha fazlasını dinlemedi, ona göre bu kesinlikle bir hastalıktı.

"Demek bütün bunlar bir hastalık, bütün bu 'yüksek fikirler' yalnızca bir hastalık, başka bir şey değil!" diye açıklama yapıyordu kendi kendine üzüntüyle. Bunu kabullenmeyi hiç istemiyordu.

Kısa bir süre sonra yalnız gece olanlar gündüzleri de olmaya başladı, üstelik gece olanlardan daha şiddetliydi ve vicdan azabının yerini öfke, heyecanın yerini alay almıştı. Geçmişindeki, hem de uzak geçmişindeki olaylar, Tanrı bilir neden, birdenbire daha sık ve biraz da garip bir şekilde aklına gelmeye başladı. Velchaninov uzun zamandır hafıza kaybından yakınıyordu, arkadaşlarının yüzünü unutuyordu; karşılaştıklarında tanımadığı için güceniyorlardı. Bazen birkaç ay önce okuduğu kitabı hiç hatırlamıyordu; ama bu hafıza kaybına rağmen uzak geçmişiyle ilgili her gün, on on beş yıldır hatırlanmamış her şey birdenbire, öyle şaşırtıcı bir kesinlikle ve ayrıntılarıyla aklına geliveriyordu ki sanki onları yeniden yaşadığım sanıyordu. Hatırladığı olayların bazıları öylesine unutulmuş şeylerdi ki tekrar hatırlanması bir mucizeydi. Hepsi bu kadar değildi. Engin deneyimleri olan bir adamın her türlü anısı olabilirdi! Ama asıl konu, hatırladığı şeylerin yepyeni, şaşırtıcı ve inanılmaz bir görüş açısı taşıyor olmasıydı, sanki başkalarının yaşadıklarıydı onlar. Neden hatırladığı bazı şeyler sanki suçmuş gibi etkiliyordu onu? Hem bunlar yalnızca zihninin yargılamaları değildi, kasvetli, yalnız, hasta zihnine pek güvenmezdi zaten; ama bunlar lanetlemelere, ağlamalara kadar varıyordu. İki yıl önce biri ona bir gün gözyaşı dökeceğini söylemiş olsaydı asla inanmazdı! Hatırladığı şeyler hep duygusal değil, bazen de küçültücü şeylerdi. Topluluk içindeki küçük düşmelerini ve başarısızlıklarını hatırlıyordu. Örneğin, entrikacı bir adam tarafından iftiraya uğradığını,

bunun sonucunda da bir ailenin artık onu evlerine kabul etmediklerini hatırladı. Kısa bir süre önce, herkesin içinde, açıkça aşağılanmıştı, suçluyu da düelloya davet etmemişti. Bir keresinde, güzel hanımların içinde akıllıca bir iğnelemeye konu olmuş ve uygun bir cevap bulamamıştı. Hatta ödenmemiş bir iki borç bile aklına geldi, gerçi önemsiz miktarlarda borçlardı, ama onur borçlarıydı; üstelik borç aldığı insanlarla arkadaşlığı kesmiş ve arkalarından konuşmuştu. Yalnızca bazı kötü anlarında da boşu boşuna harcayıp tükettiği iki önemli servet için üzülürdü. Ama kısa süre içinde yine 'yüksek fikirler'i düşünmeye başlardı.

Birden, ortada hiçbir şey yokken, yıllar önce sırf şımarıklıktan ve eğlenmek için herkesin içinde hakaret ettiği, kendi halinde, kır saçlı bir memuru hatırlayıverdi. Bu olay onun prestijini de arttırmıştı o zamanlar. O kadar geçmişte kalmıştı ki bütün ayrıntıları net olarak hatırladığı halde adamın adını unutmuştu. Yaşlı adam, kasabada dedikodu konusu olan, yaşı geçkin, bekâr kızını savunmaya çalışmıştı. Zavallı adam öfkeyle cevap yetiştirmeye uğraşmış, ama sonra birdenbire herkesin içinde ağlamaya başlamıştı. Herkes duygulanmış ama yine de adamı şampanyayla sarhoş edip eğlenmişlerdi. Şimdi Velchaninov zavallı ihtiyarın nasıl hıçkıra hıçkıra ağladığını ve çocuk gibi elleriyle yüzünü gizlediğini hatırladı durup dururken, sanki olayı hiç unutmamış gibi hissetti. Söylemesi biraz garip ama bu o zamanlar çok eğlenceli gelmişti, özellikle de yüzünü elleriyle gizlemesi, oysa şimdi hiç de öyle değildi. Sonra, şaka olsun diye bir öğretmenin güzel karısına nasıl iftira ettiğini hatırladı. Kocasının kulağına da gitmişti. Velchaninov kısa bir süre sonra kasabadan ayrıldığı için bu olayın sonuçlarını hiç öğrenememişti. Şimdi nasıl sonuçlanmış olabileceğini hayal ediyordu. O anda, bir zamanlar pek de çekici bulmadığı ve yaptıklarından sonradan utanç duyduğu o genç işçi kızı hatırlamamış olsaydı, hayalleri kim bilir daha nerelere kadar uzayıp giderdi. Neden yaptığını bilmiyordu, ama kızın başını derde sokmuş, sonra veda bile etmeden (zamanı mı vardı sanki!) çocukla beraber onu yüzüstü bırakıp Petersburg'a gitmişti. Sonraları tam bir yıl bu kızı aramış ama hiçbir yerde izine rastlamamıştı. Böyle yüzlerce anısı vardı ve her biri beraberinde düzinelerle yenilerini anımsatıyordu. Giderek gururu da inciniyordu.Gururunun garip bir şekilde değişime uğradığını daha önce söylemiştik. Bu doğruydu. Çok seyrek de olsa bazen, arabasının olmaması, bir mahkemeden diğerine

koşuşturması ve üstünü başını ihmal ediyor olması artık onu utandırmıyordu. Eğer tanıdıklarından biri sokakta ona alaylı alaylı baksa ya da tanımayacak olsa suratını bile asmadan yanından gidecek kadar gururluydu. Bu kayıtsızlığı gerçekti, gösteriş değil. Tabii bunlar zaman zaman oluyordu. Gururu bir zamanlar çok etkilendiği şeylere artık daha kayıtsızdı, ona sürekli musallat olan tekbir soruya konsantre olmuştu.

"Sanki yukarıda birisi beni kötü huylarımdan arındırmaya çalışıyor ve bana o lanetli anılarla 'pişmanlık gözyaşları' gönderiyor!" diye düşünürdü bazen kendi kendine alayla (zaten kendi hakkında düşündüğü zaman hep alaycı olurdu). "Neyse canım olsun; ama hepsi boşuna! Boşa kürek çekmek! Bu pişmanlık gözyaşları ve kendi kendimi aşağılamalarıma rağmen şu kırk yaşımda bile zerre kadar bağımsızlık duygusu kazanamadım! Yarın da aynı istek ortaya çıkacak olsa, öğretmenin karısına hediyeler verdiğimi yaymak işime gelse hiç tereddütsüz bu dedikoduyu yayardım. Hem de bu ikinci kez olacağından daha adice ve daha iğrenç olurdu ama bir an bile duraksamazdım. On bir yıl önce bacağına ateş ettiğim o ufak tefek, ana kuzusu Prens, yine bana hakaret edecek olsa, onu hemen düelloya çağırır, yine koltuk değneklerine mahkûm ederdim. Ötekilerin hepsi kuru sıkıdan başka bir şey değil, hepsi anlamsız! Kendimi adam edecek gücüm olmadığına göre geçmişimi hatırlamanın ne yararı var?"

Müdürün karısıyla yaşadıkları tekrarlanmamış, başka kimseyi koltuk değneklerine mahkûm etmemişti ama düşünceleri yine aynıydı; aynı şeyler yaşanacak olsa belki de öldürürdü bile... İnsan, sürekli olarak anılarıyla acı çekmemeli; arada bir dinlenip eğlenmeli.

Velchaninov da öyle yaptı. Gezip eğlenecekti, ama zaman geçtikçe Petersburg'daki yaşantısı ona daha da sıkıntı vermeye başladı. Temmuz geliyordu. Arada bir, davayı bir tarafa bırakıp hiç hazırlık yapmadan, öyle birdenbire, geriye de dönüp bakmadan, Kırım'a falan çekip gitmeye karar veriyordu. Bir saat sonra bu fikre burun kıvırıp dalga geçiyor, "bu iğrenç düşünceler bir kere aklıma gelmeye görsün, beni güneye göndermekle kalmaz, onun için kaçmaya çalışmak boşa, dürüst bir adam için zaten bir neden de yok. Hem ne anlamı var?" diye düşünüyordu umutsuzluk içinde. "Burası ne kadar tozlu ve boğucu! Her şey darmadağınık. Gidip geldiğim mahkemelerde öyle bir telaş, fareler gibi ileri geri öyle bir koşuşturma var ki! Kentte kalıp sabahtan akşama

kadar koşturan bu insanların yüzlerinden kendini beğenmişlik, kibir, kendi ruhlarından korkulan, yüreksizlikleri okunuyor. Burası sıkıntılı biri için cennet, ciddi söylüyorum! Her şey ortada, her şey açık, kimse Avrupa'daki kaplıcalarda ya da yazlıklardaki kibar tabakada olduğu gibi bir şeyler saklamaya kalkışmaz. Sırf bu yüzden de saygıyı hak ediyorlar!... Gitmeyeceğim! Patlasam da burada kalacağım!"

ŞAPKASI TÜLLÜ BEYEFENDİ

Temmuzun üçüydü. Boğucu ve sıcak hava dayanılmazdı. Velchaninov için çok yoğun bir gün olmuştu. Bütün sabahı oradan oraya koşturmakla geçirmişti. O akşam kasaba dışındaki villasında oturan bir avukata ani bir baskın yapması gerekiyordu. Saat altıda Nevsky Prospect'te, Polis Köprüsü yakınlarındaki bir restorana gitti. Yemekler pek öyle mükemmel değildi, ama Fransız mutfağıydı. Her zamanki köşesinde bir masaya oturdu ve o günün yemeğini ısmarladı.

Her zaman bir rublelik yemek yer ve ekstradan şarap içerdi. Mali durumu belirsiz olduğundan bu şarap onun için bir fedakârlıktı. O kötü şeyleri nasıl yiyeceğini düşünürken, sanki üç gün aç kalmış gibi son kırıntısına kadar da silip süpürmüştü. Bazen iştahına bakınca, "hastalıklı bir durum" diye mırıldanırdı. Ama bu kez, küçük masaya gayet keyifsiz bir halde oturmuş, şapkasını öfkeyle fırlatmış, dirseklerini dayayıp düşüncelere dalmıştı.

Zaman zaman gayet kibar ve soğukkanlı olabiliyordu, ama o anda yanında yemek yiyen biri gürültü yapacak olsa, ya da başında dikilen garson daha ilk kelimesini anlamayacak olsa esip gürleyecek, belki de rezalet çıkaracaktı.

Önüne çorba kondu. Tam kaşığı alıp çorbaya daldırıyordu ki birden elinden alıverdi, neredeyse kendisi de yerinden fırlayacaktı. Aniden aklına şaşırtıcı bir fikir gelmişti. Son birkaç gündür ona dadanıp işkence eden ve yakasından bir türlü düşmeyen o sıkıntının nedenini bulmuştu, gün gibi ortadaydı.

"İşte o şapka" diye mırıldandı, ilham almış gibi. "Şu üzerinde iğrenç yas tülü olan, lanet şapkadan başka bir şey değil. Her şeyin nedeni o!"

Düşünmeye başladı, düşündükçe de huysuzluğu artıyordu. "Bu macera" ona daha da inanılmaz geliyordu.

"Ama... bu pek de macera sayılmaz" diye karşı çıktı kendi kendine. "Maceranın kırıntısı bile yok!"

Olay şuydu: Yaklaşık iki hafta kadar önce (tam olarak hatırlamıyordu, ama iki hafta önce olduğunu sanıyordu) Podyatchesky

ve Myestchansky caddelerinin kesiştiği köşede, şapkasında yas tülü olan bir beyefendiyle karşılaşmıştı. Adam herkes gibiydi, bir özelliği falan yoktu, aceleyle geçip gitti, ama nedense gözlerini dikip Velchaninov'a bakınca onun da dikkatini çekmişti. Yüzü hiç yabancı değildi. Bir zamanlar bir yerlerde karşılaşmışlardı mutlaka. "Hayatım boyunca binlerce yüz görmüşümdür, hepsini hatırlayamam ya!"

Bıraktığı etkiye rağmen daha yirmi adım gitmeden bu karşılaşmayı unuttu. Ama etkisi bütün gün sürdü ve anlatılmaz, garip bir rafa tsızlığa dönüştü. Şimdi, iki hafta sonra bu olayı gayet net hatırlıyordu; hatta rahatsızlığın nedenini bir türlü anlayamadığını da hatırlıyordu. Bütün akşam üzerinde olan huysuzluğun o sabahki karşılaşmayla bağlantılı olduğunu düşünememişti.

Ama adam kendini Velchaninov'a hatırlatmakta hiç gecikmemişti. Ertesi gün Nevsky Prospect'te tekrar karşısına çıkmış, yüzüne garip garip bakmıştı. Velchaninov lanet okuyup geçmiş, sonra da neden böyle yaptığını merak etmişti. İnsanda nedensiz ve tanımlanamaz bir nefret uyandıran yüzler yok mudur canım!

"Evet, kesinlikle bu adamla bir yerde karşılaştım" diye mırıldandı düşünceli düşünceli, karşılaşmadan bir saat sonra. Akşamın ilerleyen saatlerini de keyifsiz ve neşesiz geçirdi. Hatta gece kötü bir rüya gördü, ama karamsarlığının nedeninin o yaslı adam olduğu aklına bile gelmedi. Oysaki adamı düşünmüş ve o anda o 'sefil şey'in aklını bu kadar meşgul etmesine çok öfkelenmişti. Sıkıntısının ondan kaynaklandığını bilse bunu çok küçültücü bulurdu. İki gün sonra Nevsky vapurlarından birinden inerken, kalabalığın içinde karşılaştılar. Bu üçüncü karşılaşmada, şapkası tüllü bu adamın kendisini tanıdığına ve ona doğru hamle yaptığına yemin edebilirdi, ama kalabalığın seline kapılıp gitmişti. Hatta elini uzatmak 'küstahlığı'nda bulunduğunu bile hayal etti; belki de ona adıyla seslenmişti. Ama Velchaninov bunu pek doğru dürüst duymamıştı... "Bu aşağılık adam da kim? Beni tanıyorsa ve çok meraklıysa neden yanıma gelmiyor?" diye düşündü öfkeyle, arabaya binip Smolny Manastırı'na doğru giderken. Yarım saat sonra her şeyi unutmuş, avukatıyla bağrış çağrış tartışmaya başlamıştı, ama akşam ve gece iğrenç, inanılmaz bir bunalımın pençe sine düştü yine. "Acaba karaciğer sancısı mı çekiyorum?" diye düşündü huzursuzlukla, kendini aynada incelerken.

Bu üçüncü karşılaşmaydı. Daha sonra arka arkaya beş gün 'hiç

kimse' ile karşılaşmadı. O aşağılık adamdan eser yoktu ortalıkta. Ama bu şapkası tüllü adam aklından hiç çıkmıyordu. "Neyim var benim? Acaba hasretini mi çekiyorum? Hımm!... Onun da Petersburg'da yapılacak çok işi olmalı. Peki kimin yasını tutup şapkasına tül takıyor? Belli ki beni tanıdı, ama ben onu tanımıyorum. Neden insanlar tül takarlar? Hiç yakışıyor mu?... Yakından görsem tanırım herhalde..."

İnsanın hatırlamakta zorlandığı, hani dilinin ucuna geliveren bir kelime gibi belli belirsiz bir kıpırdanma oldu hafızasında. Çok iyi bilir de insan, hatta bildiğinin de farkındadır, ne demek olduğunu da bilir, tam dilinin ucundadır, ama bütün çabalarına rağmen bir türlü hatırlayamaz.

"Çok çok uzun zaman önceydi... şeyde canım... hani bir şey vardı...Lanet olasıca neydi o?..." diye bağırdı öfkeyle. "O sefil adam için kendimi küçültmeme değmez..."

Korkunç öfkelendi, ama akşam, o sabah bu kadar 'korkunç' öfkelendiğini hatırlayınca çok bozuldu. Sanki biri onu utanılacak bir durumda yakalamış gibi hissetti kendini. Şaşkın ve karmakarışıktı.

"Öyleyse bu kadar öfkelenmem için bir neden var... durup dururken... sırf böyle bir hatırlama yüzünden..." Düşüncesi böylece yarım kaldı.

Ertesi gün öncekinden daha da sinirliydi, ama bu kez belli bir temele dayandığını ve bu konuda haklı olduğunu düşünüyordu. "Eşi görülmemiş bir küstahlıktı bu." Her şey dördüncü karşılaşma yüzündendi. Şapkası tüllü beyefendi sanki yerden bitmiş gibi yine ortaya çıkıvermişti. Velchaninov, daha önce sözü edilen, yazlığında basmayı düşündüğü avukatla karşılaşmıştı. İş için görmek zorunda olduğu ve aslında pek iyi tanımadığı bu adam özellikle ortalarda görünmek istemiyor, kendisiyle karşılaşmaktan kaçınıyordu. Velchaninov, sonunda onunla karşılaştığına sevinerek ve uzun zamandır peşinde olduğu bazı şeyleri ağzından kaçırır düşüncesiyle zorlayarak, kurnaz ihtiyarı izliyordu. Ama bu kurnaz ihtiyarın da kendine göre niyetleri vardı ve kâh gülerek kâh sessiz kalarak Velchaninov'u geçiştiriyordu. İşte tam o ilginç anda Velchaninov karşı kaldırımda şapkası tüllü adamı gördü. Durmuş ikisini seyrediyordu, bu çok açıktı ve sanki onlarla alay ediyor gibiydi.

"Lanet olsun!" diye bağırarak öfkeyle avukatın yanından ayrıldı Velchaninov ve başarısızlığını da o 'küstah herifin birden ortaya

çıkmasına bağladı.

"Lanet olasıca beni mi gözetliyor? Evet, belli ki beni izliyor. Belki de onu birisi tutmuştur... Vay vay vay! Benimle dalga geçiyor! Vay! Onu bir temiz döveceğim... Ne yazık ki yanımda bastonum yok! Şuradan bir baston alayım! Onu bırakmam! Kim bu adam? Kim olduğunu bilmek istiyorum."

İşte Velchaninov'un anlattığımız gibi, adamakıllı üzgün ve sıkıntılı bir halde o restoranda oturması, bu dördüncü karşılaşmadan üç gün sonraydı. Gururuna rağmen bunları fark etmemek mümkün değildi. Sonunda, bütün koşulları biraraya getirip sıkıntısının, karamsarlığının ve son iki haftadır ısrarla devam eden huzursuzluğunun tamamen bu 'ciğeri beş para etmez', yaslı adamdan kaynaklandığını anladı.

"Tamam, evham yapıyor olabilirim" diye düşündü Velchaninov, "belki de pireyi deve yapmaya hazırım, ama bütün bunların hayalden başka bir şey olmadığını düşünmek kendimi daha iyi hissetmemi sağlamaz ki! Her namussuz, insanı bu şekilde rahatsız edecek olsa... vay halimize!..."

O günkü karşılaşmada (yani beşinci) Velchaninov öyle sarsıldı ki pirenin deveden de büyük olduğu ortaya çıktı. Adam yine önceki gibi yanından geçti, ama bu kez ne Velchaninov'a baktı ne de tanıyormuş gibi davrandı. Tam tersine gözlerini kaçırıp, fark edilmeden kaçabilmek için telaşlı görünüyordu. Velchaninov arkasını dönüp avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Hey baksanıza! Şapkasında tül olan! Saklanmaya çalışmayın! Durun! Kimsiniz siz?"

Hem soru hem de bağrış tarzı çok anlamsızdı, ama Velchaninov ancak yaptıktan sonra bunun farkına varabildi. Adam bu bağırtıya döndü baktı, bir süre için şaşkın şaşkın durdu, gülümsedi, bir şey söyleyecek ya da yapacak gibiydi ama bir anlık kararsızlıktan sonra döndü ve arkasına bile bakmadan kaçtı gitti. Velchaninov hayretler içinde arkasından bakakaldı. "Ya o benimle değil de ben onunla uğraşıyorsam?" diye düşündü Velchaninov. "Olacağı buydu!" Yemeğini bitirince hemen avukatı görmek için yazlığa gitti. Onu bulamadı. Ona 'beyefendinin o gün gelmeyeceğini, kasabadaki bir 16. yaş günü partisine gittiğini ve sabaha karşı üçten, dörtten önce dönmeyeceğini' söylediler. Bunu öyle alçaltıcı buldu ki, hemen öfkeyle ayaklanıp yaş günü partisine gitmeye karar verdi yola koyuldu bile. Yolda, biraz fazla

ileri gittiğini düşününce arabadan indi ve Büyük Tiyatro'nun yolunu tuttu. Biraz harekete ihtiyacı olduğunu hissetti. Ne pahasına olursa olsun uykusuzluğunu yenmeli ve ayaklanan sinirlerini yatıştırmak için o gece deliksiz bir uyku çekmeliydi. Uyumak için de yorulması gerekirdi. Uzunca bir yürüyüşten sonra saat on buçukta eve geldi. Çok yorulmuştu tabii.

Geçen Mart'ta tuttuğu daire bütün kötülemelerine rağmen hiç de o kadar kötü ve utanç verici değildi. 'Geçici bir süre' için tuttuğu ve o 'lanet olası dava' yüzünden Petersburg'da kaldığı bahanesiyle teselli buluyordu. Giriş oldukça karanlık ve pisti, ama dairesi ikinci kattaydı. Karanlık bir koridorun böldüğü, biri avluya, öteki caddeye bakan iki kocaman, aydınlık odası vardı. Pencereleri avluya bakan odanın hemen bitişiğinde, yatak odası olarak düşünülmüş küçük bir oda vardı, ama Velchaninov orayı kâğıtlar ve kitaplarla doldurmuştu. Pencereleri caddeye bakan büyük odada yatıyordu. Yatağını kanepeye hazırlıyordu. Elden düşme mobilyaları gayet rahattı. Refah günlerinden kalma bazı değerli eşyaları da vardı: tunç ve porselen heykelcikler; büyük ve gerçek Buhara halıları; hatta iki güzel tablo. Ama her şey karmakarışık ve toz içindeydi. Hizmetçisi Pelagea onu bırakıp tatil için Novgorod'a evine gittiğinden beri hiçbir şey yerli yerine konmamıştı. Pelagea'sından çok memnun olmakla birlikte, onun gibi bekâr ve hâlâ beyefendiliğini sürdürmeye çalışan bir adamın yalnız bir kadın hizmetçi çalıştırmasının garipliği bazen Velchaninov'u utandırıyordu. Baharda, bu daireye taşındığı sıralarda kız ona yurtdışına giden tanıdık bir aileden gelmişti. Evini düzene sokmuştu. O gidince de bir başkasını bulmakla uğraşmamıştı. Kısa bir süre için bir uşak tutmaya değmezdi. Hern zaten erkek hizmetkâr istemiyordu. Dışarı çıkarken anahtarı kapıcıya bırakıyor, kapıcının kız kardeşi her sabah evi derleyip toplamaya geliyordu. Parasını cebe indirmekten başka bir şey yaptığı yoktu kızın; hatta Velchaninov onun hırsızlık yaptığından da kuşkulanıyordu. Sonra her şeye omuz silkti ve evde yalnız kaldığına şükredip oturdu. Ama her şeyin bir sınırı vardı. Bazı kötü anlarında 'pislik' dayanılmaz oluyor, eve döndüğüne pişman bir halde giriyordu odalara.

Bu kez güçlükle soyunup kendini yatağa attı; öfkeyle, hiçbir şey düşünmemeye ve ne olursa olsun 'hemen' uyumaya karar verdi. Gariptir ama başı yastığa değer değmez de uyudu; hemen hemen bir aydır böyle bir şey hiç olmamıştı.

Yaklaşık üç saat kadar uyudu ama pek huzurlu bir uyku değildi. Sanki ateşlenmiş gibi garip rüyalar gördü. Rüyasında bir suç işlemiş ve herkesten gizlenmişti, ama insanlar onu suçlamak için akın akın geliyorlardı. Büyük bir kalabalık toplandığı halde hâlâ gelmeye devam ediyorlardı. Kapı kapanmıyordu artık. Velchaninov'un ilgisi şimdi hayatta olmayan, eski bir arkadaşındaydı. Adam birden çıkagelmişti. Asıl can sıkıcı olan, Velchaninov'un bu adamın kim olduğunu ve adını hatırlamamasıydı. Tek bildiği bir zamanlar onu çok sevdiğiydi. Gelen herkes Velchaninov'un suçlu olup olmadığı konusunda bu adamın son sözü söylemesini sabırsızlıkla bekliyordu. Ama adam hiç kıpırdamadan masada oturmuş, ağzını bile açmıyordu. Gürültü bir an bile kesilmiyor, genel huzursuzluk gitgide yoğunlaşıyordu. Birdenbire Velchaninov, konuşmadığı için adama saldırdı ve bu yaptığından garip bir zevk duydu. Kalbi dehşet ve acıyla titredi, ama bu dehşette bile bir zevk vardı. Kızgınlıkla ikinci ve üçüncü kez saldırdı, artık deliliğe varan, ama içinde zevk taşıyan öfke ve dehşetten sarhoş bir halde yumruklarının sayısını bile unuttu. Hiç durmadan vurmaya devam ediyordu. Her şeyi yıkıp devirmek istiyordu. Birdenbire bir şey oldu: Hepsi korkuyla bağırmaya başladılar ve bir şey bekliyormuş gibi kapıya döndüler. Tam o anda sanki biri çekip koparırcasına kapı zilini çalıyordu. Velchaninov uyandı, uykuyla uyanıklık arası bir haldeydi. Paldır küldür yataktan fırladı. O anda birisinin gerçekten zili çaldığından ve bunun rüya olmadığından emindi.

"Bu kadar açık ve net bir zil sesi rüya olamaz!"

Ama bu zil sesinin gerçekten bir rüya olduğu ortadaydı. Kapıyı açtı, merdiven boşluğuna çıktı, aşağıya baktı, hiç kimse yoktu. Zil yerinde hareketsiz, asılı duruyordu. Şaşkın ama rahatlamış odasına döndü. Bir mum yakarken, kapıyı kapattığını ama kilitleyip, çengeli takmadığını hatırladı. Eskiden bazen pek gerekli görmediği için gece eve gelince kapıyı kilitlemeyi unuturdu. Pelagea söylenip dururdu. Hole gitti, kapıyı kapattı, yine açtı, bir kez daha merdiven boşluğuna baktı ve anahtarı çevirmekle uğraşmayıp, çengeli indirdi yalnızca. Saat iki buçuğu vurdu; demek ki üç saat uyumuştu.

Rüyası onu öyle rahatsız etmişti ki tekrar yatmak istemedi. Yarım saat kadar yani 'bir sigara içimi' süresince odada dolaşmaya karar verdi. Aceleyle giyinip pencereye gitti, kalın perdeyi ve beyaz kepengi kaldırdı. Sokak hâlâ aydınlıktı. Petersburg'un aydınlık yaz geceleri hep sinirine

dokunurdu zaten; son zamanlarda uykusuzluğunu da arttırmaya başlamıştı. Bu yüzden iki hafta önce, tamamen kapattığı zaman içeriye ışık sızdırmayan perdeler takmıştı. Perdeyi açık bıraktı ve yaktığı mumu masada unutup, içindeki ağır ve hastalıklı duyguyla daralmış bir halde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Rüyanın etkisinden hâlâ kurtulamamıştı. O adama el kaldırıp dövebilmenin verdiği sıkıntı daha geçmemişti.

"Böyle bir adam yok ki, hiç olmadı; hepsi rüyaydı. Neden üzülüyorum sanki?"

Sanki başka derdi yokmuş gibi, kesinlikle hastalanmaya, "hasta bir adam" olmaya başladığını düşünüp duruyordu kızarak. Yaşlandığını ve güçsüzleştiğini düşünmek ona çok acı geliyordu. Kötü anlarında yaşını ve gitgide azalan gücünü sırf kendisini huzursuz hissetmek için daha da abartıyordu.

"Bayağı yaşlandım" diye mırıldandı. "Hafızamı da kaybediyorum, hayal görüyorum, rüyalar görüyorum, ziller çalıyor... Lanet olsun, böyle rüyaların ateş belirtisi olduğunu deneyimlerimden öğrenmiştim... O şapkası tüllü adamın da rüya olduğundan eminim. Dün çok haklıydım, ben onu rahatsız ediyorum, o beni değil. Hakkında bir hikâye uydurdum, şimdi de korkumdan masanın altına saklanıyorum. Peki neden ona aşağılık adam diyorum? Belki de çok saygıdeğer biridir. Yüzü pek güzel değil ama öyle belirgin bir çirkinliği de yok. Herkes gibi giyinmiş. Yalnız gözlerinde bir şey var... İşte yine aynı şey! Yine onu düşünmeye başladım! Gözlerindeki şeyden bana ne canım? Onu düşünmeden edemez miyim ben?..."

Kafasında oluşmaya başlayan düşüncelerin içinde bir tanesi içine dert olmuştu: Bu şapkasında tül olan adamın bir zamanlar onun arkadaşı olduğuna ama şimdi karşılaştıklarında, geçmişiyle ilgili büyük bir sırrı bildiği ve böyle düşkün bir durumda gördüğü için kendisine güldüğüne inanıyordu. Biraz gece havası solumak için pencereye gitti ve - ve birden tepeden tırnağa ürperdi. Sanki inanılmaz, daha önce hiç duyulmamış bir şey oluyordu gözlerinin önünde.

Daha pencereyi açmamıştı, hemen kenara kaçıp köşeye büzüldü. Karşıda, ıssız kaldırımda, yüzü kendi evine dönük duran şapkası tüllü adamı görmüştü. Adam penceresine doğru bakıyordu, ama onu fark etmediği belliydi. Sanki düşündüğü bir şey varmış gibi merakla evi seyrediyordu görünüşe bakılırsa enine boyuna bir şeyi tartıyor, ama

karar veremiyordu. Elini kaldırdı, işaret parmağını alnına koydu. Sonunda kararını verdi, etrafa acele bir bakış attı, parmak uçlarına basa basa caddeyi geçti. Evet: yaz günleri saat üçlere kadar kilitlenmeyen giriş kapısından içeri girdi.

"Bana geliyor" düşüncesi kafasında çaktı Velchaninov'un. O da parmak uçlarında, aceleyle kapıya gitti, korkudan uyuşmuş bir halde sessizce durdu. Titreyen sağ elini biraz önce indirdiği çengelin üzerine koydu ve merdivenlerden gelecek ayak seslerini dinlemeye başladı. Kalbi öyle korkunç atıyordu ki neredeyse yabancının ayak seslerini duyamayacağından korktu. Bunların ne demek olduğunu anlayamıyordu, ama on kat daha heyecanlanmıştı. Rüyası gerçeye dönüşüyor gibiydi. Velchaninov doğuştan cesur bir adamdı. Bazen yanında kimse olmadığında bile sırf kendini beğenmişlikten, tehlike anında cesaret göstermeyi severdi. Oysa şimdi başka bir şeyler daha vardı. Son zamanlarda evhamlı ve sinirli olan adam tamamen değişmişti. Aynı adam değildi artık. Asabi ve sessiz bir kahkaha koy verdi. Kapalı kapının ardında yabancının her hareketini tahmin ediyordu.

"Hah! Şimdi içeri giriyor, girdi, etrafına bakıyor; ses dinliyor, soluğunu tutuyor, sessizce çıkıyor... Hah! Kapının kolunu tuttu, çekiyor, açmaya çalışıyor! Kilitli olmadığını sanmıştı! Demek ki bazen açık unuttuğumu biliyor! Yine kolu çekiyor; acaba çengelin kopacağını mı sanıyor? Ayrılmak ne acı! Onu böyle göndermek yazık değil mi?"

Gerçekten de her şey düşündüğü gibiydi. Birisi kapının öteki tarafında duruyor ve sessizce kilidi yokluyor, kapı kolunu çekiştiriyordu. "Kuşkusuz bunu bir amaç için yapıyordu." Velchaninov problemi çözmeye karar vermişti ve neşeyle bu işe koyuldu. Cengeli kaldırmak, kapıyı açmak ve 'umacı' ile yüz yüze gelmek için dayanılmaz bir istek duyuyordu. "Burada ne yapmaya çalışıyorsunuz sayın beyefendi?"

Öyle de yaptı. Bir anını yakaladı ve çengeli kaldırdı, kapıyı itti, neredeyse şapkası tüllü adamın üzerine kapaklanıverecekti.

PAVEL PAVLOVİTCH TRUSOTSKY

Adam yerinde çakılmış kalmış, hiç sesini çıkarmıyordu. Kapıda birbirlerinin yüzüne bakıp dikiliyorlardı. Birkaç saniye öylece geçti ve Velchaninov birden ziyaretçisini tanıdı!

Aynı anda da ziyaretçisi Velchaninov'un onu tanıdığını fark etti. Gözlerinde bunu ele veren bir parıltı oldu. Bir an için yüzünde tatlı bir gülümseme belirdi.

"Alexey İvanovitch ile görüşme şerefine mi eriyorum acaba?" dedi duruma hiç uymayan bir hassasiyetle.

"Yoksa siz de Pavel Pavlovitch Trusotsky misiniz?" dedi Velchaninov şaşkınlık içinde.

"Dokuz yıl önce T—'de tanışmıştık. Yakın arkadaş olduğumuzu hatırlatmama izin verin."

"Evet... doğru, ama şu anda saat sabahın üçü. Siz on dakikadır kapımı zorluyorsunuz."

"Üç mü!" diye bağırdı adam, saatini çıkarıp bakarken. Gerçekten çok üzgün ve şaşkın görünüyordu. "Evet, gerçekten de üç! Çok özür dilerim Alexey İvanovitch, gelmeden önce bunu düşünmeliydim. Çok utandım doğrusu. Bir iki gün içinde gelip her şeyi açıklarım, ama şimdi..."

"Yo! Eğer bir açıklaması varsa lütfen hemen, şu anda yapın!" dedi Velchaninov. "İçeri girin! Zaten siz de içeri girmeye çalışıyordunuz, gecenin yarısında sırf kilidi yoklamak için gelmediniz herhalde."

Heyecanlı ve şaşkındı, durumu hiç anlayamadığını hissediyordu. Biraz da utanmıştı, ortada ne bir gizem ne de tehlike vardı. Bütün olanlar bir hiçti, Pavel Pavlovitch'in aptallığından başka bir şey değildi. Ama o kadar basit olduğuna inanamıyordu bir türlü. Kötü bir şeyler olacağı belli belirsiz içine doğuyor, bir şeyden korkuyordu. Konuğunu bir koltuğa oturttuktan sonra kendisi de sabırsızlıkla hemen oracıktaki yatağına oturdu. Ellerini dizine dayayıp eğilerek, konuğunun konuşmaya başlamasını huzursuzlukla bekledi. Onu iyice süzdükten sonra hatırlamaya başladı. Gariptir, ama adam konuşmuyordu. Sanki hemen

konuşmak 'zorunda' olduğunun farkında değil gibiydi. Tam tersine o da bir beklentisi varmış gibi Velchaninov'a bakıyordu. Herhalde biraz ürkekti ve kapana kısılmış bir fare gibi rahatsızlık duyuyordu, ama Velchaninov artık öfkelenmeye başlamıştı.

"Ne diye susuyorsunuz?" diye bağırdı. "Hayalet ya da rüya değilsiniz ya! Ölü numarası yapmaya da gelmediniz? Açıklamalarınızı yapsanıza!"

Konuk huzursuzlandı, gülümsedi ve sakınarak konuşmaya başladı.

"Anladığım kadarıyla sizi en çok sarsan benim böyle bir saatte, bu şekilde gelmiş olmam... Geçmişimizi ve nasıl ayrıldığımızı hatırlayınca şimdi bana da garip geliyor... Aslında uğramaya hiç niyetim yoktu, rastlantıyla oldu..."

"Ne rastlantısı? Parmak uçlarınızda karşıya geçişinizi pencereden gördüm!"

"Ah demek gördünüz! Belki de benden daha çok şey biliyorsunuz! Ama sizi huzursuz ediyorum... Buraya üç hafta önce bir iş için geldim. Adım Pavel Pavlovitch Trusotsky, biliyorsunuz. Zaten beni hatırladınız. Başka bir kentte daha yüksek bir pozisyonda görev almak için geldim buraya... Şimdi bunun önemi yok... İşin aslını sorarsanız, üç haftadır buralarda dolaşıyorum ve işimi bile bile uzatıyorum. Tayinim çıksa bile ben farkına varmadan Petersburg'unuzda dolaşıyor olacağım. Sanki amacımı yitirmiş ve yitirmekten de hoşnut, böyle bir haldeyim..."

"Nasıl bir halde?" dedi Velchaninov surat asarak.

Konuk başını kaldırdı, şapkasını aldı ve üzerindeki tülü gösterdi.

"Bakın işte böyle bir haldeyim."

Velchaninov önce tüle sonra da konuğunun yüzüne boş boş baktı. Birden yanakları kıpkırmızı oldu, heyecanlandı.

"Natalya Vassilyevna mı yoksa?"

"Evet! Natalya Vassilyevna! Geçen martta... veremden, hem de iki üç aylık hastalık döneminden sonra, aniden! Ben de böyle kalakaldım!"

Konuk bunları söylerken ellerini iki yana açtı ve en az on saniye çıplak kafasını göstererek öylece durdu. Sol elindeki şapkanın tülü sallanıyordu.

Adamın havası ve tavırları Velchaninov'u yeniden canlandırdı. Alaylı ve kışkırtıcı bir gülümseme kısa bir süre için dudaklarında asılı kaldı. Uzun zaman önce tanıdığı ve uzun zamandır da unuttuğu kadının sürpriz olan bu ölüm haberi onu hayrete düşürdü.

"Nasıl olur?" kelimeleri döküldü dudaklarından. "Neden hemen gelip bana söylemediniz?"

"İlginize teşekkür ederim. Her şeye rağmen yine de teşekkür ederim."

"Neye rağmen?"

"Bunca yıllık ayrılığa rağmen yine de bana ve acıma ilgi gösterdiniz, size minnettarım. Söylemek istediklerim bunlardı. Arkadaşlarım konusunda kuşkularım olduğundan böyle konuşmuyorum. Burada gerçek dostlar bulabilirim. Örneğin Stepan Mihalovitch Bagautov. Biliyorsunuz Alexey İvanovitch sizinle tanışmamız, daha doğrusu buna dostluğumuz demek istiyorum, dokuz yıl önceydi ve siz bir daha hiç dönmediniz. Mektup bile yazmadınız..."

Konuk şarkı söylüyormuş gibi konuşuyor ve konuşurken de hep yere bakıyordu. Yine de her şeyi görüyor gibiydi. Velchaninov soğukkanlılığını yeniden kazandı. Gittikçe güçlenen garip bir izlenimle Pavel Pavlovitch'i dinliyor ve seyrediyordu. Adam birden durunca birbiriyle ilgisiz ve şaşırtıcı bir sürü fikir geçti aklından.

"Nasıl oldu da sizi şu ana kadar hiç hatırlayamadım?" dedi canlanarak. "Yolda beş kez karşılaştık."

"Evet, hatırlıyorum. Hep yoluma çıkıp durdunuz. İki ya da üç kez oldu..."

"Asıl benim yoluma çıkan sizdiniz. Ben değil."

Velchaninov ayağa kalktı ve hiç beklenmedik bir şekilde birden gülmeye başladı. Pavel Pavlovitch durdu, dikkatle ona baktı ve devam etti.

"Beni tanımamanıza gelince, unutmuş olabilirsiniz, hem zaten çiçek hastalığı geçirdim, yüzümde izi kaldı."

"Çiçek mi? Demek çiçek geçirdiniz? Peki bunu nasıl oldu da..."

"Kaptım? Her şey olabilir. Kimse bilemez Alexey İvanovitch, insanın başına böyle talihsizlikler geliyor."

"Yine de çok garip. Neyse devam edin dostum, devam edin!"

"Sizinle karşılaştığım..."

"Durun biraz! Neden 'kapmak' kelimesini kullandınız? Oysaki ben daha kibar bir ifade kullanacaktım. Peki devam edin, devam edin!"

Nedense gittikçe daha neşeli oluyordu. Şaşkınlık duygusu yerini başka duygulara bıraktı. Odada hızlı adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu.

"Petersburg'a gelmek üzere yola çıktığımda sizi aramaya niyetli olmama rağmen, hatta size rastladığım halde... öyle keyifsizdim ki, Mart'tan beri umudum öyle kırık ki..."

"Ah evet, Mart'tan beri umudunuz kırık... Durun bir dakika, sigara içer misiniz?"

"Biliyorsunuz eski günlerde, Natalya Vassilyevna sağken ben..."

"Evet, evet; peki ya Mart'tan beri?"

"Belki bir tane."

"Buyrun, yakın. Devam edin, devam edin! Anlatın!"

Velchaninov bir sigara yakıp yine yatağa oturdu.

Pavel Pavlovitch durakladı.

"Ne kadar heyecanlısınız. İyi misiniz?"

"Siz boş verin benim sağlığımı!" dedi Velchaninov birden kızarak. "Siz devam edin!"

Arkadaşının heyecanını gören konuk daha iyi ve daha güvenli hissetti kendisini.

"Devam edecek ne var ki?" diye başladı yine. "Bir adamın mahvoluşunu düşünsenize Alexey İvanovitch! Hem öyle mahvolma değil, temelden çökme! Yirmi yıllık bir evlilikten sonra yaşamı tamamen değişen, belli bir amacı olmadan, kırlarda dolaşır gibi sokaklarda avare avare dolaşan ve bu avarelikte bile bir zevk bulan bir adam. Böyle bir anda, bir tanıdık, hatta candan bir dost gördüğüm zaman karşılaşmamak için yolumu değiştirmem gayet doğal. Bazen de insan geçmişine tanıklık etmiş ve artık geri dönmeyecek bir dostu görmeyi çok ister; kalbi öyle çarpar ki gece gündüz demez, hatta sabahın dördünde onu uyandırma riskini de göze alarak kendini atar yollara... Yalnızca zaman konusunda hata yaptım, dostluğumuz konusunda değil. Şu anda da ona değer. Zamana gelince gerçekten on iki olduğunu düşünmüştüm. İnsan bazen dertleriyle sarhoş oluyor. Beni bitiren derdim değil, alışılmamış durumum..."

"Ne kadar garip konuşuyorsunuz!" dedi Velchaninov kasvetli kasvetli, yine ciddileşmişti.

"Evet ya biraz garip konuşuyorum..."

"Şaka... falan yapmıyorsunuz ya?"

"Şaka mı!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch hüzünlü bir şaşkınlık içinde. "Böyle acı bir şeyi söylediğim anda..."

"Yalvarırım bu konuyu açmayın!"

Velchaninov kalktı ve yine odada yürümeye başladı. Böylece beş dakika geçti. Konuk kalkmak üzereydi.

"Oturun, oturun! dedi Velchaninov.

Pavel Pavlovitch emre uyup hemen yerine oturdu.

"Ne kadar değişmişsiniz" diye başladı Velchaninov, birden önünde düşüncelerden çok etkilenmiş gibiydi. "Çok değişmişsiniz! Çok! Bambaşka biri olmuşsunuz!"

"Bunda şaşılacak bir şey yok; dokuz yıl oldu."

"Yo yo yo, bu yıl meselesi değil! Görünüşünüzün bu kadar değişmesi inanılmaz. Başka bir adam olmuşsunuz!"

"Dokuz yıl içinde neler olmaz ki."

"Belki Mart'tan beri böyledir!"

"Ne komik bir düşünce..." diyerek kıs kıs güldü Pavel Pavlovitch. "Tam olarak ne değişiklik olmuş?"

"Ne mi? Benim tanıdığım Pavel Pavlovitch sağlam ve efendi biriydi, o Pavel Pavlovitch zeki bir adamdı, oysa şimdi karşımda tam bir Vaurien (haydut, kepaze) var!"

Velchaninov ağzı sıkı insanların bile bazen kendilerine hâkim olamayıp konuştukları huysuz bir ruh hali içindeydi.

"Vaurien mi? Öyle mi düşünüyorsunuz? Demek artık zeki değilim?" Pavel Pavlovitch zevkle güldü.

"Boş verin canım şimdi! Tabii zekisiniz!" 'Ben küstahım ama bu adam beni de geçti... Amacı nedir acaba?' diye düşünüyordu Velchaninov.

"Ah benim sevgili, can dostum!" diye bağırdı konuk birdenbire, çok heyecanlanarak. "Biz neler söylüyoruz? Biz artık bu dünyada, bu parlak, yüce toplumda değiliz! Biz iki eski dostuz, çok eski iki dost! Çok değerli birinin bağladığı dostluğumuzu anmak için bir araya geldik!"

Duygusunun coşkusuyla öyle kendinden geçmişti ki kafasını eğip yüzünü şapkasıyla örttü. Velchaninov onu nefret ve huzursuzlukla izliyordu. 'Ya maskaralık yapmaya çalışıyorsa' düşüncesi kafasında şimşek gibi çaktı. 'Yo yo! Sarhoş falan olduğunu da sanmam, ama belki de sarhoştur, yüzü kıpkırmızı. Hem sarhoş olsa da aynı kapıya çıkar. Neyin peşinde acaba? Bu aşağılık adam ne istiyor?'

"Hatırlıyor musunuz?" diye bağırdı Pavel Pavlovitch, şapkasını biraz kaldırarak, anıların etkisiyle daha da kendinden geçmişti. "Sayfiyeye yaptığımız gezilerimizi, akşamları ekselansları, konuksever

Semyon Semyonovitch'in evindeki danslı partilerimizi ve masum oyunlarımızı hatırlıyor musunuz? Üçümüz akşamları beraber okurduk! Sizinle ilk kez, işinizle ilgili araştırmalar yapmak için bize geldiğinizde tanışmıştık, aramızda hararetli bir konuşma başlamış o sırada Natalya Vassilyevna odaya girmişti. On dakika sonra da, tam bir yıllığına iyi bir aile dostumuz oluvermiştiniz. Tıpkı Turgenev'in oyunu Taşralı Kadın'da olduğu gibi."

Velchaninov gözlerini yere dikmiş odada bir aşağı bir yukarı ağır, ağır dolaşıyor, nefretle ve sabırsızlıkla, ama dikkatle dinliyordu.

"Taşralı Kadın hiç aklıma gelmemişti" diye araya girdi şaşkın bir halde, "siz hiç böyle tiz bir sesle ve böyle... yapmacık bir dille konuşmazdınız. Neler oluyor?"

"Eskiden çok daha sessizdim kuşkusuz, çekingendim" dedi Pavel Pavlovitch aceleyle. "Bilirsiniz karım konuşurken ben hep dinlemeyi tercih ederdim. Nasıl esprili konuştuğunu hatırlarsınız... Taşralı Kadın ve Stupendyev'e gelince o konuda haklısınız, biz siz gittikten sonra bunlardan söz etmiştik, ilk karşılaşmamızı o oyuna benzetmiştik. Gerçekten de büyük bir benzerlik vardı. Özellikle de Stupendyev."

"Stupendyev de kim? Canı cehenneme!" diye bağırdı Velchaninov, tepinerek. Bu 'Stupendyev' adının uyandırdığı tatsız anılardan dolayı canı sıkılmıştı.

"Stupendyev, Taşralı Kadın'da bir karakter, oyundaki koca" dedi Pavel Pavlovitch, bal gibi tatlı bir sesle. "Siz gittikten sonra, beş yıl bize, tıpkı sizin gibi dostluğunu sunan Stepan Mihalovitch Bagautov'la mutlu ve değerli anılara ait bir isim."

"Bagautov mu? O da ne? Ne Bagautov'u?" dedi Velchaninov, taş kesilmiş bir halde.

"Sizden sonra tıpkı sizin gibi bize dostluğunu sunan Bagautov, Stepan Mihalovitch."

"Evet! Tamam ya tanıyorum onu!" diye bağırdı Velchaninov sonunda toparlanarak. "Bagautov! Sizin kasabada çalışıyordu..."

"Evet, evet! Valilikte! Petersburg'dan gelmişti. İyi bir çevreden gelen kibar bir gençti!" dedi Pavel Pavlovitch coşkuyla.

"Evet, evet, evet! Nasıl hatırlayamadım? Demek o da..."

"Evet, o da, o da" diye tekrarladı Pavel Pavlovitch, arkadaşının düşüncesizce söylediği kelimeyi yakalayarak. "O da! Taşralı Kadın oyununu bizim ekselansları Semyon Semyonovitch'in özel tiyatrosunda

oynamıştık. Stepan Mihaîovitch 'kont', ben de 'koca'ydım, sevgili karım da 'Taşralı Kadın'dı. Ama 'koca' rolünü benden almışlardı, Natalya Vassilyevna'nın role hiç uymadığım konusundaki ısrarları üzerine 'koca'lığı bırakmıştım..."

"Nasıl Stupendyev olabildiniz? Siz Pavel Pavlovitch Trusotsky'siniz, Stupendyev değil" dedi Velchaninov kaba bir şekilde ve sinirden titreyerek. "Bagautov şimdi Petersburg'da, ilkbaharda onu görmüştüm,! Neden gidip onu da görmüyorsunuz?"

"Son iki haftadır her gün gittim. Kabul edilmedim! Hastaymış, beni görmeyi istemedi! Güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre çok ağır hastaymış! Altı yıllık bir arkadaşlık! Ah! Alexey İvanovitch bazen insan öyle şeyler hisseder ki yerin dibine giresi gelir, başka bir an olur, geçmişine tanıklık etmiş, paylaşmış birini kucaklamak, sırf sarılıp ağlamak için kucaklamak ister..."

"Bugünlük bu kadar yeter, değil mi?" diye araya girdi Velchaninov birden.

"Yeter de artar bile!" dedi Pavel Pavlovitch, hemen koltuğundan kalkarak, "Saat dört olmuş, üstelik sizi bencilce rahatsız ettim..."

"Bakın, sizi yarın görmeye geleceğim. Umarım... Bana açık açık söyleyin, bugün sarhoş değilsiniz ya?"

"Sarhoş mu? Bir yudum bile içmedim..."

"Buraya gelmeden önce içmemiş miydiniz ya da daha önce?"

"Alexey İvanovitch, sizin ateşiniz var galiba."

"Yarın sabah saat bir olmadan sizi görmeye geleceğim."

"Uzun zamandır sayıkladığınızın farkındayım" dedi Pavel Pavlovitch şevkle, dönüp dolaşıp aynı şeyleri söylüyordu. "Rahatsızlık verdiğim için vicdan azabı duyuyorum... ama gidiyorum, gidiyorum! Siz de biraz yatıp uyuyun!"

"Nerede kaldığınızı söylemediniz" diye bağırdı Velchaninov arkasından aceleyle.

"Söylemedim mi? Pokrovsky Otel'de."

"Pokrovsky Otel'de mi?"

Pokrovsky Kilisesi'nin yakınında, ara sokakta. Sokağın adını unuttum, numarayı da hatırlamıyorum. Pokrovsky Kilisesi'ne çok yakın."

"Bulurum ben!"

"Memnun olurum."

Aşağı inmişti bile.

"Durun!" diye bağırdı Velchaninov yine arkasından. "Beni atlatmazsınız değil mi?"

"Atlatmak da ne demek?" diye bağırdı Pavel Pavlovitch, gözlerini dört açmış bakarak.

Velchaninov cevap vermedi ve kapıyı çarparak kapattı. Dikkatlice kilitleyip, çengeli indirdi. Odasına dönünce sanki pis bir şey görmüş gibi tükürdü. Beş dakika kadar odada öylece dikildikten sonra üzerindekileri çıkarmadan kendisini yatağa attı. Bir dakika içinde uykuya daldı. Masada unutulmuş mum yanıp duruyordu.

KARI KOCA VE AŞIK

Saat dokuza kadar mışıl mışıl uyudu. Uyandığında her şeyi hatırlıyordu. Yatağında oturdu ve 'o kadının ölümü'nü düşünmeye başladı. Bir gece önce aldığı ani ölüm haberinin şoku onda bir sıkıntı ve hatta acı bırakmıştı. Bu sıkıntı ve acı, Pavel Pavlovitch yanındayken aklına gelen garip bir düşünceyle bir an için bastırılmıştı.

Ama şimdi, uyanınca dokuz yıl önce olanlar bütün canlılığıyla zihninde belirmişti.

Bu kadın, bu Natalya Vassilyevna'yı, bu Trusotsky'nin karısını, bir zamanlar sevmişti. Bir iş -tartışmalı bir miras davası- için T—'de kaldığı bir yıl boyunca âşığı olmuştu. Aslında o kadar uzun süre kalmasının gerçek nedeni, o gizli aşk macerasıydı. Bu aşk macerası ve sevgilisi onu öyle etkisi altına almıştı ki sanki Natalya Vassilyevna'ya esir olmuştu. Kadının en küçük bir isteğini yerine getirmek için her türlü şeyi yapmaya hazırdı.

Böyle bir şeyi daha önce hiç yaşamamıştı. Bir yılın sonunda ayrılıkları kaçınılmazdı ve hemen gerçekleşmesi gerekiyordu, ama zaman yaklaştıkça Natalyâ Vassilyevna'ya kocasını bırakıp kendisiyle gelmesini, her şeyi bir yana atıp sonsuza dek Avrupa'da yaşamalarını önermişti. Sıkıntıdan ya da oyalanmak için bu öneriyi önce onaylayan kadının sonradan bunu alaya alması ve kararlılığı onu caydırmış, yalnız gitmeye zorlamıştı. Daha iki ay geçmeden Petersburg'da kendine cevapsız kalan o soruyu sormuştu: Onu gerçekten sevmiş miydi yoksa anlık bir vurulmadan başka bir şey değil miydi? Bu soruya neden olan şey havailik ya da yeni bir tutkunun etkisi değildi. Petersburg'daki ilk iki ay bir çeşit şaşkınlık yaşamış; eski tanıdıklarıyla tekrar biraraya gelip yüzlerce kadın görmesine rağmen hiçbirine ilgi gösteremez duruma gelmişti. Tüm sorulara rağmen o anda tekrar T—'ye gidecek olsa, onun büyüsüne kapılacağını çok iyi biliyordu. Beş yıl sonra bile bu düşüncesi değişmedi. Ama beş yıl sonra bu düşünceyi öfkeyle kendine itiraf ederken 'bu kadını' da nefretle hatırlıyordu. T—'de geçirdiği o yıldan utanç duyuyor, nasıl böyle 'aptalca' bir tutkunun etkisine girdiğini bir

türlü anlayamıyordu. Şimdi o tutkunun anıları bile ona garip geliyordu. Düşününce kıpkırmızı kesiliyor, vicdan azabı duyuyordu. Birkaç yıl sonra biraz daha sakinleşmişti; hepsini unutmaya çalışmış ve neredeyse başarmıştı. Şimdi, dokuz yıl sonra, birden Natalya Vassilyevna'nın ölümünü duyunca her şey aniden ve garip bir şekilde gözünde canlanmıştı. Karışık düşüncelerin düzensiz bir şekilde kalabalıklaştırdığı zihniyle yatağında oturup yalnızca bir tek şey hissediyordu: Aldığı haberden duyduğu 'şok'a rağmen, ölmüş olmasından çok rahatsız değildi. "Acaba ona karşı hiç merhametim kalmamış olabilir mi?" diye sordu kendine. Artık ona karşı nefret falan da duymuyor, hatta daha tarafsız ve daha adaletli bir şekilde eleştiriyordu. Dokuz yıllık ayrılık süresince, Natalya Vassilyevna'nın kasabada yaşayan, sıradan kasaba kadınları sınıfından biri olduğuna karar vermişti. "Kim bilir, belki de böyle düşünen yalnızca benim." Bu görüşünde hatalı olabileceğinden kuşkulanmıştı, hâlâ da öyle hissediyordu. Aslında gerçekler de tam tersini gösteriyordu. Bagautov da birkaç yıl onunla birlikte olmuş ve belli ki 'büyüsüne kapılmıştı'. Bagautov Petersburg'un en iyi sosyal çevresinden gelen bir gençti. Velchaninov'a göre 'boş kafalı bir adam' olduğu için yalnızca Petersburg'da başarılı olabilirdi. Ama adam Petersburg'a boş vermiş -yani en önemli işlerini feda etmiş- ve sırf bu kadın yüzünden beş yılını T—'de geçirmişti! Evet, belki o da 'kullanılmış bir ayakkabı gibi' fırlatılıp atıldığı için sonunda Petersburg'a döndü. Demek ki bu kadında çekici, hükmü altına alıcı, etkileyici bir şeyler vardı.

İnsan ona bakınca çekici ya da hükmedici bir özellik göremezdi. Pek güzel sayılmazdı; sade bir kadındı. Velchaninov onu ilk tanıdığında yirmi sekiz yaşındaydı. Güzel olmamakla birlikte yüzünde hoş bir taraf vardı, ama gözleri güzel değildi. Aşırı bir kararlılık belirtisi taşıyorlardı. Çok zayıf bir kadındı. Pek eğitimli olduğu da söylenemezdi. Fikirleri hep tek yönlüydü, ama keskin bir zekâsı olduğu kuşku götürmezdi. Taşralı kadınlara özgü tavırları vardı, ama kibar bir kadındı. Zevkliydi de ve bu zevkini yalnızca giyim konusunda ortaya koyardı. Kararlı ve dediğim dedik bir karaktere sahipti. Hiçbir konuda uzlaşmaya yanaşmazdı: Ya hep ya hiç derdi hep. Güç durumlardaki sebatı ve direnci şaşılacak derecedeydi . Hem yüce gönüllü hem de adaletsiz olabiliyordu. Onunla tartışmak imkânsızdı. "İki kere iki dört eder" onun için bir şey ifade etmezdi. Kendini asla hatalı görmez ya da hiçbir şey için suçlamazdı.

Kocasını sürekli ve sayısız aldatmaları ona zerre kadar dert olmazdı. Velchaninov'un dediği gibi Meryem Ana olduğuna inanan "Kırbaçlılar Meryem Anası"ydı. Canını sıkmadığı sürece âşığına sadık kalır, ona eziyet etmeyi sever, sonra bunu telafi ederdi. Tutkulu, zalim ve şehvetliydi. Ahlaksızlığa hiç dayanamaz ve şiddetle ayıplardı, ama kendisi de ahlaksızdı. Hiçbir şey ona kendi ahlaksızlığını kabul ettiremezdi. "Büyük olasılıkla bunun farkında değil" diye düşünürdü Velchaninov daha T—'deyken bile. (Bu arada onun da bu ahlaksızlıkta suç ortağı olduğunu söylemeden geçemeyiz.) "Sadakatsiz bir eş olarak doğan kadınlardan o. Böyle kadınlar asla bekâr kalmazlar. Evlenmeleri doğa kanunudur. Kocası ilk âşığıdır, ama evlenene kadar sürer. Kimse bu tip kadınlardan daha ustaca ve daha kolay evlenemez. İlk ihanetlerinde suçlu hep kocadır. Bunun ardından mükemmel bir içtenlik gelir, kendilerini kesinlikle haklı ve tamamen masum görürler."

Velchaninov böyle bir kadın tipi olduğuna kesinlikle inanıyordu. Öte yandan, böyle bir kadına uygun düşen ve bütün görevi bu kadına uygun düşmek olan bir koca tipi de vardı. Böyle bir kocanın asıl görevi "ebedi koca" olmaktı, yani o hayatı boyunca kocadan başka bir şey değildi. "Böyle adamlar koca olmak için doğup büyürler, kendilerine özgü karakterleri olsa bile evlenir evlenmez karılarının tamamlayıcısı oluverirler'. Bu tip bir kocanın en belirgin özelliği alnındaki madalyalardır. Boynuzlarının olmaması güneşin doğmaması demektir. Bu gerçekten habersizdirler, doğaları gereği habersiz olmak zorundadırlar." Velchaninov bu iki tip insanın varolduğuna ve Pavel Pavlovitch'in de bunlardan birinin mükemmel bir örneği olduğuna inanıyordu. Önceki gece gördüğü Pavel Pavlovitch T—'de tanıdığı Pavel Pavlovitch'ten çok farklıydı. Onu çok değişmiş buldu, ama değişmesi gerektiğini, bunun gayet doğal olduğunu biliyordu. Trusotsky yalnız karısı yaşadığı sürece eskisi gibi kalabilirdi, bütünün birdenbire kesilip, serbest bırakılan bir parçasıydı o, eşi benzeri yoktu.

T—'deki Pavel Pavlovitch'e gelince Velchaninov onu şöyle hatırlıyordu: "Kuşkusuz Pavel Pavlovitch T—'de yalnızca bir kocaydı", başka bir şey değildi. Memurluk yapması bile evlilik hayatının zorunluluklarından biriydi. Karısı ve onun T—'deki sosyal hayatı için devlet hizmetinde görev almıştı. Canla başla çalışırdı. O zamanlar otuz beşindeydi ve küçük bir servet sahibiydi. Çalıştığı yerde ne özel bir yetenek ne de yeteneksizlik gösterirdi. Kasabadaki en iyi insanlarla

arkadaşlık yapardı, onlara çok iyi ayak uydurduğu söylenirdi. T—'de Natalya Vassilyevna'ya derin bir saygı duyulurdu.

O bunu olması gereken bir şey olarak kabul eder ve değerini bilmezdi, ama kendi evinde konuklarını mükemmel bir şekilde ağırlardı. Pavel Pavlovitch'i de öyle güzel eğitmişti ki kasabanın en kodaman adamları konuk gelse asaletle karşılamayı bilirdi. Belki zeki bir adamdı (Velchaninov'a öyle gelirdi) ama Natalya Vassilyevna eşinin fazla konuşmasını istemediği için zekâsını gösteremiyordu. Belki iyi özellikleri kadar kötü özellikleri de vardı. İyi özellikleri karanlıkta kalıyor, kötü niyetleri de tamamen bastırılıyordu.

Velchaninov Pavel Pavlovitch'in bazen etrafındakilerle dalga geçme eğilimi gösterdiğini hatırladı, ama bu kesinlikle yasaklanmıştı. Zaman zaman hikâye anlatmayı severdi ama bu zayıflık için de sürekli gözetim altındaydı. Yalnızca kısa ve öz şeyler anlatmasına izin verilirdi. Ev dışında bir şeyler içmeye düşkünlüğü vardı, bazen bir arkadaşıyla biraz fazla kaçırabiliyordu, ama bu zayıflık da daha başından kontrol altına alınıp engellenmişti. Dışardan bakan biri Pavel Pavlovitch'in kılıbık biri olduğunu asla anlayamazdı. Natalya Vassilyevna itaatkâr bir eş gibi görünür, öyle olduğu izlenimi bırakırdı. Pavel Pavlovitch, Natalya Vassilyevna'yı tutkuyla severdi, ama kimse bunun farkında değildi, farkında olması imkânsızdı, bu durum kadının ev içindeki disiplininden kaynaklanıyor olmalıydı. Velchaninov T—'de oturduğu süre boyunca acaba Pavel Pavlovitch karısının aşk ilişkisi olduğundan kuşkulanıyor mu diye sormuştu kendi kendine! Birkaç kez Natalya Vassilyevna'yı bu konuda ciddi ciddi sorgulamış ve kocasının hiçbir şey bilmediğini, asla öğrenemeyeceğini ve bunun 'onu ilgilendirmediği' cevabını almıştı, biraz öfkeli bir tarzda. Bir başka özelliği de Pavel Pavlovitch'le asla alay etmemesiydi. Kocasını asla gülünç ya da basit bulmaz, ona nezaketsizlik göstermeye, kalkışan olursa da gayet sevecen bir şekilde korurdu. Çocuğu olmadığı için doğal olarak sosyete kadını olma eğilimi gösteriyordu, ama evi onun için en önemli şeydi. Sosyal zevklere kapılıp gitmez, evinde iğne işi yapar, eviyle ilgilenirdi. Pavel Pavlovitch birlikte kitap okudukları o akşamı hatırlatmıştı. Bazen Velchaninov bazen de Pavel Pavlovitch yüksek sesle okurdu. Mükemmel okuyuş tarzı Velhaninov'u şaşırtırdı. Natalya Vassilyevna da bir yandan dinlerken bir yandan sakin sakin dikiş dikerdi. Bazen Dickens'ın bir romanını, bazen bir Rus dergisini, bazen de daha 'ciddi' bir şeyler okurlardı. Natalya

Vassilyevna, Velchaninov'un kültürlü olduğunu takdir ederdi, ama bunu kesin ve kabul edilmiş bir şey olarak görüp hakkında konuşmaya gerek duymazdı. Edebi şeylere karşı sanki yararlı ama yersiz bir şeymiş gibi kayıtsızdı. Pavel Pavlovitch ise böyle bir konuya yakınlık gösterirdi.

T—'deki aşk macerası Velchaninov için zirveye -neredeyse delilik derecesine- ulaşınca birden bitti. Aslına bakılırsa açık açık postalanmıştı, ama 'eski bir ayakkabı' gibi fırlatıldığının farkına bile varmadı.

Oradan ayrılmasından altı hafta önce genç bir topçu subayı eğitimini tamamlayıp T—'ye geldi. Trasotskyler'e sık sık uğramaya başladı. Artık üç değil dört kişiydiler. Natalya Vassilyevna çocuğu gayet nazik karşılıyor, ona çocuk gözüyle bakıyordu. Velchaninov hiçbir kuşku duymamıştı, aslında bunu düşünecek durumda değildi zaten, çünkü ayrılıklarının kaçınılmaz olduğunu henüz öğrenmişti. Hemen ayrılmaları konusunda Natalya Vassilyevna'nın ileri sürdüğü yüzlerce nedenden biri de hamile olduğunu sanmasıydı. Bu yüzden de Velchaninov'un hiç olmazsa üç dört ay için hemen ortadan kaybolması gerekiyordu. Böylelikle eğer herhangi bir dedikodu çıkacak olursa kocasının içine bir kuşku düşmeyecekti. Bu oldukça uydurma bir bahaneydi. Velchaninov, kendisiyle birlikte Amerika'ya ya da Paris'e uçması için kadınla hararetli bir tartışma sonrasında yalnız başına Petersburg'a gitti; ama "yalnızca kısa bir süreliğine" tabii, üç aydan uzun sürmeyecekti, yoksa ne sebeple olursa olsun kimse onu gitmeye ikna edemezdi. Aradan iki ay geçince Velchaninov Natalya Vassilyevna'dan artık dönmemesini, çünkü başka birini sevdiğini söyleyen bir mektup aldı. Ayrıca hamileliği konusunda da yanıldığını haber veriyordu. Bu açıklamaya zaten hiç gerek yoktu. Artık her şey ortadaydı: Velchaninov genç subayı hatırladı. Bu iş böylece kapanmıştı. Birkaç yıl sonra, Bagautov'un devreye girdiğini ve tam beş yılı orada geçirdiğini rastlantıyla duydu. Bu ilişkinin gereğinden fazla uzun sürmesini Natalya Vassilyevna'nın yaşlandığı için ilişkilerinde daha sadık olmasına bağlıyordu.

Bir saat kadar yatağında oturdu. Sonunda kalktı, zili çalıp Marva'dan kahvesini getirmesini istedi. Aceleyle içti ve saat on birde Pokrovsky Oteli'ni aramak üzere yola koyuldu. Sabah aklına gelen bir şey yüzünden gidiyordu. Bir gece önceki davranışından dolayı Pavel Pavlovitch'e karşı mahcup olmuştu, şimdi bu izlenimi silmek istiyordu.

Bir gece önce kapı çengeliyle ilgili olayı Pavel Pavlovitch'in sarhoşluğuna veriyordu, ama aralarında her şey doğal olarak bitmişken

hâlâ neden bu adamla yeni bir ilişki geliştirmeye çalıştığını bilmiyordu. Onu çeken bir şeyler vardı. Garip bir izlenim edinmiş ve bunun sonucunda etkisinde kalmıştı.

LİZA

Pavel Pavlovitch "atlatmak" kelimesine bir anlam verememişti. Tanrı bilir neden Velchaninov geçen gece ona böyle bir soru sormuştu, zaten kendisi de açıklamasını yapamamıştı. Pokrovsky Kilisesi'nin yakınlarındaki bir dükkâna adres sorunca ona birkaç adım ilerdeki ara sokakta bir oteli tarif ettiler. Otelde Bay Trusotsky'nin aynı avluya bakan, Marya Sysoevna'nın pansiyonunda kaldığını söylediler. Daracık, ıslak ve pis merdivenlerden ikinci kata çıkınca bir ağlama sesi duydu. Yedi sekiz yaşlarında bir çocuk ağlamasına benziyordu. Ses çok dokunaklıydı. Çocuğun boğuk hıçkırıkları ve tepinmeleri yetişkin bir adamın öfkeli bağırtılarına karışıyordu. Adam çocuğun sesi duyulmasın diye onu susturmaya çalışıyordu besbelli, ama kendisi daha çok gürültü yapıyordu. Çok acımasızca bağırıyordu, çocuk da bağışlanmak için yalvarıp yakarıyordu. En üst katta, iki tarafında kapılar olan koridorda Velchaninov kırk yaşlarında, uzun boylu, iri yarı, derbeder görünüşlü bir köylü kadın gördü ve Pavel Pavlovitch'i sordu. Kadın sesin geldiği kapıyı işaret etti. Kadının tombul, mor yüzünde bir Öfke ifadesi vardı.

"Görüyor musunuz nasıl eğleniyor!" dedi sert bir sesle ve aşağı indi.

Velchaninov tam kapıya vuracaktı ki, vazgeçip içeriye daldı. Pavel Pavlovitch bir sürü sıradan mobilyayla kaba saba döşenmiş odanın ortasında dikiliyordu. Üzerinde ceketi ve yeleği yoktu. Kıpkırmızı ve öfkeli bir suratla, bir yandan bağırıyor, bir yandan da kısa, yünlü, eski püskü, siyah bir elbise giymiş sekiz yaşlarında küçük kıza el kol hareketleri yapıyordu, hatta (Velchaninov'a göre) tekmeliyordu. Kız çılgın gibiydi, güçlükle soluk alıyor ve Pavel Pavlovitch'e sarılmak ister gibi ellerini uzatmış bir şey için yalvarıyordu. Bir an içinde bütün sahne değişti. Ziyaretçiyi gören kız çığlığı basıp bitişikteki küçük odaya kaçtı. Şaşkına dönen Pavel Pavlovitch de bir gece önce Velchaninov'un kapısında yakalandığı zaman yaptığı gibi hemen gülücükler saçmaya başladı.

"Alexey İvanovitch!" diye bağırdı hayretle. "Hiç beklemiyordum... Girin girin! Buyrun, kanepeye buyrun ya da koltuğa oturun, bende..."

Sonra da yeleğini unutup ceketini giymek için koştu.

"Boş verin, resmiyete gerek yok."

Velchaninov sandalyeye oturdu.

"Lütfen bırakın da resmi olayım, işte oldu, böyle daha saygıdeğer oluyor. Niye köşeye oturdunuz? Buraya, masanın yanındaki koltuğa buyrun... Sizi hiç beklemiyordum, hem de hiç!"

O da hasır bir sandalye alıp 'beklenmedik misafirinden' biraz öteye, yüzünü görebileceği bir şekilde koyup ucuna ilişti.

"Neden beklemiyordunuz? Tam bu saatte geleceğimi dün gece söylemiştim."

"Gelmezsiniz diye düşünmüştüm. Bu sabah kalktığımda dün olanları düşününce bir daha sizi görmekten umudumu yitirmiştim."

Bu arada Velchaninov etrafına bakınıyordu. Oda darmadağınık, yatak açık, giysiler etrafa saçılmıştı. Masanın üzerinde kirli kahve fincanları, ekmek kırıntıları, yarısı dolu, mantarı çıkarılmış şampanya şişesi ve yanında da bir bardak duruyordu. Bitişik odaya şöyle bir baktı, sakindi, çocuk hiç kıpırdamadan saklanıyordu.

"Herhalde bu saatte bunu içmiyordunuz?" dedi Velchaninov şampanyayı göstererek.

"Kalanı..." dedi Pavel Pavlovitch bozularak.

"Çok değişmişsiniz!"

"Birdenbire oldu bu alışkanlık. Evet ya, o tarihten beri var. Doğru söylüyorum! Kendimi tutamıyorum. Rahatsız olmayın Alexey İvanovitch, şu anda sarhoş değilim. Dün sizin dairenizdeki gibi maskaralık yapmam. Gerçekten o zaman başladım. Altı ay önce biri bana böyle yıkılacağımı söyleseydi asla inanmazdım."

"Demek dün gece sarhoştunuz?"

"Evet" dedi alçak sesle, utanarak başını eğdi. "Tam o anda o kadar değildim, ama daha önce sarhoştum. Açıklamak istiyorum, çünkü bu durum sarhoşluktan daha beter. Çakırkeyf olduğum zaman arkasından şiddet ve aptallıklar geliyor, acımı daha yoğun duyuyorum. Belki de derdimden içiyorum. O zaman bir sürü saçmalıklar yapıyor, hiç yüzünden insanlara aptalca hakaretler ediyorum. Dün size de kendimi çok kötü göstermiş olmalıyım?"

"Hatırlamadığınızı mı söylemeye çalışıyorsunuz?"

"Hatırlamaz mıyım hiç! Hepsini hatırlıyorum..."

"Ben de aynen öyle düşünmüştüm Pavel Pavlovitch" dedi

Velchaninov yatıştırıcı bir sesle. Üstelik dün ben de size çok öfkeli ve sabırsız davrandım, bunu kabul ediyorum. Bazen kendimi pek iyi hissetmediğim zamanlar oluyor, bir de sizin öyle beklenmedik gelişiniz..."

"Evet ya hem de gece vakti!" diye başını salladı Pavel Pavlovitch, sanki kendisi de şaşırmış ve uygun bulmamış gibi. "Bana ne oldu bilmem! Kapıyı kendiniz açmamış olsaydınız asla zili çalmazdım. Kapıdan çekip giderdim. Bir hafta önce size geldim Alexey İvanovitch, evde yoktunuz, belki de bir daha hiç gelmemeliydim. Haddimi biliyorum, ama benim de gururum var Alexey İvanovitch. Sokakta da karşılaşmıştık. 'Beni hatırlaması gerekir, ama arkasını dönüp gidiyor' diye düşünmüştüm. Size gelmek için bir türlü karar verememiştim. Dün gece Petersburg Side'dan çıktım ve zamanı unutuverdim. Hepsi şunun yüzünden" dedi şampanya şişesini göstererek, "bir de duygularımın! Çok aptalca! Çok! Başka biri olsa arkadaşlığımızı yenileme umutlarımı keserdim, çünkü dün olanlardan sonra bile eski günlerin hatırına bana geldiniz siz!"

Velchaninov dikkatle dinliyordu. Adam sanki içten ve biraz da vakarla konuşuyor gibi geldi ona. Yine de odaya girdiği andan itibaren duyduğu tek kelimeye bile inanmadı.

"Demek burada yalnız değilsiniz Pavel Pavlovitch? Demin yannızda olan küçük kız kimin?"

Pavel Pavlovitch biraz şaşırdı, gözlerini kaldırdı Velchaninov'un yüzüne tatlı tatlı baktı.

"Kimin kızı mı? Liza o!" dedi hoş bir gülümsemeyle.

"Liza da kim?" diye mırıldandı Velchaninov içi titreyerek. Çok ani bir şoktu yaşadığı. İçeri girince Liza'yı görmüş, ama aklına bir şey gelmemişti.

"Bizim Liza'mız, bizim kızımız Liza!" dedi Pavel Pavlovitch gülümseyerek.

"Kızınız mı? Yani Natalya... Natalya Vassilyevna ile sizin çocuklarınız mı var?" diye sordu Velchaninov alçak sesle, ürkek ve kuşkulu.

"Öyle ya siz nereden bilecektiniz! Siz gittikten sonra oldu. Tanrı bize bir çocuk verdi!"

Pavel Pavlovitch gayet doğal bir heyecanla sandalyesinden fırladı.

"Bunu duymamıştım" dedi Velchaninov sararak.

"Öyle ya, öyle ya, kimden duyacaktınız?" dedi Pavel Pavlovitch heyecandan zayıf çıkan bir sesle. "Zavallı karımla ben ümitlerimizi tamamen yitirmiştik, sonra birden Tanrı bize lütufta bulundu, bunun benim için ne demek olduğunu Tanrı biliyor! Siz gittikten bir yıl sonraydı sanırım. Yo yo, bir yıl değil, tam bir yıl değil. Durun bakayım, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa siz Ekim ya da Kasım'da gitmiştiniz sanırım."

"Eylül başında T—'den ayrıldım ben, Eylül'ün on ikisiydi, çok iyi hatırlıyorum."

"Eylül'dü öyle mi? Hmmm!...Hayret!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch, daha çok şaşırarak. "Evet, eğer öyleyse bir bakalım, siz Eylül'ün on ikisinde gittiniz, Liza Mayıs'ın sekizinde doğdu. Demek ki Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart, Nisan, Sekiz aydan biraz fazla! Ah bir bilseniz zavallı karım..."

"Görmek istiyorum, çağırın onu..." dedi Velchaninov, kısık sesle, bocalayarak.

"Elbette!" dedi Pavel Pavlovitch telaşla, sanki söylediklerinin zaten bir sonu yokmuş gibi lafını yarım bıraktı. "Hemen, hemen sizinle tanıştırayım!"

Aceleyle öbür odaya, Liza'nın yanına gitti. Üç ya da dört dakika geçti. Odada bir fısıldaşma oldu, Liza'nın sesini algıladı. "İçeri gelmemek için yalvarıyor" diye düşündü Velchaninov. Sonunda geldiler.

"Biraz mahcup" dedi Pavel Pavlovitch, "öyle utangaç ve gururlu ki... zavallı karımın bir kopyası!"

Liza başı önünde içeri girdi, artık ağlamıyordu. Babası elinden tutmuştu. Uzun boylu, zayıf, çok güzel bir kızdı. İri mavi gözlerini kaldırıp merakla ve somurtarak konuğa baktı. Sonra yine hemen başını eğdi. Gözlerinde, bir yabancıyla yalnız bırakılan çocukların ağırlığı vardı. Bir köşeye çekildi, ciddi ve güvensiz bir şekilde tanımadığı bu konuğa bakmaya başladı. Belki de kafasında çocuksu olmayan başka bir düşünce vardı. Velchaninov böyle hissetti.

Babası kızı Velchaninov'a doğru götürdü.

"Bu amca bizim arkadaşımızdı. Yıllar önce annen de onu tanırdı. Utanma, uzat elini."

Çocuk biraz öne doğru eğilip elini uzattı.

"Natalya Vassilyevna ona reverans yapmayı öğretmedi, biraz eğilip İngiliz tarzı elini uzatmasını söylerdi" diye açıklama yaptı Pavel

Patlovitch Velchaninov'a dikkatle bakarak.

Velchaninov izlendiğinin farkındaydı, ama duygularını saklamaya çalışmadı. Sakin sakin sandalyesinde oturdu. Liza'nın elini eline alıp çocuğa baktı. Liza büyük bir kaygı içindeydi, elini konuğun elinde unutup, gözlerini babasına dikti. Söylediği her şeyi korkuyla dinliyordu. Velchaninov bu iri mavi gözleri hemen tanıdı, onu asıl etkileyen yüzünün yumuşak beyazlığı ve saçının rengiydi. Bu özellikler çok belirgindi. Yüz hatları ve dudaklarının çizgisi ona Natalya Vassilyevna'yı hatırlattı. Bu arada Pavel Pavlovitch içten ve duygulu bir şeyler anlatıp duruyordu, ama Velchaninov onu duymadı bile. Yalnızca son cümleyi yakaladı.

"... Tanrı'nın bu armağanına nasıl sevindiğimizi tahmin edemezsiniz Alexey İvanovitch..! Doğar doğmaz benim her şeyim oldu; Tanrı'nın isteğiyle mutluluğum bir gün bitse bile Liza'nın tek tesellim olacağına kesinlikle güveniyordum!"

"Ya Natalya Vassilyevna?" diye sordu Velchaninov.

"Natalya Vassilyevna mı?" dedi Pavel Pavlovitch üzgün bir şekilde. "Onu bilirsiniz, çok şey söylemezdi, ama ölürken onunla vedalaşması... her şey o zaman anlaşıldı! Ölürken dedim ama ölümünden bir gün önceydi; çok heyecanlı, çok öfkeliydi. Onu ilaçlarla tedavi etmeye çalıştıklarını, aslında basit bir ateşten başka bir şeyi olmadığını, doktorların hiçbirisinin bunu anlayamadığını, Kendi doktoru gelir gelmez on beş günde ayağa kalkacağını söylüyordu! Ölümünden beş saat önce, üç hafta içinde teyzesi, yani Liza'nın vaftiz annesini isim gününde ziyaret etmemiz gerektiğini söyleyip durdu..."

Velchaninov birden sandalyesinden kalktı, hâlâ çocuğun elini tutuyordu. Çocuğun babasına derin derin, sitemli bakışı onu çok etkilemişti.

"Hasta falan değil ya?" dedi aceleyle ve biraz garip bir şekilde.

"Sanmam, ama... buradaki şartlarımız pek..." dedi Pavel Pavlovitch endişeyle. "Her zaman garip ve sinirli bir çocuk. Annesinin ölümünden sonra iki hafta hastalandı. Siz gelmeden önce ne ağlama ne sızlama... Duyuyor musun Liza, duyuyor musun? Neydi onlar? Tek neden onu bırakıp dışarı çıkmam. Bu, artık onu annesinin sağlığındaki kadar sevmediğimi gösteriyormuş. Benden şikâyetçi. Oyuncaklarıyla oynaması gereken bir çocuk, böyle bir düşünceyle üzülüyor. Burada onunla oynayacak hiç kimsesi yok."

"Ama... burada yalnız değilsiniz sanırım."

"Çok yalnızım. Günde bir kez bir hizmetçi geliyor."

"Siz de dışarı çıkıp onu yalnız bırakıyorsunuz?"

"Başka ne yapabilirim? Dün dışarı çıkarken onu şu küçük odaya kilitlemiştim, bugünkü gözyaşları bu yüzden. Başka ne yapabilirdim? Siz kendiniz bir düşünün: Önceki gün ben dışardayken aşağı inmiş, avluda bir çocuk kafasına taş atmış. Bazen de ağlamaya başlıyor ve avludaki odaları dolaşıp beni soruyor. Bu hiç hoş değil. Ben de az değilim. Bir saatliğine çıkıp ertesi sabah dönüyorum. Dün öyle oldu. Ben yokken pansiyoncu kadın bir çilingir çağırtmış, kilidi açtırıp onu dışarı çıkarmış. Ne utanç verici! Kendimi canavar gibi hissettim. Hepsi delilikten, delilikten..."

"Baba!" diye bağırdı çocuk ürkek ve huzursuz.

"İşte yine aynı şey! Yine aynı! Ben sana ne söyledim?"

"Bana ne, bana ne!" dedi Liza korkuyla ve adamın yanına koşup ellerini kenetledi.

"Böyle bir yerde, bu şekilde yaşamaya devam edemezsiniz" dedi Velchaninov sabırsızlıkla ve otoriter bir sesle. "Siz mal mülk sahibi birisiniz. Neden böyle yaşıyorsunuz? Böyle bir yerde, böyle bir çevrede?"

"Pansiyonda mı? Biliyorsunuz, bir hafta içinde gideceğiz. Çok para harcadık, malım mülküm olsa da..."

"Hadi hadi, yeter artık, yeter" diye lafını kesti Velchaninov gitgide artan sabırsızlıkla, sanki, 'konuşmaya gerek yok. Söyleyeceklerinizi biliyorum, hangi duygularla konuştuğunuzu biliyorum' der gibiydi. "Dinleyin bir öneride bulunacağım. Bir hafta kalacağınızı söylediniz, hadi bilemediniz iki hafta olsun. Burada yirmi yıldır tanıdığım bir aile var. Baba, Alexandr Pavlovitch Pogoryeltsev iyi bir görevde, belki size işinizde yardımcı da olur. Şimdi yazlıklarındalar. Nefis bir villaları var. Klavdia Petrovna benim ablam ya da annem gibidir. Sekiz çocukları var. İzin verin de hiç zaman kaybetmeden Liza'yı oraya götüreyim... Burada kaldığınız süre boyunca seve seve onu kabul ederler ve kendi öz çocukları gibi davranırlar."

Çok sabırsızdı ve bunu gizlemiyordu.

"Bu imkânsız" dedi Pavel Pavlovitch yüzünü buruşturarak. Velchaninov kurnazca baktığını hissetti.

"Neden imkânsız olsun?"

"Çocuğu birdenbire nasıl göndereyim? Kuşkusuz gerçek bir dostsunuz, buna kuşkum yok, ama böyle yüksek mevkide, yabancı insanların evinde onu nasıl karşılarlar, bilmiyorum ki?"

"Ama size aileden biri gibi olduğunu söyledim!" diye bağırdı Velchaninov öfkeyle. "Klavdia Petrovna ağzımdan çıkan tek bir kelimeyle onu benim çocuğum gibi kabul eder. Boş verin şimdi! Bunları bir şey söylemiş olmak için söylüyorsunuz... Tartışılacak bir şey yok!"

Pavel Pavlovitch ayağını yere vurdu.

"Ben yalnızca biraz garip olduğunu söylemeye çalışıyorum. Bir iki kez onu görmem gerekir, yoksa babasız hisseder kendini! Böyle büyük insanlarla..."

"Onlar öyle büyük insanlar değildir, hepsi sade insanlar!" diye bağırdı Velchaninov. "Bir sürü çocuk var. Orada sağlığına kavuşacak, bütün olay bu... İsterseniz yarın sizi tanıştırırım. Gidip onlara teşekkür etmeniz gerekir, isterseniz her gün beraber gideriz."

"Biraz şey..."

"Saçma! Bunu siz de biliyorsunuz! Bu akşam bana gelin, hatta kalın. Sabah erkenden yola çıkarız, saat on ikide orada oluruz."

"Velinimetimiz! Demek geceyi sizinle geçireceğiz ha..." diye kabullendi Pavel Pavlovitch, coşkulu bir sesle. "Bana hayır yapıyorsunuz... Villaları nerede?"

"Lyesnoe'de."

"Ya elbiseleri? Bilirsiniz böyle seçkin bir evde, böyle bir yazlıkta, siz de bilirsiniz şey...bir baba yüreği..."

"Ne varmış elbisesinde? Çocuk yas tutuyor. Başka türlü giyinecek değil ya? En uygun giysi bu! Yapması gereken şey temiz bir çamaşır giymesi..."

Çamaşırları gerçekten kirliydi.

"Hemen üstündekileri değiştirir" dedi Pavel Pavlovitch titizlenerek. "İç çamaşırlarını da hazırlarız; Marya Sysoevna onları yıkamaya götürmüştü."

"Bir araba çağırtın" diye araya girdi Velchaninov. "Acele edin."

Ama bir güçlük vardı. Liza karşı çıkıyordu. Olanları korkuyla dinledi. Velchaninov, Pavel Pavlovitch'i iknaya uğraşırken onun yüzüne baksaydı küçük yüzünde ümitsizlik görürdü.

"Gitmem" dedi Liza, ciddi ve alçak sesle.

"İşte bakın! Tıpkı annesi."

"Değilim, değilim!" diye bağırdı Liza ümitsizlik içinde ellerini büküp dururken. Annesine benzediği konusundaki korkunç siteme karşı kendisini korumaya çalışıyor gibiydi. "Baba, baba eğer beni bırakırsan..." Birden üzüntülü duran Velchaninov'a döndü. "Beni alırsanız..."

Daha fazlasını söylemeye fırsat bulamadan Pavel Favlovitch kolundan tuttuğu gibi, öfkeyle küçük odaya sürükledi. Birkaç dakika fısıldaşmalar oldu. Bastırılmış bir ağlama sesi geliyordu. Velchaninov tam içeri girmek üzereyken Pavel Pavlovitch dışarı çıktı, yarım bir gülümsemeyle kızın geleceğini söyledi. Velchaninov ona bakmamaya çalışıyordu. Gözlerini kaçırdı.

Marya Sysoevna geldi. Daha önce koridorda karşılaştığı köylü kadındı. Yanında getirdiği çamaşırları Liza'ya ait küçük güzel bir çantaya koydu.

"Küçük kızı götürüyor musunuz bayım?" diye sordu Velchaninov'a. "Bir aileniz var herhalde? Ne güzel. Çok sakin bir çocuk, onu gerçek bir tımarhaneden kurtarıyorsunuz."

"Tamam tamam Marya Sysoevna!" diye mırıldandı Pavel Pavlovitch.

"Evet ya adım Marya Sysoevna! Ezberliyor musunuz? Burası tımarhane değil mi? Aklı eren bir çocuğun böyle rezillikleri görmesi doğru mu? Araba geldi bayım. Lyesnoe'ye değil mi?"

"Evet evet!"

"Büyük bir nimet."

Liza benzi solmuş, kafası eğik bir halde geldi, çantasını aldı. Velchaninov'a hiç bakmadı bile, ayrılırken babasına sarılmamak için kendisini tuttu, ona da bakmamaya çalışıyordu. Babası başından öptü ve hafifçe vurdu. Adam öyle yaparken kızın dudakları büzülüp, çenesi titremeye başladı. Ama yine de gözlerini kaldırmadı. Pavel Pavlovitch de sapsarıydı, elleri titriyordu. Velchaninov da onlara bakmamak için elinden geleni yapıyordu, ama yine de bunları gördü. Tek istediği bir an önce oradan gitmekti.

"Benim suçum yok" diye düşünüyordu. "Böyle olmak zorundaydı."

Aşağı indiler. Marya Sysoevna, Liza'yı öpüp vedalaştı. Liza yalnızca arabaya binerken babasına baktı, ellerini uzatıp bağırdı. Biraz daha dursa kendini arabadan dışarı atacaktı, ama atlar hareket etmişlerdi bile.

AYLAK ADAMIN YENİ KURUNTUSU

"Kocanızın bile bilmediği bir şeydi, hatırlıyor musunuz?"

"Gayet iyi hatırlıyorum, hep sözünü ederdiniz."

"Sizinle dertleşiyordum. Yalnızca size yaptığım bir itiraftı! O kadının adını size hiç söylememiştim. İşte o kadın bu Trusotsky'nin karısıydı. Ölmüş. Bu kız da onun kızı, yani benim kızım!"

"Emin misiniz? Yanılıyor olmayasınız?" diye sordu Klavdia Petrovna heyecanla.

"Tabii, tabii, yanılmıyorum!" dedi Velchaninov coşkuyla.

Olabildiğince kısa ve aceleyle her şeyi, heyecan içinde anlattı. Zaten Klavdia Petrovna kadının adı hariç bütün hikâyeyi biliyordu.

Velchaninov, birisinin gün olup Madam Trusotsky'yle tanışıp, onun bu kadar sevdiği kadının o olduğunu anlayacağı korkusuyla o güne kadar en yakın arkadaşı Klavdia Petrovna'ya bile "o kadın"ın adını söylemeye cesaret edememişti.

"Babası da bir şey bilmiyor değil mi?" diye sordu Klavdia Petrovna, hikâyeyi dinledikten sonra.

"Biliyor... Bütün ayrıntıları öğrenememiş olmam beni endişelendiriyor" dedi Velchaninov. "Biliyor, biliyor. Dün de bugün de fark ettim. Ne kadar bildiğini öğrenmem gerek. Bu yüzden acelem var. Bu akşam bana gelecek. Her şeyi nasıl öğrendiğini hiç anlamıyorum. Bagautov'u biliyor, bundan hiç kuşku yok. Ya ben? Böyle durumlarda kadınların kocalarını ikna etmek için ne kadar akıllıca davrandıklarını bilirsiniz! Gökten melek bile inse inanmayan bir koca karısına inanır! Kafanızı sallayıp beni suçlamayın. Eskiden beri ben hep kendimi suçlayıp durdum zaten!... Bu sabah yanında her şeyi bildiğinden öyle emindim ki kendimi tehlikeye attım. Dün karşılaştığımızda ona kaba davrandığım için öyle utandım ki anlatamam. Size bütün olanları sonra anlatırım. Dün, ona haksızlık yapıldığını ve kimin yaptığını bildiğini belli etmek niyetiyle gelmişti bana. Sarhoşken yaptığı bu aptalca ziyaretin tek nedeni buydu. Tabii bu onun için çok doğaldı! Kinini atmaya gelmişti! Dün de bugün de ona karşı çok sabırsız davrandım!

Aldırmaz ve aptalca! Kendimi ele verdim. Neden kendimi kötü hissettiğim bir anda çıkageldi sanki? Çocuğa, Liza'ya işkence ettiğini söylüyorum size. Belki de hırsını çocuktan alıyor! Evet, kin dolu, küçümsendikçe kin doluyor! Aslında maskaradan farkı yok, Tanrı biliyor ya, gençliğinde kendi çapında, efendi bir adamdı. Bu hallere düşeceği belliydi! İnsan Hıristiyanlık açısından bakmalı. Biliyorsunuz benim sevgili dostum, ona karşı farklı davranmak istiyorum, iyi olmak istiyorum. Bu benim için bir 'kahramanlık' olurdu. Ne de olsa onu kandırdım! Size söylemem gereken başka bir şey daha var. Bir keresinde T—'deyken dört bin rubleye ihtiyacım vardı. Bana hemen verdi, hem de hiç güvencesiz. Bir dosta yararlı bir şeyler yaptığına memnuniyetini de gösterdi. Ben de bir dost olarak parayı aldım, ondan ödünç para aldım, anlıyor musunuz?"

"Daha dikkatli olun" dedi Klavdia Petrovna, bu söylediklerine cevap olarak. "Ne kadar heyecanlısınız, sizin için endişeleniyorum! Liza'ya kendi çocuğum gibi bakacağım, ama yapılması gereken daha çok şey var! En önemli şey sizin çok dikkatli olmanız, bu kadar mutlu ve coşkulu olduğunuz zaman daha dikkatli olmalısınız, mutluyken çok yüce gönüllü oluyorsunuz" dedi gülümseyerek.

Hepsi Velchaninov'u yolcu etmeye geldi. Liza'yla beraber bahçede oynayan çocuklar, onu da yanlarında getirdiler. Şimdi ona ilk geldiğinden daha büyük bir şaşkınlıkla bakıyorlardı. Ayrılırlarken, Velchaninov ertesi gün babasıyla birlikte gelecekleri sözünü tekrarlayıp, herkesin içinde Liza'yı öpünce kız utandı. Son dakikaya kadar sesini çıkarmadı, Velchaninov'a bakmıyordu, ama sonra birden koluna yapışıp kenara çekti ve yalvaran bakışlarla bir şey söylemek istedi. Velchaninov hemen onu başka bir odaya götürdü.

"Ne oldu Liza?" dedi yumuşak ve rahatlatıcı bir sesle. Ama kız hâlâ korkuyla etrafına bakıyordu. Onu daha uzak bir köşeye çekti, hepsinden saklanmak istiyordu.

"Ne oldu Liza? Sorun nedir?"

Hiç sesini çıkarmıyor, bir türlü konuşamıyordu. Mavi gözlerini yüzüne dikmiş bakıyordu. Küçük yüzünün her noktasında çılgın bir korku ifadesi vardı.

"Kendini... asacak!" diye fısıldadı çılgın gibi.

"Kim kendini asacak?" diye sordu Velchaninov korkuyla.

"O, o! Gece bir iple kendini asmaya çalıştı!" diye bağırdı çocuk

soluk soluğa. "Onu gördüm! İple kendini asmaya çalıştı, öyle söyledi, öyle söyledi! Daha önce de denedi, hep yapıyor... Onu gece gördüm..."

"Olamaz" diye fısıldadı Velchaninov şaşkınlık içinde.

Kız birdenbire ellerini öpmeye başladı. Hıçkırıklarla ağlıyor, yalvarıp yakarıyordu. Velchaninov bundan hiçbir şey anlamıyordu. Kendisine son ümidiymiş gibi bakan, dehşet içindeki çocuğun acılı yüzü sonsuza dek hafızasına kazıldı ve rüyalarından çıkmadı. 'Onu bu kadar çok seviyor olabilir mi?' diye düşündü gıpta ve kıskançlıkla. Sabırsızlıkla kasabaya döndü. 'Oysa bana annesini daha çok sevdiğini kendisi söylemişti... belki de ondan nefret ediyor, hiç sevmiyor!... Kendini asacak da ne demek oluyor? Neyi kastediyor acaba? O aptal bunu yapar mı?'... Onu bulmalıydı, kesinlikle bulmalıydı! Neler olup bittiğini bir an önce anlamalıydı.

KOCAYLA ÂŞIK ÖPÜŞÜYORLAR

Onu bulmak için büyük bir telaş içindeydi.

"Bu sabah çok kötüydüm. Olup biteni anlayacak zamanım yoktu" diye düşündü Liza'yı ilk görüşünü hatırlayınca. "Ama şimdi her şeyi anlamam gerek." Daha çabuk bulabilmek için arabacıya onu Trusotsky'nin pansiyonuna götürmesini söyleyecekti, ama ikinci kez düşününce vazgeçti. "Yok yok, en iyisi o bana gelsin, ben de bu arada şu lanet olası davadan kurtulayım çabucak."

Hararetle çalışmaya koyuldu. Ama çok dalgın olduğunu ve pek bir iş yapamayacağını fark etti. Saat beşte yemek için dışarı çıkınca aklına çok garip bir fikir geldi. Belki de burnunu sokmakla, mahkemelerde koşuşturup, saklanmaya çalışan avukatları kovalamakla davanın seyrine engel oluyordu. Bu tahminine neşeyle güldü. "Bu fikir aklıma dün gelseydi çok üzülürdüm" dedi daha da büyük bir neşeyle. Neşesine rağmen gittikçe daha dalgın ve sabırsız oluyordu. Derin derin düşüncelere daldı. Düşünceleri daldan dala atlıyor, ama tatmin edici bir sona ulaşmıyordu.

"Bu adamı bulmalıyım!" kararına vardı sonunda. "Onu bulup sırrını çözmeliyim, sonra bir karara varırım. Belki de bir düello olur!"

Saat yedide eve dönüp Pavel Pavlovitch'i bulamayınca çok şaşırdı. Sonra çok öfkelendi, bunaldı ve korkmaya başladı.

"Bu işin sonunun ne olacağını Tanrı bilir!" dedi kendi kendine. Sürekli saatine bakarak kâh odada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kâh kendini kanepeye atıyordu. Sonunda saat dokuzda Pavel Pavlovitch çıkageldi. "Eğer bu adam beni kandırmaya çalışsaydı bundan daha uygun bir zaman bulamazdı. Kendimi o kadar dengesiz hissediyorum ki" diye düşündü. Yeniden kendine güvenini kazanıyor, keyiflenmeye başlıyordu.

Neden o kadar geciktiği sorusuna Pavel Pavlovitch bıyık altı bir gülümsemeyle karşılık verdi, özgür ve rahat bir havayla oturdu. Bir gece öncekinden çok farklı bir hali vardı. Tüllü şapkasını oradaki bir sandalyeye atıverdi. Velchaninov onun özgür ve rahat havasını hemen

fark etti.

Sabahki havasından hiç iz taşımayan, sakin bir edayla, fazla kelime harcamadan, sanki rapor verir gibi Liza'yı nasıl götürdüğünü, orada nasıl karşılandığını, onun için ne kadar iyi olacağını söyledi ve yavaş yavaş Liza'yı unutturarak konuşmayı fark ettirmeden Pogoryeltsevler'in ne kadar hoş insanlar olduğu, ne kadar uzun zamandır onları tanıdığı, Pogoryeltsev'in ne kadar mükemmel ve etkili bir adam olduğu konusuna getirdi. Pavel Pavlovitch ilgisizlikle dinliyor, arada bir kaşlarının altından konuşmacıya sert sert ve kurnazca bir alayla bakıyordu.

"Çok heyecanlı birisiniz" diye mırıldandı huysuz bir gülümsemeyle.

"Siz de oldukça terssiniz bugün" dedi Velchaninov sıkıntıyla.

"Herkes ters de ben neden olmayayım!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch birden, sanki hep bu anı bekliyormuş gibi.

"Canınız ne isterse onu yapın" diye güldü Velchaninov. "Size bir şey mi oldu diye merak etmiştim."

"Öyle oldu!" diye bağırdı sanki bir şey olmasıyla övünüyormüş gibi.

"Ne oldu?"

Pavel Pavlovitch cevabını biraz geciktirdi.

"Petersburg'daki en iyi çevrelerin genç ve zarif beyefendisi Stepan Mihalovitch... Bagautov bana bir oyun oynadı."

"Yine mi evde yoktu?"

"Yo bu kez evdeydi. İlk kez kabul edildim, yüzüne bir baktım... ölmüştü!"

"Ne! Bagautov ölmüş mü?" Velchaninov çok şaşırmıştı. Aslında bu kadar şaşırması için bir neden de yoktu.

"Evet. Altı yıllık gerçek ve sadık dostumuz! Dün öğlen ölmüş ve benim haberim olmadı! Belki ben de tam o anda onun sağlığını sormak için uğramıştım. Cenaze töreni yarın olacak. Onu altın sırmalı, kırmızı kadife kaplı bir tabuta koymuşlar bile... Beyin hummasından ölmüş. Kapıda onlara arkadaşı olduğumu söylediğim için göreyim diye beni içeri kabul ettiler! Altı yıllık gerçek ve sadık arkadaşımın bana davranış tarzına ne dersiniz, sorarım size? Oysa belki de ben buraya sırf onun için gelmiştim!"

"Peki ona niye kızıyorsunuz?" diye güldü Velchaninov. "Kasten ölmedi ya!"

"İçimde acıyla konuşuyorum. Çok değerli bir dosttu. Benim için anlamı buydu."

Birdenbire, hiç beklenmedik bir anda Pavel Pavlovitch iki parmağını çıplak alnına boynuz gibi koyup kıkırdamaya başladı. Bu şekilde yarım dakika kadar öylece oturdu, bir yandan da suratında çılgın bir ifadeyle Velchaninov'a bakıyordu. Velchaninov sanki hortlak görmüş gibi taş kesilmişti. Ama şaşkınlığı çok kısa sürdü. Alaycı, küstah, soğukkanlı bir gülümseme yavaş yavaş dudaklarına yerleşti.

"Bu da ne demek oluyor?" dedi ağır ağır, aldırmaz bir havayla.

"Bunlar boynuz demek oluyor!" deyiverdi birden, ellerini alnından çekerek.

"Yani... sizin boynuzlarınız mı?"

"Cömertçe verilmiş olan boynuzlarım!" dedi pis bir şekilde yüzünü buruşturarak.

İkisi de sessizdi.

"Çok cesur bir adamsınız" dedi Velchaninov.

"Nişanlarımı size gösterdiğim için mi? Biliyor musunuz Alexey İvanovitch, sizin bana bir şeyler ikram etmeniz gerekir! T—'deki bir yıl boyunca sizi her gün ağırladım. Boğazım kurudu, bir şişe bir şeyler getirtin de içelim."

"Zevkle, daha önce söyleseydiniz ya. Ne içersiniz?"

"Ne içersiniz değil, ne içeriz. Beraber içmeyecek miyiz?" dedi Pavel Pavlovitch, gözünün içine hem meydan okuyan, hem de huzursuz bir şekilde bakarak.

"Şampanya?"

"Başka ne olacak? Henüz votkanın zamanı değil..."

Velchaninov ağır ağır kalktı, zili çalıp Mavra'yı çağırdı ve talimat verdi.

"Dokuz yıl sonra muhteşem karşılaşmamızın şerefine" dedi Pavel Pavlovitch yersiz ve gereksiz bir şekilde gülerek. "Şimdi bana kalan tek dost sizsiniz! Stepan Mihalovitch Bagautov artık yok! Ne demiş şair:

> "Büyük Patrocus yok,
> Aşağılık Thersites hâlâ yaşıyor! "

"Thersites" derken parmağıyla göğsünü dürtüyordu.

"Hadi hadi söyle bir an önce domuz, bu imalardan nefret ederim" diye düşündü Velchaninov. Gitgide öfkesi artıyordu, uzun zamandır kendini güç tutuyordu.

"Söylesenize" dedi kızgın bir sesle, "Stepan Mihalovitch'i

suçladığınıza göre sizi kandıran adamın öldüğüne sevinmiş olmanız gerekmez mi? Neden kızıyorsunuz?"

"Sevinmek mi? Ne sevinmesi?"

"Bence böyle düşünmeniz gerekirdi."

"Hah-hah! Çok yanılıyorsunuz. Bir bilge ne demiş: 'Ölü bir düşman iyidir, ama yaşayan bir düşman daha iyidir.' Hah-hah-hah!"

"Beş yıl boyunca onu her gün görmekten bıkmadınız mı?" dedi Velchaninov, kin dolu bir küstahlıkla.

"O zaman bunu biliyor muydum sanıyorsunuz... biliyor muydum?" dedi Pavel Pavlovitch birden, sanki uzun zamandır beklediği bir sorunun sorulduğuna memnun olmuş gibi. "Siz beni ne sanıyorsunuz Alexey İvanovitch?"

O ana kadar kin dolu ve asık olan suratını beklenmedik bir şekilde değiştiren yeni bir şeyler parıldadı.

"Bilmemeniz mümkün mü?" dedi Velchaninov şaşkına dönmüş bir halde.

"Bilmem mümkün mü? Bilmem mümkün mü? Ah sizi gidi Jüpiter soyu! Sizin için insanın köpekten farkı yoktur zaten, her şeyi kendi küçük dünyanıza göre yargılarsınız. Alın yutabilirseniz yutun bu lafları!" dedi ve kendini kaybederek masaya yumruğunu indirdi, sonra çıkardığı sesten kendisi de korkup endişeye kapıldı.

Velchaninov vakarlı bir havaya büründü.

"Dinleyin Pavel Pavlovitch. Sizin bilip bilmemeniz beni hiç ilgilendirmez. Bilmemeniz sizin itibarınızı kurtarır... Anlayamadığım şey bu sırrı açmak için neden beni seçmiş olduğunuz..."

"Sinirlenmeyin sizi kastetmiyorum, sizi kastetmedim..." diye mırıldandı Pavel Pavlovitch yere bakarak.

Mavra şampanyayı getirdi.

"İşte!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch, Mavra'nın gelmesiyle rahatlayarak, "Bardaklar, bardaklar; harika! Başka hiçbir şey istemiyoruz dostum. Açılmış bile! Yaşa sen güzel yaratık! Artık gidebilirsin!"

Yeniden cesaretini toplayarak küstah bir şekilde Velchaninov'a baktı.

"İtiraf edin" diye güldü birden, "bütün bu olanlar aslında hiç de sizin dediğiniz gibi 'sizi ilgilendirmiyor' değil, hatta şimdi kalkıp gitsem hayal kırıklığına uğrarsınız."

"Hayal kırıklığına falan uğramam."

'Yalan!' diyordu Pavel Pavlovitch'in gülümsemesi.

"Şimdi işimize bakalım!" dedi ve bardağını doldurup kaldırdı. "Tanrı'nın huzuruna çıkan dostumuz Stepan Mihalovitch'in sağlığına içelim" diyerek içti.

"Ben böyle bir şeye içmem" dedi Velchaninov bardağını koyup.

"Neden? Gayet iyi bir sebep."

"Buraya geldiğinizde sarhoştunuz, değil mi?"

"Birazcık içmiştim. Niye sordunuz?"

"Öylesine sordum, dün gece ve bu sabah Natalya Vassilyevna'nın ölümünden gerçekten çok etkilendiğinizi düşünmüştüm."

"Şimdi gerçekten etkilenmediğimi kim söylüyor?" diye zıpladı yerinden, sanki yaylarla hareket ediyormuş gibi.

"Bunu demek istemedim. Stepan Mihalovitch konusunda yanılmış olabileceğinizi kabul etmelisiniz, bu ciddi bir konu."

Pavel Pavlovitch kurnazca gülüp göz kırptı.

"Stepan Mihalovitch konusunu nasıl öğrendiğimi bilmek istemez miydiniz?"

Velchaninov kızardı.

"Size yine söylüyorum, beni hiç ilgilendirmez..." dedi Velchaninov ve: "Şimdi şu herifi içkisiyle beraber kapı dışarı atıversem ne iyi olur" diye düşündü öfkeyle, daha da kızararak.

"Tamam!" dedi Pavel Pavlovitch, onu kışkırtmaya çalışıyormuş gibi. Kendine bir bardak daha doldurdu. "Nasıl öğrendiğimi hemen anlatıp merak ateşinizi söndüreyim... Çok ateşli bir adamsınız Alexey İvanovitch, çok ateşli! Hah-hah! Bana bir sigara verin, malum ya Mart'tan beri..."

"Alın."

"Mart'tan beri mahvolmuş bir haldeyim Alexey İvanovitch, nasıl oldu anlatayım, dinleyin. Sizin de bildiğiniz gibi verem çok garip bir hastalıktır sevgili dostum." Gitgide daha da samimi oluyordu. "Veremliler yarın öleceklerinden kuşkulanmazlar, ama her an ölebilirler. Size söylediğim gibi Natalya Vassilyevna ölmeden beş saat önce, on beş gün sonra otuz mil uzaktaki teyzesini ziyaret etmeyi planlıyordu. Siz de bilirsiniz pek çok kadında ve hatta sevgililerinde, aşk mektubu saklama alışkanlığı ya da kötü huyu vardır... Halbuki sobaya atıp yakmak çok daha emin olur, değil mi? Yo, herbir kâğıt yıllara ve aylara göre, seri halinde dizilip bir kutuya dikkatle yerleştirilir. Bu onlar için bir teselli

falan mıdır bilmem, ama tatlı anılar adına yapıldığına hiç kuşku yok. Ölümünden beş saat önce, teyzesine gitme planlan yapan Natalya Vassilyevna, doğal olarak son dakikaya kadar öleceğini düşünmemişti. Hâlâ doktorunu bekliyordu. Ama ne yazık ki öldü ve odasındaki masada, sedef ve gümüş kakmalı, abanoz kutuyu bıraktı. Kilidi ve anahtarı olan güzel bir kutuydu. Büyükannesinden kalmıştı. Son yirmi yıla ait her şey, ama her şey günü gününe o kutuda duruyordu. Stepan Mihalovitch'in belirgin bir edebi yeteneği vardı, hatta bir gazeteye tutkulu bir aşk hikâyesi göndermişti. Beş yıla yayılan yazıları yüzü buluyordu. Natalya Vassilyevna'nın kendi el yazısıyla yazılmış bazı notlar da vardı. Bir koca için ne hoş bir sürpriz değil mi? Ne dersiniz?"

Velchaninov, Natalya Vassilyevna'ya tek bir mektup, hatta ufacık bir not bile göndermediğini hatırladı. Petersburg'dan iki mektup yazmıştı, ama bunları kararlaştırdıkları gibi karı kocaya beraber göndermişti. Natalya Vassilyevna'nın kendisine sürgün emrini verdiği son mektubuna cevap yazmamıştı.

Pavel Pavlovitch hikâyesini bitirince yüzünde yılışık ve beklentili bir gülüşle durakladı.

"Neden küçük soruma cevap vermediniz?" dedi sonunda sıkıntıyla.

"Hangi soruya?"

"Bir koca için ne hoş bir sürpriz değil mi?"

"Bana ne canım!" dedi Velchaninov nefretle. Sonra kalkıp odada dolaşmaya başladı.

"Bahse girerim şu anda düşünüyorsun. Bana utancını gösterecek kadar domuzsun sen. Hah-hah! Ne titiz bir adamsın... ah sen!"

"Bunu hiç düşünmemiştim. Sizi aldatan adamın ölümüne sinirlenip çok şarap içmiştiniz. Bu olanlarda olağanüstü bir şey görmedim ben. Bagautov'u neden sağ görmek istediğinizi anlıyorum ve kızgınlığınızı saygıyla karşılıyorum, ama..."

"Neden onu sağ görmek istediğimi biliyor musunuz yani?"

"Orası sizi ilgilendirir."

"Bahse girerim aklımdan geçenin düello olduğunu sanıyorsunuz!"

"Cehennemin dibine kadar!" diye bağırdı Velchaninov, kendini güçlükle kontrol ederek. "Bence, saygıdeğer bir adam, böyle durumlarda komik hallere, aptalca maskaralıklara, gülünç yakınmalara, kendini daha da alçaltan iğrenç imalara meydan vermez. Açık açık, doğrudan, dürüstçe davranır!"

"Hah-hah! Belki de ben saygıdeğer bir adam değilim!"

"Bu da sizi ilgilendirir... ama o zaman ne diye Bagautov'u sağ istiyorsunuz?"

"Bir dostu görmek için. Bir şişe içki alır, beraber içerdik."

"O sizinle beraber içmezdi ki."

"Neden olmasın? Noblesse oblige! (Asalet bunu gerektirir!) Siz benimle içiyorsunuz ya! Onun sizden ne üstünlüğü var?"

"Ben sizinle içmiyorum ki."

"Birdenbire bu gurur neden?"

Velchaninov birden sinirli ve rahatsız bir kahkaha attı.

"Lanet olsun! Siz gerçekten yırtıcı bir tipsiniz! Oysa ben sizin 'ebedi koca'dan başka bir şey olmadığını sanırdım!"

"'Ebedi koca' demekle neyi kastediyorsunuz? Ne demek o?" Pavel Pavlovitch birden dikkat kesilmişti.

"Bir koca çeşidi... Anlatması uzun sürer. Artık gitseniz iyi olacak; zamanı geldi. Sizden sıkıldım."

"Peki 'yırtıcı' ne demek? Yırtıcı dediniz!"

"'Yırtıcı bir tip'siniz dedim. Alay ettim."

"Yırtıcı bir tip' demekle neyi kastediyorsunuz? Lütfen söyleyin Alexey İvanovitch, Tanrı aşkına, İsa aşkına söyleyin!"

"Yeter artık canım, bu kadar yeter!" diye bağırdı Velchaninov, birden korkunç sinirlenerek. "Gitme zamanınız geldi. Gidin hadi!"

"Hayır yetmez!" dedi Pavel Pavlovitch birden alevlenerek. "Benden bıksanız da yetmez. Beraber kadeh tokuşturup içeceğiz! Haydi içelim, sonra giderim, ama şimdilik yetmez!"

"Pavel Pavlovitch! Defolup gidecek misiniz yoksa gitmeyecek misiniz?"

"Def olacağım da önce içelim! Benimle içmeyeceğinizi söylediniz, ama ben istiyorum!"

Artık ne gülüyor ne de surat ekşitiyordu. Tamamen değişmişti, tipiyle ve tavırlarıyla biraz önceki Pavel Pavlovitch'ten öylesine zıt bir değişime uğramıştı ki Velchaninov şaşırıp kaldı.

"İçelim Alexey İvanovitch! Beni geri çevirmeyin" diye ısrar etti Pavel Pavlovitch, Velchaninov'un elini sıkıca tutup, doğrudan gözlerinin içine bakarak.

Bu işte içmekten daha öte bir şeyler olduğu açıktı.

"Peki, eğer öyle istiyorsanız" diye mırıldandı Velchaninov, "ama

nasıl?... Tortudan başka bir şey kalmadı ki..."

"İki bardak kaldı, biraz tortulu, ama olsun. Bardak tokuşturup içelim. İşte alın bardağınızı."

Bardaklarını tokuşturup içtiler.

"Demek öyle, demek öyle... Ah!"

Pavel Pavlovitch eliyle alnını tuttu ve bir süre öyle kaldı. Velchaninov her an konuşup son sözü söyleyeceğini sanıyordu, ama Pavel Pavlovitch hiçbir şey demedi. Yalnızca yüzüne bakıyor, kurnazca ve şeytanca gülüyordu.

"Benden ne istiyorsunuz, ayyaş adam! Benimle oyun mu oynuyorsunuz?" diye bağırdı Velchaninov öfkeyle, ayaklarını yere vurarak.

"Bağırmayın, bağırmayın. Bağıracak ne var?" dedi Pavel Pavlovitch ellerini sallayarak. "Oyun falan oynamıyorum! Benim için anlamınızı biliyor musunuz?"

Birden elini tutup öptü. Velchaninov hayretler içinde kaldı.

"Benim için anlamınız bu işte! Şimdi istediğiniz zaman defolup giderim!"

"Durun bir dakika!" dedi Velchaninov kendine gelerek. "Size, söylemeyi unuttum..."

Pavel Pavlovitch kapıdan geri döndü.

"Biliyorsunuz" diye mırıldandı Velchaninov kızararak, "Pogoryeltsevler'e gitmeniz gerekiyor... tanışıp teşekkür etmek için. Siz..."

"Elbette, doğru ya. Anlıyorum tabii!" diye kabullendi büyük bir istekle ve sanki hatırlatılmasına gerek yokmuş gibi elini salladı.

"Ayrıca Liza sizi çok görmek istiyor. Ona söz verdim..."

"Liza!" Pavel Pavlovitch geri döndü. "Liza mı? Liza'nın benim için taşıdığı anlamı biliyor musunuz? Eskiden de şimdi de ne anlam taşıdığını!" diye bağırdı deli gibi. "Ama... ama bunlar daha sonra, sonra... Şimdi bu kadar içmemiz yetmez Alexey İvanovitch. Biraz daha içmeliyim..."

Şapkasını sandalyeye koydu ve daha önceki gibi güçlükle nefes alarak Velchaninov'a bakmaya başladı.

"Beni öpün Alexey İvanovitch!" dedi birden.

"Sarhoşsunuz!" dedi Velchaninov gerileyerek.

"Evet, ama yine de beni öpün Alexey İvanovitch. Öpün beni! Ben

sizin elinizi öptüm ya."

Velchaninov birkaç dakika sessiz kaldı, sanki kafasına bir yumruk yiyip sersemlemiş gibiydi. Ama birden Pavel Pavlovitch'e eğildi, yüzü omuz hizasında olan adamı içki kokan dudaklarından öptü. Onu öptüğünden de pek emin değildi.

"Evet şimdi, şimdi..." diye bağırdı Pavel Pavlovitch sarhoş deliliğiyle. Sarhoş gözleri ışıldıyordu. "Size bir şey söyleyeceğim. O zamanlar ya o da yaptıysa diye düşünmüştüm. Ya o da, o da... Kime güvenebilirim ki!"

Pavel Pavlovitch birden ağlamaya başladı. "Anlıyorsunuz ya, siz benim tek dostumsunuz!"

Elinde şapkasıyla odadan koşarak çıktı. Velchaninov tıpkı Pavel Pavlovitch'in ilk ziyaretinden sonra yaptığı gibi aynı yerde birkaç dakika öylece kaldı.

"Ah! Sarhoş bir aptaldan başka bir şey değil!" dedi. Sonra elini şöyle bir sallayıp bu düşünceyi başından savdı. "Evet ya, sarhoş işte" diye tekrarladı, soyunup yatağa girerken.

LİZA HASTA

Ertesi sabah Velchaninov, Pogoryeltsevler'e gitmek için zamanında geleceğine söz veren Pavel Pavlovitch'i beklerken, odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Bir yandan bir sigara tüttürüp, bir yandan da kahvesini içerken, bir gece önce yediği tokadı sabah kalktığı zaman bir saniye bile unutmayan bir adam gibi hissediyordu kendini. "Hmmm!... Durumun farkında ve Liza'yı kullanarak benden öcünü alacak!" diye düşünüyordu korkuyla.

Zavallı kızcağızın sevimli hali geldi gözünün önüne. Hemen, iki saat içinde Liza'sını göreceğini düşününce kalbi hızla atmaya başladı. "Ah! Artık tamam!" diye karar verdi heyecanla. "Şimdi bütün hayatım ve bütün amacım bu! Geçmişin ne önemi var artık? Bugüne kadar ne yaşadım ki? Karmaşa ve hüzün... ama şimdi... her şey farklı, her şey değişti!" Coşkusuna rağmen gitgide daha da kuşkulanıyordu.

"Liza'yı kullanarak bana işkence ediyor, bu çok açık! Liza'ya da işkence ediyor. Bu şekilde benden her şeyin öcünü alıp beni mahvedecek. Hmm!... Tabii, dünkü gibi onu gönderecek değilim". Birdenbire kıpkırmızı oldu. "İşte saat on iki olmuş bile, hâlâ gelmedi."

Saat yarıma kadar bekledi. Sıkıntısı gitgide şiddetlendi. Pavel Pavlovitch ortalarda yoktu. Sonunda, Pavel Pavlovitch'in bir gece önceki gibi bir sahne yaratmak amacıyla kasten gelmediği konusunda içinde kıpırdanıp duran kuşku bardağı taşıran son damla oldu. "Onu beklediğimi ve Liza'nın ne durumda olduğunu biliyor. Onsuz nasıl Liza'nın yanına giderim?" Sonunda daha fazla dayanamadı. Saat birde Pokrovsky'e gitti. Pansiyonda, Pavel Pavlovitch'in gece orada kalmadığını, sabah dokuzda gelip on beş dakika kadar oyalandıktan sonra tekrar çıktığını söylediler. Velchaninov, Pavel Pavlovitch'in kapısında durup kat görevlisinin dediklerini dinledi ve kilitli kapının tokmağını çevirdi, ileri geri çekti. Ne yaptığının farkına varınca, küfürü basıp görevliden kendisini Marya Sysoevna'ya götürmesini istedi. Onun orada olduğunu duyan kadın hemen geldi.

İyi bir kadıncağızdı. Sonraları Klavdia Petrovna'ya ondan söz

ederken "yüce gönüllü bir kadın" demişti. Marya Sysoevna çocukla beraber geçirdikleri yolculuğu sorduktan sonra Pavel Pavlovitch'in yaptıklarını anlatmaya başladı. "Eğer çocuk olmasaydı onu çoktan başımdan atardım" dedi. Zaten serkeşliği yüzünden otelden uzaklaştırılmış. Her şeye aklı eren bir çocuk varken otele bir sokak kızı getirmek doğru muymuş? "Karar verirsem o senin annen olacak!" diye bağırmış. O sokak kızı bile suratına tükürmüş. "Sen benim kızım değilsin!" diye bağırmış çocuğa.

"Yok canım!" dedi Velchaninov. Dehşete düşmüştü.

"Kendi kulağımla duydum. Kendinden geçene kadar içmişti. Çocuğun önünde böyle şeyler ne yanlış. Daha çok küçük olmasına rağmen her şeyi derin derin düşünüyor. Ağlayıp duruyor. Çok endişelendiğini görebiliyorum. Geçen gün bizim burada korkunç bir olay oldu. Herkesin memur dediği bir adam, otelde bir geceliğine bir oda tutmuş. Sabah kendini asmış. Bütün parasını çar çur ettiğini söylüyorlar. İnsanlar olanları görmek için doluştu. Pavel Pavlovitch evde değildi. Zavallı kızcağız ortalıkta dolaşıp duruyordu. Onunla ilgilenecek hiç kimsesi yoktu. Bir baktım, koridorda kalabalığın arasında, herkesin arkasında durmuş, aralardan bakmaya çalışıyor, cesedi seyrediyor. Hemen oradan uzaklaştırdım. Tir tir titremeye başladı, yüzü simsiyah oldu. Onu içeri sokar sokmaz düşüp bayıldı. Debeleniyor, acıdan kıvranıyordu. Elimden gelen tek şey onu ayıltmaya çalışmak oldu. Bir nöbet geçirmişti. O saatten sonra da hep hastaydı. Babası duydu, eve geldi ve her yanını çimdikledi. Dövme âdeti yoktu, hep çimdiklerdi kızı. Sonraları içip içip eve dönünce, 'ben de kendimi asacağım' diye korkuturmuş kızı. 'Senin yüzünden asacağım kendimi, şuradaki güneşliğin ipiyle asacağım' dermiş, gözünün önünde ipi düğüm yaparmış. Kızcağız çılgına döner, ağlar, küçük kollarıyla ona sarılıp: 'Bir daha yapmayacağım!' diye bağırırmış. Zavallı yavrucak!"

Velchaninov garip bir şeyler olduğunu tahmin ediyordu, ama bu hikâye onu öyle şaşırttı ki bir türlü inanamadı. Marya Sysoevna ona daha pek çok şey anlattı. Örneğin bir keresinde kendisi olmasaymış Liza pencereden aşağı atlayıverecekmiş.

Velchaninov sarhoş gibi sendeleyerek evden çıktı.

"Onu bir köpek gibi kafasından vurayım!" düşüncesi aklından çıkmıyordu. Uzunca bir süre bunu tekrarlayıp durdu.

Bir arabaya binip Pogoryeltsevler'e gitti. Yolda araba, bir cenaze

alayı yüzünden kanalın üzerindeki köprünün başında durmak zorunda kaldı. Köprünün iki yanında arabalar hatta yayalar birikmişti. Büyük bir cenaze alayıydı. Uzun bir araba konvoyu vardı. Derken ne olsa beğenirsiniz: Velchaninov bir an için arabalardan birinin penceresinde Pavel Pavlovitch'i gördü. Pavel Pavlovitch kafasını uzatıp onu selamlamasaydı gözlerine inanamazdı. Adam onu gördüğüne çok memnun olmuştu, hatta el sallayıp çağırdı. Velchaninov arabadan atladı, kalabalığa ve polise rağmen, üstelik Pavel Pavlovitch'in arabası köprünün üzerinde ilerlemeye devam ettiği halde, yine de pencereye kadar koştu. Pavel Pavlovitch arabada yalnızdı.

"Ne oldu?" diye bağırdı Velchaninov. "Neden gelmediniz? Burada ne işiniz var?"

"Bir borç ödüyorum, bağırmayın öyle, bağırmayın, bir borç ödüyorum" diye kıs kıs güldü Pavel Pavlovitch ve şaka yollu göz kırptı. "Sadık dostum Stepan Mihalovich'in kalıntısını uğurluyorum."

"Bunların hepsi saçmalık, sarhoşsunuz, akılsız adam" diye bağırdı Velchaninov her zamankinden daha yüksek sesle. Bir an için afallayıp kalmıştı. "Hemen inin oradan, benim arabaya binin!"

"Yapamam, bu bir görev..."

"Zorla indiririm sizi!" diye bağırdı Velchaninov.

"Bağırırım! Bağırırım!" dedi Pavel Pavlovitch, yine şaka yollu gülerek. Sanki oyun oynuyorlarmış gibi arabanın bir köşesine büzüldü.

"Dikkat edin, dikkat! Ezileceksiniz!" diye bağırdı bir polis.

Köprünün öbür ucunda cenaze alayını yaran bir araba büyük bir heyecan yaratmıştı. Velchaninov gerilemek zorunda kaldı. Arabaların ve insanların seline kapılıverdi. Bir küfür sallayıp arabasına döndü.

"Neyse canım, zaten bu halde onu yanımda götüremezdim!" diye düşündü, sürüp giden bir sıkıntıyla.

Klavdia Petrovna'ya Marya Sysoevna'nın hikâyesini ve cenaze alayını anlatınca, kadın düşüncelere daldı.

"Sizin için korkuyorum" dedi. "Bu adamla bütün ilişkinizi kesmelisiniz, ne kadar çabuk olursa o kadar iyi!"

"Aptal bir sarhoştan başka bir şey değil!" diye bağırdı Velchaninov hararetle. "Ondan korkacak değilim! Arada Liza varken onunla ilişkimi nasıl keseyim? Liza'yı düşünsenize!"

Bu arada Liza hasta yatıyordu. Bir gece önce ateşlenmişti. Sabah kasabaya bir adam göndererek çağırttıkları ünlü bir doktorun gelmesini

bekliyorlardı. Bu Velchaninov'un sıkıntısını daha da arttırdı.

Klavdia Petrovna onu hastanın yanına götürdü.

"Dün onu dikkatle izledim" dedi Liza'nın odasının kapısında durup. "Gururlu ve çekingen bir çocuk. Babası onu başından atıp, buraya gönderdi diye utanıyor. Hastalığının tek nedeni bu bence."

"Başından atmak mı? Neden başından attığını düşünüyorsunuz?"

"Çocuğu hiç tanımadığı bir adamla... hiç tanımadığı insanların yanına gönderdi ya..."

"Ama onu getiren benim, zorla alıp geldim. Anlayamıyorum..."

"Aman canım çocuk haliyle Liza bile anlıyor! Bence buraya hiç gelmeyecek."

Liza, Velchaninov'u yalnız görünce hiç şaşırmadı. Yalnızca acı acı gülümseyip, küçük, ateşli başını duvara çevirdi. Velchaninov'un onu rahatlatmak için giriştiği ürkek çabalara ve ertesi gün babasını getireceği konusundaki coşkulu sözlere hiç cevap vermedi. Velchaninov hastanın odasından çıkınca ağlamaya başladı.

Doktor geldiğinde akşam olmuştu. Hastayı muayene ettikten sonra kendisini daha önce çağırtmamakla hata ettiklerini söyleyerek hepsini korkuttu. Çocuğun bir gece önce hastalandığını söyledikleri zaman adam buna inanamadı.

"Her şey bu geceye bağlı" dedi sonuç olarak. Birkaç talimat verdikten sonra, ertesi sabah erkenden gelmeye söz vererek gitti. Velchaninov o gece orada kalmak için ısrar etti, ama Klavdia Petrovna gidip 'o canavarı getirmeyi bir kez daha denemesi' için yalvardı.

"Bir kez daha denemek mi?" dedi Velchaninov çılgın gibi. "Bu sefer ellerini, ayaklarını bağlayıp getireceğim!" Pavel Pavlovitch'in ellerini ayaklarını bağlayıp, zorla getirme fikrine öylesine kapıldı ki bu işi gerçekleştirmek için sabırsızlandı. "Kendimi ona karşı zerre kadar suçlu hissetmiyorum, zerre kadar!" dedi Klavdia Petrovna'yla vedalaşırken. "Dün burada söylediğim bütün o ağlamaklı sözleri de geri alıyorum" diye ekledi öfkeyle.

Liza gözleri kapalı yatıyordu, uyuyor gibiydi. Daha iyiye benziyordu. Velchaninov üzerine doğru eğildi, elbisesinin kenarından bile olsa bir veda öpücüğü almak istiyordu. Kız sanki onu bekliyormuş gibi birden gözlerini açtı.

"Beni götürün!" diye fısıldadı.

Nazik ve acıklı bir ricaydı bu, önceki günün öfkesinden eser

taşımıyordu. Ama sesinin tonunda isteğinin yapılmayacağına dair bir inanç da vardı. Velchaninov çaresizlik içinde bunun imkânsız olduğu konusunda onu ikna etmeye çalıştı.

Kız sessizce gözlerini kapattı ve sanki onu hiç görmemiş, hiç duymamış gibi başka bir şey söylemedi.

Petersburg'a varınca arabacıya doğru Pokrovsky'e gitmesini söyledi. Saat ondu, ama Pavel Pavlovitch odasında yoktu. Huzursuz bir merakîa koridorda tam yarım saat yürüyüp bekledi. Marya Sysoevna sabah erken saatlere kadar gelmeyeceği konusunda onu ikna etti. "O zaman sabah erkenden gelirim" diye karar verdi Velchaninov ve eve gitti.

Dairesinin kapısına geldiğinde dünkü ziyaretçisinin saat ondan beri kendisini beklediğini Mavra'dan duyunca hayretler içinde kaldı.

"Hem çay içti, hem de dünkü şaraptan alınsın diye bana mavi bir banknot verdi."

HAYALET

Pavel Pavlovitch'in rahatı yerindeydi. Bir gün önceki sandalyesine oturup, bir sigara yakmış, dördüncü bardak şarabını dolduruyordu. Çaydanlıkla, bitirilmemiş bir bardak çay masanın üzerinde duruyordu. Kırmızı suratı mutlulukla ışıldıyordu. İçerisi sıcak olduğundan ceketini çıkarmış yelekle oturuyordu.

"Bağışlayın sevgili dostum!" diye bağırdı Velchaninov'u görünce. Hemen ceketini giymek için fırladı. "Daha rahat olayım diye çıkarmıştım..."

Velchaninov tehditkâr bir havayla ona yaklaştı.

"Daha sarhoş olmadıysanız konuşabilir miyiz?"

Pavel Pavlovitch biraz telaşlandı.

"Yo, yo pek değil... Merhumu anıyordum..."

"Beni anlayabilecek misiniz?"

"Sizi anlamak için geldim."

"İyi öyleyse. Size işe yaramaz alçağın biri olduğunuzu söylemekle başlayayım!" diye bağırdı Velchaninov.

"Böyle başladıysanız nasıl bitilirsiniz kim bilir?" diye söylendi Pavel Pavlovitch korkuyla.

Velchaninov ona hiç aldırmadan bağırmaya devam etti.

"Kızınız çok hasta, ölüyor. Onu terk mi ettiniz yoksa?"

"Gerçekten ölüyor mu?"

"Hasta, çok hasta!"

"Belki bir kriz falan..."

"Saçmalamayın! Çok ağır hasta! Gitmeniz gerek, sırf..."

"Konukseverliklerine minnettarlığımı ifade etmek için! Anlıyorum! Alexey İvanovitch, değerli dostum." İki eliyle Velchaninov'un eline yapıştı, sarhoş duyarlılığı ve gözünde yaşlarla sanki bağışlanmak için yalvarıyormuş gibi bağırıp duruyordu. "Alexey İvanovitch bağırmayın, bağırmayın! Ölsem ya da sarhoşlukla Neva'ya düşsem ne fark eder? Pogoryeltsev'e gitmek için zamanımız var..."

Velchaninov toparlanıp kendine hâkim olmaya çalıştı.

"Sarhoşsunuz, onun için de ne söylediğinizi anlamakta güçlük çekiyorum" dedi sert sert. "Sorunları çözümlemek için sizinle konuşmaya hazırım, bunu ne kadar çabuk yaparsak o kadar iyi olur... Gelirken... Neyse öncelikle bazı önlemler aldığım konusunda sizi uyarayım. Bu gece burada kalacaksınız! Yarın sabah sizi götüreceğim. Sizi hiçbir yere göndermem" diye bağırdı yine. "Yoksa sizi bağlar, kendim taşıyıp götürürüm!... Bu kanepeyi beğendiniz mi?" dedi soluk soluğa, duvarın kenarında kendi uyuduğu kanepenin karşısındaki geniş, yumuşak kanepeyi göstererek.

"Nerede olsa uyurum..."

"Nerede olsa değil, bu kanepede! İşte çarşafınız, battaniyeniz, yastığınız, alın."

Velchaninov hepsini dolaptan çıkardı ve uysalca kolunu uzatan Pavel Pavlovitch'e attı.

"Hemen yapın yatağınızı, hemen!"

Pavel Pavlovitch sarhoş suratında bir sırıtmayla ellerinde yükleri, odanın ortasında tereddütlü bir halde duruyordu. Velchaninov'un ikinci tehditkâr bağrışından sonra hemen büyük bir hızla koşuşturmaya başladı. Masayı itti, sızlanarak çarşafı açıp yatağını yapmaya koyuldu. Velchaninov ona yardıma gitti. Konuğunun korkusu ve uysallığı Velchaninov'u yatıştırdı.

"Bardağınızdakini bitirip yatın" diye emretti yine. Emir vermeden duramadığını hissetti. "Bu şarabı kendiniz mi getirttiniz?"

"Evet... sizin getirtmeyeceğinizi biliyordum Alexey İvanovitch."

"Bunu bilmeniz iyi, bilmeniz gereken başka şeyler de var. Bazı önlemler aldığımı bir kez daha söyleyeyim. Sizin garipliklerinize daha fazla dayanamayacağım. Sarhoş öpücüklerinize dünkü gibi katlanacak değilim."

"Alexey İvanovitch bunların yalnızca bir kez olacağını anlıyorum" dedi Pavel Pavlovitch kıs kıs gülerek.

Odada uzun adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşan Velchaninov, bu cevabı duyunca Pavel Pavlovitch'in önünde ciddiyetle durdu.

"Bana açık açık söyleyin Pavel Pavlovitch! Siz aklı başında bir adamsınız, bunu bir kez daha anladım, ama yanlış yoldasınız! Dürüst konuşun, dürüst davranın, size şeref sözü veriyorum, her sorunuza cevap vereceğim."

Pavel Pavlovitch yine sırıttı, bu da Velchaninov'u deli etmeye yetti.

"Kesin!" diye bağırdı Velchaninov yine. "Numara yapmayın, sizin aklınızdan geçenleri okuyorum ben! Yine söylüyorum, istediğiniz her şeyi söyleyeceğime şeref sözü veriyorum, her konuda. İmkânsız olsa bile tatmin olacaksınız! Keşke beni anlasanız!..."

"Çok iyi bir insan olmanızdan yararlanarak soruyorum" dedi Pavel Pavlovitch ona doğru yaklaşarak, "dün gece dediğiniz 'yırtıcı' lafını merak ettim!..."

Velchaninov bir küfür savurup odada daha hızlı adımlarla yürümeye başladı.

"Yo küfür etmeyin Alexey İvanovitch, çok merak ettim, öğrenmek için geldim... Dilim biraz dolaştığı için bağışlayın. Siz 'yırtıcı' tip nedir, 'barışçı' tip nedir bilirsiniz. Ben de bir dergide okumuştum, bu sabah hatırladım, ama tamamen unutmuşum. Doğruyu söylemek gerekirse hiçbir şey anlamamıştım, şimdi bana açıklamanızı istiyorum. Şu merhum Stepan Mihalovitch Bagautov 'yırtıcı' mı yoksa 'barışçı' mı? Onu hangi sınıfa sokarsınız?"

Velchaninov sesini çıkarmadan dolaşmaya devam ediyordu.

"Yırtıcı biri" diye başladı sonra, birden öfkelenerek, "dün yaptığınız gibi tabutunun peşinden mezarlığa koşacağına, karşılaşmalarının şerefine içerlerken bardağına zehir koyan kişidir. Kim bilir hangi sır, hangi iğrenç dürtü, hangi çarpık düşünce sizi bu kadar alçalttı! Evet ya alçaktı!"

"Doğru gitmemeliydim" diye onayladı Pavel Pavlovitch, "ama siz de bana saldırıda bulunuyorsunuz..."

Gitgide öfkelenen Velchaninov onu hiç dinlemeden bağırmaya devam etti.

"O, kendini Tanrı bilir hangi havalara sokan, doğru yanlış hesapları yapan, kederini bir dersmiş gibi ezber eden, yıpranan, her türlü garipliğe ve taklitçiliğe kalkışan, insanların boyunlarına asılan, belki de bütün ömrünü böyle geçiren biri değildir! Kendinizi asacağınız doğru mu? Doğru mu?"

"Sarhoş olduğumda saçmalamış olabilirim belki, ama hatırlamıyorum. Şaraba zehir katmak güzel bir şey değil Alexey İvanovitch. Tanınmış bir devlet memuru olmamdan öte, kendime ait param var, üstelik belki tekrar evlenmek isteyebilirim."

"Ayrıca darağacına gönderilmek de var."

"Bugünlerde mahkemelerde cezayı hafifletici nedenleri de göz

önüne alıyorlar, ama yine de hiç hoş olmayan bir olay. Size çok komik bir hikâye anlatayım Alexey İvanovitch. Sabah arabada aklıma geldi. O zaman anlatmak istemiştim. Şimdi 'insanların boyunlarına asılmak' dediniz de... Semyon Petrovitch Livtsov'u hatırlarsınız. Siz T—'deyken bize gelirdi hep. İşte onun Petersburglu bir züppe olan kardeşi, V—'deki valilikte çalışıyordu. Onun da pek çok özellikleri vardı. Bir sürü hanımın ve kalbinin kadınının yanında albay Golubenko ile tartışmıştı ve kendisini aşağılanmış hissetmişti, ama bu hakareti yutmuş ve herkesten saklamıştı. Bu arada Golubenko kalbinin kadınıyla da arasını açmış ve kadına evlenme teklif etmişti. Ne oldu dersiniz? Bu Livtsov, Golubenko ile gerçek bir arkadaşlık kurdu, dahası onun en iyi dostu olmakta ısrar etti ve evlilik tacını tuttu. Nikahtan sonra da Golubenko'yu öpüp kutladı. Üzerinde frakı vardı ve saçları da kıvır kıvırdı. Sonra vali ve eşliğindekilerin yanında, damadı midesinden bıçakladı. Adam iki büklüm olup yere yuvarlandı! En yakın dostu! Ne ayıp! Dahası, onu böyle bıçakladıktan sonra, 'Ah ben ne yaptım! Ne yaptım ben!' deyip gözünde yaşlarla, tir tir titreyerek etrafta dolaştı. Oradakilerin, hatta kadınların bile boyunlarına asıldı. Hah-hah-hah! Bizi mahvetti. Golubenko'ya çok acımıştık, ama sonradan iyileşti."

"Bu hikâyeyi neden anlattığınızı anlayamadım" dedi Velchaninov, suratını asarak.

"Bıçağı saplayıverdi de ondan, anlarsınız ya" dedi Pavel Pavlovitch kıs kıs gülerek. "Ağlayıp sızlayan bir adam o, korku içinde bütün onurunu bir yana bırakıp kendini kadınların boynuna attı, hem de valinin yanında, ama onu bıçakladı, öcünü almış oldu! Anlatmak istediğim bu işte."

"Cehennemin dibine!" diye bağırdı Velchaninov birden, sanki ses ona ait değildi de içinde bir şey patlamıştı. Saçmalıklarınızla beraber cehennemin dibine gidin! Siz saçmalıktan başka bir şey değilsiniz. Beni korkutacağınızı mı sandınız? Bir çocuğa işkence eden adi, alçak bir adamsınız, alçak, alçak!" diye bağırdı kendini kaybederek, her kelimesinde nefesi kesiliyordu.

Pavel Pavlovitch birden tamamen değişti, ayıldı, dudakları titremeye başladı.

"Demek siz, siz bana alçak diyorsunuz, öyle mi Alexey İvanovitch?"

Velchaninov ne yaptığını anlamıştı.

"Özür dilemeye hazırım" dedi kısa bir tereddütten sonra, "ama

kendinizi açık açık ortaya koymanız şartıyla."

"Sizin yerinizde olsam hiç şartsız af dilerdim Alexey İvanovitch."

"Peki, öyle olsun" dedi Velchaninov kısa bir aradan sonra. "Özür diliyorum, ama bunca şeyden sonra size herhangi bir şey borçlu olmadığımı siz de kabul edersiniz. Yalnızca şu an için değil genel olarak konuşuyorum."

"Tamam canım fazla söze ne gerek" diye sırıttı Pavel Pavlovitch yere bakarak.

"Böylesi daha iyi, daha iyi! Şarabınızı bitirip yatın, çünkü sizi hiçbir yere gönderecek değilim..."

"Ah evet ya şarap..." Pavel Pavlovitch biraz şaşırmış görünüyordu. Masaya gitti, çok önce doldurduğu son bardak şarabı da içti.

Daha önce çok içtiği belliydi, elleri titriyordu. Şarabın bir kısmını yere, yeleğine ve gömleğine döktü. Sanki bir yudum bile bırakmak istemiyormuş gibi hepsini kafasına dikip bitirdi. Boş bardağı masaya bırakıp itaatkâr bir şekilde soyunmak için yatağına gitti.

"Geceyi burada geçirmesem daha iyi olmaz mı?" diye bahane bulmaya çalıştı, çıkardığı tek ayakkabıyı elinde tutarak.

"Olmaz" dedi Velchaninov öfkeyle, yüzüne hiç bakmadan, hâlâ bir aşağı bir yukarı dolaşmaya devam ederek.

Pavel Pavlovitch soyunup yatağa girdi. On beş dakika sonra Velchaninov da mumu söndürüp yattı.

Huzursuz bir uykuya daldı. Beklenmedik bir şekilde çıkan ve bütün işleri karıştıran, yeni bir şey canını sıkmıştı. Aynı zamanda da nedense huzursuzluğundan utandığını hissetti. Tam içi geçiyordu ki bir hışırtıyla uyandı. Pavel Pavlovitch'in yatağına baktı. Perdeler kapalı olduğundan oda karanlıktı, ama yine de Pavel Pavlovitch'in yatağında oturduğunu seçebildi.

"Ne oldu?" diye seslendi Velchaninov.

"Bir hayalet" dedi Pavel Pavlovitch kısa bir aradan sonra, güç duyulur bir sesle.

"Ne demek o? Ne hayaleti?"

"O odada, sanki kapıda bir hayalet gördüğümü sandım."

"Kimin hayaleti?" diye sordu Velchaninov kısa bir aradan sonra.

"Natalya Vassilyevna'nın."

Velchaninov halının üzerinde durup öteki odanın, her zaman açık duran kapısına baktı. Odanın pencerelerinde perde yerine güneşlik

vardı, onun için de orası daha aydınlıktı.

"Hiçbir şey yok, sarhoşsunuz siz. Yatın hadi!" dedi Velchaninov. Yatağa girip battaniyeye sarındı.

Pavel Pavlovitch de tek kelime etmeden yattı.

"Hayatınızda hiç hayalet gördünüz mü?" diye sordu Velchaninov on dakika kadar sonra, birden.

Pavel Pavlovitch bir süre sesini çıkarmadı.

"Sanırım bir kere gördüm" dedi belli belirsiz.

Yine sessizlik oldu.

Velchaninov uyuyup uyumadığını bilmiyordu, ama bir saat kadar sonra yatağında döndü. Bir hışırtı mı duymuştu pek emin değildi. Zifiri karanlıkta, biraz ötesinde, odanın ortasında ayakta duran beyaz bir şey gördü. Yatakta oturdu ve bir dakika kadar karanlığa baktı.

"Siz misiniz Pavel Pavlovitch?" dedi zayıf bir sesle.

Karanlıkta ve sessizlikte çınlayan kendi sesi birden ona garip geldi.

Cevap gelmedi, ama orada birinin durduğuna hiç kuşku yoktu.

"Siz misiniz... Pavel Pavlovitch?" diye sordu tekrar, bu kez daha yüksek sesle. Hem de öyle yüksekti ki Pavel Pavlovitch yatağında uyuyor olsaydı bile uyanıp cevap verirdi.

Yine cevap gelmedi, ama güçlükle seçilen, beyaz nesnenin kendisine doğru yaklaştığını düşündü. Sonra garip bir şey oldu. Akşam olduğu gibi birden içinde bir şeyin patladığını hissetti. Sesinin son perdesinden, deli gibi bağırmaya başladı. Her kelimesinde nefesi kesiliyordu.

"... sarhoş aptal... eğer beni korkutacağını... sanıyorsan! Şimdi duvara dönüyorum, battaniyeyi kafama kadar çekeceğim ve bir daha gece boyunca arkamı dönmeyeceğim... aldırmadığımı göreceksin... Sabaha kadar... aptal gibi... orada durursan... suratına tükürürüm..."

Pavel Pavlovitch'in durduğunu sandığı tarafa öfkeyle tükürdü ve duvara döndü. Dediği gibi battaniyeyi kafasına kadar çekti, hiç kıpırdamadan, kılını bile oynatmadan öylece yatıyordu. Bir ölüm sessizliği vardı. Hayalet duruyor muydu, yoksa yaklaşıyor muydu bilmiyordu, ama kalbi deli gibi çarpıyor, çarpıyor, çarpıyordu. Tam beş dakika geçti, iki adım ötesinde Pavel Pavlovitch'in zayıf, ağlamaklı sesini duydu.

"Ben kalkmıştım Alexey İvanovitch, şeyi aramak için..." (çok gerekli bir şeyden sözediyordu), "orada bulamadım... sessizce sizin yatağınızın

altına bakacaktım."

"Ben seslendiğim zaman neden konuşmadınız?" diye sordu Velchaninov, yarım dakikalık bir aradan sonra.

"Siz öyle bağırınca korktum... korktum."

"Şurada, soldaki köşede, küçük dolapta. Mumu yakın..."

"Muma gerek yok" dedi Pavel Pavlovitch uysallıkla, köşeye doğru giderken. "Sizi rahatsız ettiğim için beni bağışlayın Alexey İvanovitch... çok şaşkın bir haldeyim..."

Velchaninov cevap vermedi. Yüzü duvara dönük yatıyordu. Bütün gece hiç dönmeden öylece yattı. Dediğini yapmış olmak için mi yoksa onu küçümsediğini göstermek için miydi kendisi de ne hissettiğini bilmiyordu. Sonunda sinir bozukluğu sayıklamaya dönüştü ve uzunca bir süre sonra uykuya daldı. Ertesi sabah dokuz on arası uyandığında, sanki biri dürtmüş gibi fırlayıp yatağında oturdu. Pavel Pavlovitch odada yoktu. Dağınık yatak boştu; Şafakta sessizce gitmişti.

"Boyle olacağını biliyordum" diye bağırdı Velchaninov, alnına vurarak.

MEZARLIKTA

Doktorun korkuları doğru çıktı. Liza, birdenbire Velchaninov ile Klavdia Petrovna'nın bir akşam önce düşündüklerinden çok daha kötüleşti. Velchaninov, çok ateşi olmasına rağmen hastayı bilinçli buldu. Sonra söylediğine göre gülümseyip kendisine küçük elini bile uzatmıştı. Ya gerçekten böyle olmuştu ya da kendisini rahatlatmak için böyle bir şeyi hayal edip inanmıştı. Akşam karanlığı çökünce hasta çocuk bilincini kaybetti ve bir daha da düzelmedi. Pogoryeltsevler'e gelişinin onuncu gününde öldü.

Velchaninov için çok hüzünlü günlerdi. Pogoryeltsevler onun için endişeleniyorlardı. Acılı günlerinin büyük bir kısmını onlarla geçirdi. Liza'nın hastalığının son günlerinde hiçbir şey düşünmeden saatlerce bir köşede oturuyordu. Klavdia Peîrovna zihnini dağıtmaya çalışmıştı, ama o cevap vermiyordu. Konuşmak bile ona bir yük gibi geliyordu. Klavdia Petrovna bütün bunların onu böylesine etkileyeceğini hiç beklemiyordu. Çocuklar onu biraz canlandırmayı başardılar; onların yanındayken gülüyordu bile, ama her saat başı sandalyesinden kalkıp parmak uçlarına basa basa hastaya bakmaya gidiyordu. Bazen kendisini tanıdığı hissine kapılıyordu. İyileşeceğinden umudu yoktu, hiç kimsenin yoktu zaten, ama ölüm döşeğinde yattığı odadan da ayrılamıyordu bir türlü, sürekli yan odada kalıyordu.

İki keresinde büyük bir hareketlilik gösterdi, kalkıp Petersburg'a koştu, en ünlü doktorlara uğradı, konsültasyonlar ayarladı. İkinci ve son konsültasyon Liza'nın ölümünden bir gece önce yapıldı. Ondan üç gün önce Klavdia Petrovna, Trusotsky'i bulmanın şart olduğunda ısrar etti. "Eğer o kötü son olursa onsuz cenaze töreninin imkânsız olduğuna" işaret etti. Velchaninov ona yazacağını mırıldandı. Pogoryeltsev, polis yoluyla bulmasını söyledi. Velchaninov sonunda iki satırlık bir not yazıp Pokrovsky Oteli'ne götürdü. Her zamanki gibi Pavel Pavlovitch odasında değildi. Mektubu Marya Sysoevna'ya bıraktı.

Liza, güzel bir yaz akşamı, gün batımında öldü. İşte o anda Velchaninov uyandı. Ölüye Klavdia Petrovna'nın kızlarından birine ait

olan ve bayramlar için saklanan beyaz bir cüppe giydirip salondaki masaya yatırdılar. Ellerinin arasına çiçekler koydukları anda Velchaninov Klavdia Petrovna'ya gidip gözünde yaşlarla "katili" hemen getirmesi gerektiğini söyledi. Ertesi güne kadar beklemesini söylemelerine hiç kulak asmadan hemen Petersburg'a gitmek üzere yola koyuldu.

Pavel Pavlovitch'i nerede bulacağını biliyordu. Petersburg'a daha önce yalnızca doktorları getirmek için gitmemişti. Liza'ya babasını getirecek olursa belki sesini duyduğunda kendisine gelir diye hayal etmişti. Sonra da deli gibi onu aramıştı. Pavel Pavlovitch yine aynı yerde kalıyordu, ama onu orada aramak boşunaydı.

"Son üç gündür odasının yakınından bile geçmedi" dedi Marya Sysoevna. "Eğer gelirse mutlaka sarhoş gelir. Bir saat bile durmaz yine gider. Mahvolacak."

Pokrovsky Oteli'ndeki görevli Velchaninov'a Pavel Pavlovitch'in Voznesensky Prospect'te bazı kadınları ziyarete gittiğini söylemişti. Velchaninov derhal bu kadınları buldu. Onlara ikramlarda bulunup hediyeler alınca kadınlar ziyaretçilerini hatırlayabildiler, özellikle de şapkasındaki tülü. Sonra da bir daha kendilerini görmeye gelmediği için sözlerini esirgemeden küfrü bastılar. Katya adındaki bir kız Pavel Pavlovitch'i bulmayı üstlendi. Çünkü son günlerde Mashka Prostakov ile berabermiş. Parasının sonu yokmuş. Aslında kadına Mashka Prostakov (sade, basit) yerine Mashka Prohvostov (alçak) denmeliymiş. Hastanede bile yatmış. Katya bir kelimeyle onu Sibirya'ya gönderebilirmiş.

Kız Pavel Pavlovitch'i o gün bulamadı. Bir dahaki sefere bulacağına söz verdi. Şimdi Velchaninov onun yardımına güveniyordu.

Saat onda Petersburg'a varınca hemen ona gitti, görevliye para verip kadını yanına aldı ve beraber araştırmaya gittiler. Pavel Pavlovitch'e ne yapacağını kendisi de bilmiyordu. Onu öldürecek miydi, yoksa kızının öldüğünü ve cenazede bulunması gerektiğini söylemek için mi arıyordu. İlk önce başarılı olamadılar. Mashka'nın Pavel Pavlovitch'le iki gün önce kavga ettiği ve bir veznedarın da tabureyle onun kafasını kırdığı ortaya çıktı. Uzunca bir süre boşuna aradılar. Öğleden sonra saat ikide Velchaninov umutla gönderildiği bir 'ev'de hiç beklenmedik bir şekilde onunla karşılaştı.

Sarhoş olan Pavel Pavlovitch iki kadın tarafından bu 'ev'e taşınıyordu. Bir tanesi kolunu tutmuş destek oluyordu. Arkalarından

gelen uzun boylu, güçlü kuvvetli bir adam da sesinin son perdesinden bağırıp Pavel Pavlovitch'i tehdit ediyordu. "Pavel Pavlovitch onu sömürüyor, hayatını zehirliyordu." Sanki ortada bir para meselesi var gibiydi. Kadınlar korku ve telaş içindeydiler. Velchaninov'u gören Pavel Pavlovitch ellerini uzatıp ona koştu ve sanki cinayete kurban gidiyormuş gibi bağırmaya başladı.

"Kardeşim kurtar beni!"

Velchaninov'un atletik yapısını gören zorba hemen ortadan kayboldu. Pavel Pavlovitch zafer çığlığı atarak arkasından yumruğunu salladı. O anda Velchaninov onu omuzlarından öfkeyle yakaladı ve neden yaptığını bile bilmeden çenesi çatırdayana kadar sarstı. Pavel Pavlovitch bağırmayı kesti. İşkencecisine aptallık ve sarhoşluk karışımı bir dehşetle baktı. Büyük olasılıkla ne yapacağını bilmeyen Velchaninov adamı kaldırım taşma oturttu.

"Liza öldü! "dedi.

Kadınlardan birine dayanarak kaldırıma oturan Pavel Pavlovitch hâlâ Velchaninov'a bakıyordu. Sonunda anladı ve yüzünde bir acı ifadesi belirdi.

"Öldü..." diye fısıldadı garip garip. Yüzünde o iğrenç, sarhoş sırıtması mı vardı, yoksa bir duygunun etkisiyle buruşmuş muydu, Velchaninov pek ayırt edemedi. Pavel Pavlovitch bir süre sonra haç çıkarmak için titrek elini kaldırdı ve daha tamamlayamadan eli düştü. Kısa bir süre sonra yerden yavaş yavaş kalktı, kadına dayanarak sanki Velchaninov orada yokmuş gibi onu unutup kendi yoluna devam etti, ama Velchaninov onu omuzundan yakaladı yine.

"Seni sarhoş canavar, sen olmadan onu gömemeyeceğimizi anlamıyor musun?" diye bağırdı nefes nefese.

Pavel Pavlovitch kafasını çevirdi.

"Topçu... teğmeni... hatırlıyor musunuz?" diye kekeledi.

"Ne?" diye bağırdı Velchaninov ani bir acıyla.

"Babası o işte! Cenaze için onu bulun."

"Yalan söylüyorsunuz" diye bağırdı Velchaninov çılgın gibi. "Bunu inat için söylüyorsunuz... Bana böyle bir şey yapacağınızı biliyordum."

Kendinden geçti ve Pavel Pavlovitch'e vurmak için korkunç yumruğunu kaldırdı. Onu tek vuruşta gebertebilirdi. Kadınlar bağrışarak geri çekildiler, ama Pavel Pavlovitch kılını bile kıpırdatmadı. Yüzünde vahşi bir nefret ifadesi vardı.

"Bizim Rus'u...(Burada basılması imkânsız bir küfür savurdu) hatırlıyor musunuz?" diye başladı yine inatla, sanki ayılmıştı. "Ona gidin öyleyse."

Büyük bir çabayla kendisini Velchaninov'un elinden kurtardı. Sendeledi, neredeyse düşecekti. Kadınlar tuttular ve Pavel Pavlovitch'i de arkalarından sürükleyip çığlık çığlığa kaçtılar. Velchaninov peşinden gitmedi. Ertesi gün öğleden sonra düzgün görünüşlü, orta yaşlı, üniformalı bir devlet memuru Pogoryeltsevler'e geldi. Klavdia Petrovna'ya Pavel Pavlovitch Trusotsky'den bir zarf getirdi. Zarfın içinde üç yüz ruble iliştirilmiş bir mektup, cenaze için gerekli yasal kağıtlar vardı. Pavel Pavlovitch kısa, öz ve saygılı bir mektup yazmıştı. Annesiz küçük kızına gösterdiği merhamet için kendilerine teşekkür ediyordu, bunu ancak Tanrı takdir ederdi. Hastalığı nedeniyle sevgili, zavallı kızının cenazesine katılamayacağını ifade ediyor, kadının melek kalbine güvendiğini söylüyordu. Mektupta açıkladığına göre üç yüz ruble hasta yattığı dönemdeki masraflarla cenaze içindi. Eğer para artacak olursa 'merhumun ruhu huzur içinde yatsın diye düzenlenecek ayinler için' harcanmasını saygıyla rica ediyordu. Mektubu getiren memur, başka bir açıklama yapmadı. Pavel Pavlovitch'in ricasıyla mektubu ekselanslarına getirmek görevini üstlendiği belli oluyordu. Pogoryeltsev, 'hasta yattığı dönemdeki masraflar' ifadesine kırılmıştı. Cenaze için elli rubleyi bir kenara koyduktan sonra -çünkü babanın çocuğunun cenaze masrafını ödemesinin engellenemeyeceği belliydi- kalan iki yüz elli rubleyi hemen Trusotsky'e geri göndermeye niyetlendi. Klavdia Petrovna bunu engelledi ve mezarlık kilisesinden merhumun ruhu huzur içinde yatsın diye düzenlenecek ayinlere harcandığını belirten bir makbuz alıp bunu göndermeye karar verdi. Sonradan bu makbuz, Pavel Pavlovitch'e iletsin diye Velchaninov'a verildi. O da pansiyona postaladı.

Cenaze töreninden sonra Velchaninov yazlıktan ayrıldı. İki hafta boyunca kafasında düşüncelerle, kasabada amaçsız, yapayalnız, ona buna çarparak dolaştı durdu. Bazen günlük yaşamın en sıradan şeylerini bile unutup, günlerce kanepesinde uzanıyordu. Birkaç kez Pogoryeltsevler onu çağırttılar, o da gideceğine söz verdi, ama hemen unuttu. Klavdia Petrovna bizzat kendisi onu görmeye gitti, ama evde bulamadı. Avukatına da aynı şey oldu. Ona bir şey söyleyecekti. Davası ustalıkla çözülmüş, karşı taraf dostça anlaşmaya razı olmuş, davalılar mirastan küçük bir pay almayı kabullenmişlerdi. Kalanı

Velchaninov'undu. Avukatı sonunda onu evde bulduğunda bir zamanlar sorunlu bir müşteri olan Velchaninov'un kendisini dinlerkenki duygusuzluğuna ve kayıtsızlığına hayretler içinde kaldı.

Temmuzun en sıcak günleri başlamıştı, ama Velchaninov zamanın farkında bile değildi. Acısı kalbinde büyüyen bir çıban gibi her an artan bir şiddetle sızlıyordu. Asıl üzüntüsü Liza'nın onu tanımaya zaman bulamadan, ne acılarla onu sevdiğini anlayamadan ölmüş olmasıydı! Kısa bir an için yakaladığı hayatının amacı birdenbire karanlıklara gömülmüştü. Şimdi hiç aklından çıkmayan bu amaç, Liza'nın bütün hayatı boyunca her gün her saat onun sevgisinin farkında olmasıydı. "Kimsenin daha büyük bir amacı olamaz, olmadı" diye düşünürdü bazen mahzun mahzun. "Başka amaçlar olsa bile bundan kutsal olamaz! Liza'ya olan sevgimle eski, kokuşmuş ve boş hayatım temizlenip, arınacaktı; aylak, kötü ve harcanmış yaşamımı düzeltmek için o saf ve ince yaratığı besleyip yetiştirecektim. Onun hatırına bağışlanacak, ben de kendimi bağışlayacaktım" diye düşünüyordu.

Bütün bu bilinçli düşünceler, ölen miniğin her zamanki yakıcı ve canlı hatıralarıyla beraber aklından hiç çıkmıyordu. Küçük solgun yüzü gözünün önüne geldi, her ifadesini hatırladı.

Kızı çiçeklerle süslenmiş tabutunda ve açık gözlerini sabitlemiş, alevler içinde bilinçsizce hasta yatarken düşündü. Onu masanın üzerine koydukları zaman hastalığı sırasında nedense morarmış olan küçük parmağını fark etmişti. Bu manzara onu o kadar etkilemişti, o zavallı küçük parmağa o kadar üzülmüştü ki ilk kez Pavel Pavlovitch'i öldürmek istemişti. Sanki o ana kadar hep duygusuzdu. Çocuğun yaralı kalbine işkence eden yaralı gururu muydu, yoksa sevgisi nefrete dönüşen, utanç dolu sözcüklerle hakaret eden, korkusuyla dalga geçen ve sonunda onu iki yabancıya terk eden babasının elinde sıkıntı çektiği üç ay mıydı? Bütün bunları bin türlü şekle sokup düşünüyordu hiç durmadan. "Liza'nın benim için ne anlama geldiğini biliyor musunuz?" açıklamasını hatırladı birden o sarhoşun. Bu açıklamanın içten olduğunu, sahte olmadığını, içinde sevgi taşıdığını hissetti. "Nasıl oldu da bu canavar bu kadar sevdiği bir çocuğa böyle zalimce davrandı, bu inanılacak bir şey mi?" Ama her seferinde bu soruyu bir kenara itiyor, kafasından atıyordu. Bu soruda dayanamadığı, çözemediği korkunç bir şeyler vardı.

Bir gün, nereye gittiğinin farkına varmadan Liza'nın gömüldüğü

mezarlığa gidip mezarını buldu. Cenaze töreninden beri mezarlığa gitmemişti. Çok büyük bir acı olacağını düşünmüş gitmeye korkmuştu. Gariptir, ama mezarı bulunca onu öptü ve kendisini daha rahatlamış hissetti. Güzel bir akşamdı, güneş batıyordu. Mezarların etrafında taze, yeşil çimenler büyüyordu. Arılar oradaki bir yaban gülünün üzerinden havalanıyordu. Klavdia Petrovna ile çocukların bıraktıkları yarı dökülmüş çiçekler ve çelenkler Liza'nın mezarının üzerindeydi. Birkaç günden sonra ilk kez kalbinde bir ümit ışığı parıldamıştı.

"Ne sakinlik!" diye düşündü mezarlığın sessizliğim hissedip, açık, huzur dolu gökyüzüne bakarak.

Huzurlu ve saf bir güven ruhunu doldurdu.

"Bunu bana Liza gönderdi. Benimle konuşan Liza" diye düşündü.

Eve gitmek üzere mezarlıktan ayrıldığında hava kararmıştı. Mezarlık kapısının biraz ötesinde alçak tavanlı ahşap bir ev vardı. Lokanta ya da meyhaneye benzer bir yerdi. Pencereden masalarda oturan insanlar görünüyordu. Pencereye yakın oturanlardan birini Pavel Pavlovitch'e benzetti. Sanki o da kendisini görmüş merakla bakıyordu. Yoluna devam etti. Pavel Pavlovitch arkasından koşuyordu. Büyük olasılıkla Velchaninov'un pencereden gördüğü uzlaşmacı ifadesi onu yüreklendirip çekmişti. Velchaninov'a yetişince ürkekçe gülümsedi, ama eski sarhoş gülümsemesi değildi bu, çünkü sarhoş değildi.

"İyi akşamlar" dedi.

"İyi akşamlar" dedi Velchaninov.

PAVEL PAVLOVİTCH EVLENMEK İSTİYOR

Velchaninov 'İyi akşamlar' dediği için kendi kendine şaştı. Bu adamla hiç öfke izi taşımadan karşı karşıya gelmesi onu çok şaşırtmıştı. Ona karşı duygularında farklı ve gerçekten yeni bir şeyler vardı.

"Ne hoş bir akşam" dedi Pavel Pavlovitch yüzüne bakarak.

"Daha gitmemişsiniz" dedi Velchaninov, ama bu bir soru değil, daha çok yüksek sesle düşünmeye benziyordu.

"İşler uzadıkça uzadı, ama yüksek ücretli bir iş buldum. Yarın değil öbür gün gideceğim."

"İş mi buldunuz?" diye sordu bu kez.

"Neden olmasın?" diyerek yüzünü buruşturdu Pavel Pavlovitch.

"Yok canım, sordum sadece..." dedi Velchaninov imayı reddederek. Kaşlarını çatıp Pavel Pavlovitch'e yan yan baktı.

Ne gariptir ki Trusotsky'nin ucunda tülü olan şapkası, kılığı ve tüm görüntüsü on beş gün öncekinden çok daha hoş gelmişti ona. 'O meyhanede ne işi vardı acaba?' diye düşünüp duruyordu.

"Sizinle sevindirici bir konu hakkında konuşmak istiyordum Alexey İvanovitch" diye başladı Pavel Pavlovitch.

"Sevindirici mi?"

"Evleniyorum."

"Ne?"

"Üzüntülerin ardından sevinçler gelir, hayat böyledir. Çok memnun olurdum eğer... şey... ama neyse belki aceleniz vardır, sanki biraz..."

"Evet, acelem var... ben de pek iyi değilim."

Birden ondan kurtulmak için yoğun bir arzu duydu. Yeni duyguları birden kayboluverdi.

"Keşke..."

Pavel Pavlovitch ne istediğini söyleyemedi. Velchaninov da sesini çıkarmıyordu.

"Eğer tekrar karşılaşırsak o zaman konuşuruz..."

"Evet evet o zaman" diye mırıldandı Velchaninov aceleyle, ne durdu ne de yüzüne baktı.

İkisi de bir an sessiz kaldılar. Pavel Pavlovitch yanında yürümeye devam ediyordu.

"Tekrar karşılaşana dek hoşça kalın öyleyse" dedi Pavel Pavlovitch sonunda.

"Güle güle, umarım..."

Velchaninov yine allak bullak bir halde eve döndü. "O adamla" karşılaşması ona fazla geldi. Yatağa yatınca yine kendine sordu: "Neden mezarlıktaydı?"

Ertesi sabah Pogoryelsevler'e gitmeye karar verdi. İstemeye istemeye gidiyordu. Hiç kimsenin, hatta Pogoryeltsevler'in bile merhametini istemiyordu. Ama onu öyle merak ediyorlardı ki gitmek zorunda hissetti kendini. İlk karşılaştıkları anda çok sıkılacağı içine doğdu.

Gitmeli mi yoksa gitmemeli miydi. Kahvaltısını aceleyle ederken bunu düşünüyordu. O anda Pavel Pavlovitch içeri girdi. Bir gün önceki karşılaşmadan sonra bu adamın onu görmeye geleceği aklının ucundan bile geçmezdi. Öyle şaşırmıştı ki ne söyleyeceğini bilemeden yüzüne bakakaldı, ama Pavel Pavlovitch bu işin üstesinden geldi. Onu selamladı ve son ziyaretinde oturduğu sandalyeye oturdu yine. Velchaninov o ziyareti hatırladı birden. Huzursuzluk ve nefretle misafirine baktı.

"Şaşırdınız mı?" diye başladı Pavel Pavlovitch, Velchaninov'un yüz ifadesini yorumlayarak. Bir öncekinden çok daha samimi görünüyordu. Aynı zamanda da o zamankinden daha sinirli olduğu gözlenebiliyordu. Görünüşü garipti. Trusotsky derli toplu ama züppece giyinmişti. Açık renk yazlık bir ceket, açık renk ince, dar bir pantolon, açık renk yelek giymiş; eldiven ve yeni aldığı altın saplı bir gözlük takmıştı. Gömleği kusursuzdu, hatta koku bile sürmüştü. Hali komik, aynı zamanda da garip ve çirkindi.

"Tabii Alexey İvanovitch" diye devam etti kırıtarak "gelişimle sizi şaşırttım, bunun farkındayım. Ama insanlar arasında, bence, bozulmamış bir şeyler vardır, yüce şeyler olmalıdır, değil mi? Meydana gelebilecek bütün tatsızlıklardan üstün bir şeyler... değil mi?"

"Pavel Pavlovitch, söyleyeceklerinizi uzatmadan söyleyin" dedi Velchaninov kaşlarını çatarak.

"Kısacası" diye başladı Pavel Pavlovitch aceleyle, "evleniyorum. Şimdi gelecekteki karımı görmeye gidiyorum. Onlar da yazlıktalar. Sizi onlarla tanıştırma onuruna erişme cesaretini göstermek istiyorum ve

alışılmamış bir iyilikte bulunup" (Pavel Pavlovitch alçakgönüllülükle başını eğdi) "bana eşlik etmenizi rica ediyorum..."

"Size'eşlik mi edeyim, nereye?" diye süzdü onu Velchaninov.

"Onlara, yani yazlıklarına. Bağışlayın, sanki ateşlenmiş gibi konuşuyorum, belki açık olamadım; ama reddetmenizden korkuyorum."

Ağlamaklı bir şekilde Velchaninov'a bakıyordu.

"Yani gelecekte karınız olacak kadını görmeye gitmemi mi istiyorsunuz?" diye tekrarladı Velchaninov, gözlerine ve kulaklarına inanamayarak onu süzüyordu.

"Evet" dedi Pavel Pavlovitch utanarak. "Sinirlenmeyin Alexey İvanovitch. Bu yüzsüzlük değil; sizden bir iyilik yapmanızı rica ediyorum. Reddetmeyeceğinizi düşünmüştüm..."

"Öncelikle, böyle bir şey söz konusu bile olamaz" dedi Velchaninov huzursuzca.

"Yalnızca benim bir arzum, başka bir şey değil" diye devam etti Pavel Pavlovitch yalvararak. "Bunun bazı nedenleri olduğunu da saklayacak değilim, ama bunları daha sonraya bırakmayı tercih derim. Şimdilik çok samimi bir ricayla yetiniyorum..."

Sonra saygısını göstermek için yerinden kalktı.

"Ne olursa olsun, bu olanaksız, siz de biliyorsunuz ki..."

Velchaninov da ayağa kalktı.

"Olur olur Alexey İvanovitch. Sizi bir dost olarak tanıtacaktım. hem ayrıca onları zaten tanıyorsunuz. Zahlebinin'in yazlığı. Hani şu avukat Zahlebinin."

"Ne?" diye bağırdı Velchaninov.

Bir ay önce ısrarla aradığı ve evde bulamadığı avukattı bu. Sonradan, karşı tarafın hesabına çalıştığını öğrenmişti.

"Evet ya, evet, evet" dedi Pavel Pavlovitch gülerek. Velchaninov'un büyük şaşkınlığından cesaret almış gibi görünüyordu. "Hani ben karşı tarafta durup seyrederken, sizin konuşarak yanında yürüdüğünüz adam. Sizin işiniz bittiğinde ben yanına gitmeye hazırlanıyordum. Yirmi yıl önce aynı büroda çalışıyorduk. Sizin işiniz bitince benim yanına gideceğim gün aklımda böyle bir şey yoktu. Bir hafta önce birdenbire aklıma geliverdi."

"Ama onlar çok nezih bir ailedir" dedi Velchaninov saf bir şaşkınlıkla.

"Ne olmuş yani?" dedi Pavel Pavlovitch yüzünü buruşturarak.

"Yok canım, tabii ki bir şey demedim... oradayken gördüğüm kadarıyla..."

"Sizin oraya gittiğinizi hatırladılar" dedi Pavel Pavlovitch neşeyle. "Bütün aileyi görememişsiniz siz, ama Zahlebinin size saygı duyuyor. Hakkınızda saygıyla söz etti."

"Daha üç aylık bir dulsunuz!"

"Ama düğün hemen olmayacak ki. Dokuz on ay sonra olacak, böylelikle matem sona erecek. İnanın her şey yoluna girecek. Fedosey Petrovitch beni çocukluğumdan beri tanır. Ölen karımı bilirdi, yaşam tarzımı bilir. Malım mülküm var, yüksek gelirli bir işe sahibim. Bunların hepsinin bir ağırlığı var."

"Onun kızı mı?"

"Hepsini anlatacağım" dedi Pavel Pavlovitch sokularak. "İznizle bir sigara yakayım. Yarın onu siz de göreceksiniz. Fedosey Petrovitch gibi yetenekli insanlar eğer dikkat çekebilirlerse Petersburg'da çok takdir kazanırlar. Maaşları, ek gelirleri, ikramiyeleri haricinde hiçbir şeyleri yoktur. Hiçbir güvenceleri yoktur. Aile geçindirirken de tasarruf yapabilmek imkânsızdır. Bir düşünsenize Fedosey Petrovitch'in sekiz kızı, bir oğlu var. Yarın ölecek olsa kıt bir maaştan başka bir şey kalmayacak. Sekiz kız! Bir düşünün, düşünün, bu onların ayakkabı paralarına bile yetmez! Bu sekiz kızdan beşi yetişkin, en büyüğü de yirmi dört yaşında (siz de göreceksiniz, çok çekici bir hanım) ve altıncısı da on beş yaşında, hâlâ okula gidiyor. Kuşkusuz beş yetişkin kız için koca bulması gerekiyor, hem de olabildiğince çabuk. Peki bu kaça patlar sizce? İşte ben de ilk aday olarak karşılarına çıkıyorum. Hepsi beni tanıyor, malım mülküm var. Hepsi bu."

Pavel Pavlovitch hararetle konuşuyordu. "Büyükle mi nişanlısınız?"

"Yo yo... büyükle değil. Altıncıya talibim, hâlâ okuyana."

"Ne?" dedi Velchaninov zoraki bir gülümsemeyle. "Daha on beş yaşında demiştiniz!"

"Şimdi on beş, ama dokuz ay sonra on altı, on altı yaş üç aylık olacak. Bundan ne çıkar? Şimdi yakışık almayacağı için aile arasında bir anlaşma yapılacak ve nişan olmayacak... İnanın her şey yolunda!"

"Demek henüz ayarlanmadı."

"Ayarlandı, ayarlandı. Her şey olması gerektiği gibi."

"Kız biliyor mu?"

"Şimdilik ona bir şey söylemiyorlar, ama biliyordur" dedi Pavel

Pavlovitch imalı bir şekilde gözlerini kısarak. "Beni kutlamayacak mısınız Alexey İvanovitch?" diye sözünü tamamladı çekinerek.

"Peki ben oraya ne diye gideceğim?" diye ekledi aceleyle, "neyse canım zaten gidecek değilim, boşuna bir neden bulmak için uğraşmayın. Sizinle beraber arabaya binip oraya gitmemi mi bekliyorsunuz? Bunu bir düşünsenize!"

Pavel Pavlovitch'in gelecekteki karısıyla ilgili konuşmalarının anlık şaşkınlığı geçince Velchaninov'a yine bir nefret ve iğrenme duygusu geri gelmişti. Her an onu kapı dışarı edebilirdi. Nedense kendine de kızıyordu.

"Gelin Alexey İvanovitch, gelin, pişman olmayacaksınız!" diye yalvardı Pavel Pavlovitch duygu dolu bir sesle. "Yo, yo, yo!" diyerek ellerini salladı, Velchaninov'un sabırsız ve kararlı ifadesini görünce. "Alexey İvanovitch, Alexey İvanovitch karar vermeden önce biraz durun! Belki de beni yanlış anladınız. Ne siz bana ne de ben size dost olabilirim, bunu biliyorum, bunu anlamayacak kadar akılsız değilim. Sizden rica ettiğim iyilik, ileride hiçbir şeyin güvencesi falan olmayacak. Hem zaten yarından sonraki gün hiçbir şey olmamış gibi gidiyorum ben. Bugün bir istisna olsun. Bugün yüreğinizin son zamanlarda uyanan yüce duygularına ümit bağlayarak geldim. Alexey İvanovitch... Sanırım oldukça açık konuşuyorum, değil mi?"

Pavel Pavlovitch'in heyecanı doruk noktasına ulaştı. Velchaninov ona garip garip bakıyordu.

"Benden bir hizmet bekliyorsunuz ha?" diye sordu tereddütle. "Bu konuda da ısrarlısınız. Bu beni kuşkulandırıyor. Daha fazlasını bilmem gerek."

"Tek yapacağınız şey benimle gelmek. Sonra dönerken size her şeyi itiraf edeceğim. Bana inanın Alexey İvanovitch!"

Ama Velchaninov hâlâ inatla reddediyordu. Ağır ve ezici bir duygunun etkisindeydi. Bu duygu Pavel Pavlovitch'in gelecekteki karısından ilk söz ettiği anda içinde hafif hafif kıpırdanmaya başlamıştı. Ya sırf meraktan ya da belli belirsiz kışkırtıcı bir şeylerden dolayı gitmeye razı olmak üzereydi. Gitme eğilimi arttıkça da direniyordu. Dirseğini eline koymuş tereddüt ediyordu. Pavel Pavlovitch dil döküp iknaya uğraşıyordu.

"Peki geleceğim" dedi birden, huzursuz ve endişeli bir halde, sandalyesinden kalkarak.

Pavel Pavlovitch son derece memnun oldu.

"Ama Alexey İvanovitch üzerinizi değiştirmelisiniz" dedi tatlı tatlı, neşeyle etrafında dolanarak. "En iyi kıyafetinizi giyin."

'Buna bile karışıyor, ne garip adam' diye düşündü kendi kendine.

"Sizden beklediğim tek şey bu değil Alexey İvanovitch. Rıza gösterdiğinize göre lütfen yol da gösterin."

"Ne konuda?"

"Şu tül meselesinde. Çıkarmak mı, yoksa takmak mı daha doğru olur?"

"Nasıl isterseniz."

"Hayır, ben sizin karar vermenizi istiyorum. Benim yerimde siz olsanız, sizin şapkanızda tül olsa ne yapardınız? Bana kalırsa, tülü çıkarmamak duygularımdaki vefayı gösterir ve iyi bir izlenim bırakır."

"Bence kesinlikle çıkarmalısınız."

"Kesinlikle öyle mi?" diye tereddüt geçirdi. "Yo, bence çıkarmayayım..."

"Nasıl isterseniz." 'Bana güvenmiyor, bu iyi' diye düşündü Velchaninov.

Çıktılar. Pavel Pavlovitch, Velchaninov'un şıklığına memnuniyetle bakıyordu. Yüz ifadesi büyük bir saygı ve asaleti açığa vuruyordu! Velchaninov hem ona hem de da kendisine şaştı kaldı. Kapıda çok güzel bir araba onları bekliyordu.

"Demek arabayı da hazırlattınız? Geleceğimden emindiniz yani."

"Arabayı kendim için hazırlattım, ama bana eşlik etmeye razı olacağınıza inanıyordum" dedi Pavel Pavlovitch son derece mutlu bir adam ifadesiyle.

"Ah Pavel Pavlovitch" dedi Velchaninov sinirle gülerek. Tam arabaya binmiş yola çıkıyorlardı. "Benden biraz fazla emin değil misiniz?"

"Bunun için aptal olduğumu söylemenize gerek yok Alexey İvanovitch" dedi Pavel Pavlovitch duygu dolu bir sesle.

"Ah Liza" diye düşündü Velchaninov ve sanki kutsal bir şeye küfür ediyormuş gibi hemen o düşünceyi kafasından attı. Bir anda kendisinin çok önemsiz, çok küçük olduğunu hissetti, aklına gelen düşünce öyle küçük, öyle pisti ki... Ne pahasına olursa olsun, Pavel Pavlovitch'i dövmek zorunda kalsa bile her şeyi bir tarafa atıp arabadan hemen inmek istedi. Ama Pavel Pavlovitch konuşmaya başlayarak yine onu

ayarttı.

"Alexey İvanovitch mücevherden anlar mısınız?"

"Ne mücevheri?"

"Elmas."

"Evet."

"Küçük bir hediye almak istiyorum. Bana bir fikir verin, alayım mı?

"Bence almayın."

"Ama bunu çok istiyorum" dedi Pavel Pavlovitch. "Bütün mesele ne alacağım. Tam bir set mi, yani broş, küpe ve bilezik mi, yoksa tek bir tanesini mi alayım?"

"Ne kadar harcayabilirsiniz?"

"Dört beş bin ruble."

"Of!"

"Çok mu yoksa?" diye sordu Pavel Pavlovitch telaşla.

"Yüz rubleye bir bilezik alın."

Pavel Pavlovitch'in hevesi kırıldı. Daha fazla harcayıp 'tam bir set' almak istiyordu. Üsteleyip duruyordu. Bir mağazaya girdiler. Sonuçta bir bilezik alarak bu işi bitirdi. Hem de kendisinin istediğini değil Velchaninov'un seçtiğini. Pavel Pavlovitch ikisini de almak istedi. Kuyumcu bir bilezik için yüz yetmiş beş ruble isteyip yüz elliye razı olunca Pavel Pavlovitch neredeyse üzüldü, isteseler iki yüz bile verirdi, daha fazlasını harcamaya hazırdı.

"Hediye konusunda aceleci davranmam pek önemli değil" dedi mutlulukla, tekrar arabaya oturduklarında. "Öyle sosyetik insanlar değil onlar, sadeler, Gençler küçük hediyelerden hoşlanır" dedi şeytani ve neşeli bir gülümsemeyle. "On beş yaşında olduğunu duyunca güldünüz Alexey İvanovitch ama beni çeken şey buydu. Kitap kalem dolu çantayı koluna takıp okula gidiyor. Hah, hah! O çanta beni büyüledi. Beni çeken o saflık Alexey îvanovitch. Yüzünün güzelliği değil. Köşelerde okul arkadaşlarıyla kıkırdıyor, nasıl da gülüyor Tanrım! Neye gülüyor peki? Kedi yavrusu dolabın üstünden yatağa atlayıp küçük bir top gibi kıvrıldı diye... Ah o taze elma kokusu! Tülü çıkarayım mı?"

"Nasıl isterseniz."

"Çıkarayım."

Şapkasını çıkarıp tülü söktü ve yere fırlattı. Velchaninov şapkayı tekrar çıplak kafasına koyarken yüzünün ümitle parladığını gördü.

"Gerçekten böyle mi bu adam?" diye düşündü içten içe sinirlenerek.

"Beni çağırışında bir dümen yok mu? Gerçekten benim yüce gönüllülüğüme mi güveniyor?" Son tahminine biraz gücendi. "Nedir bu adam? Maskara mı, aptal mı, yoksa 'ebedi koca' mı? Ama bu kadarı da olamaz artık!"

ZAHLEBİNİNLER'DE

Zahlebininler, Velchaninov'un deyimiyle gerçekten nezih bir aile'ydiler. Bay Zahlebinin'in hükümette güvenli bir işi vardı ve amirleri onu severdi. Pavel Pavlovitch'in geliri konusunda söylediği her şey doğruydu. "Çok rahat bir yaşamları vardı, ama birden ölüverecek olsa hiçbir şeyleri kalmayacaktı."

Yaşlı Zahlebinin, Velchaninov'u sıcak ve hoş karşıladı, sanki önceki 'düşmanı' artık dost olmuştu.

"Sizi kutlarım, böylesi daha iyi oldu" dedi ilk olarak, memnun ve itibarlı bir havayla. "Zaten ben de bu işi mahkeme dışında kendim halletmeyi istiyordum. Böyle davalarda Pyotr Karlovitch'in üstüne yoktur. Hiç uğraşmadan, gecikmeden, zahmet çekmeden altmış bin alacaksınız! Dava üç yıl kadar bile sürebilirdi!"

Velchaninov hemen madam Zahlebinin ile tanıştırıldı. Sade, yorgun yüzlü, şişman ve yaşlıca bir kadındı. Genç hanımlar da ikişerli gruplar halinde birbirleri ardına salınıyorlardı. Bir sürü genç hanım vardı. Herhalde on, on iki kadar vardılar, Velchaninov sayılarını kaçırdı. Birileri giriyor, birileri çıkıyordu. İçlerinden bazıları kızların yazlık komşularıydı. Zahlebininler'in yazlığı eski moda ve garip, ahşap bir evdi. Farklı zamanlarda çeşitli bölümler eklenmişti. Büyükçe bir bahçesi vardı. Üç, dört yazlık daha başka başka yönlerden aynı bahçeye bakıyordu. Değişik evlerden gelen kızlar bu bahçede toplaşıyorlardı.

Daha sohbetin başında Velchaninov orada beklendiğini anladı. Pavel Pavlovitch'in onlarla tanıştırmak için sabırsızlandığı arkadaşını büyük bir coşkuyla karşıladılar. Keskin ve deneyimli gözleri, anne babanın candan karşılamalarında, kızlann kendilerine özgü giyiniş (gerçi o gün tatil günüydü) ve tavırlarında özel bir şeyler fark etti. Pavel Pavlovitch'in bir dolap çevirdiğinden kuşkulandı. Kelimelerle söylemese de sanki Velchaninov'un mal mülk sahibi bir bekâr olduğunu, 'iyi bir çevreden' geldiğini, uğraşı olmadığı için sıkıldığını, büyük olasılıkla 'durumunu değiştirip artık yerleşik bir düzen kurmaya' karar verdiğini ve özellikle de henüz bir mirasa konduğunu ima ediyor gibiydi.

Yirmi dört yaşında olan ve Pavel Pavlovitch'in 'çekici' dediği büyük kızları Katerina Fedosyevna Zahlebinin'in tavırları ve görünüşü bu kuşkuyu pekiştiriyordu. Elbisesi ve gür saçlarının taranışıyla kardeşlerinden farklıydı. Kardeşleri ve diğer kızlar Velchaninov'un "Katya için", onu görmeye ve tanışmaya geldiğine inanıyor gibiydiler. Bakışları, hatta gün boyu ağızlarından kaçırdıkları kelimeler bu kuşkuyu doğruluyordu. Katerina Fedosyevna iri yarı, uzun boylu bir sarışındı. Tatlı yüzünde zarif, çekingen hatta biraz da tembel bir karakterin izleri vardı. "Boyle bir kızın hâlâ bekâr olması çok garip" diye düşünmeden edemedi Velchaninov onu zevkle seyrederken. "Gerçi hiç çeyizi yok, üstelik yakında çok şişmanlar, ama yine de pek çok erkek ona hayrandır..." Diğer kardeşleri de fena değildi, arkadaşlarının arasında da güzel yüzler vardı. Başka düşüncelerle gelmişti, ama aklı çelinir gibi olmuştu.

Okullu olan altıncı kız, Pavel Pavlovitch'in gelin adayı, Nadyezhda Fedosyevna henüz ortalarda yoktu. Velchaninov onu sabırsızlıkla bekliyor, hatta kendi haline hayretle gülüyordu. Sonunda, yanında keskin zekâlı, hayat dolu bir kızla beraber geldi. Bu kız, Marie Niktitchna adında komik yüzlü bir esmerdi. Daha ilk bakışta Pavel Pavlovitch'in ondan korktuğu belli oluyordu. Yirmi üç yaşında, alaycı ve zeki olan bu kız, komşu bir ailede mürebbiyelik yapıyordu. Zahlebininler onu kendilerinden biri gibi görüyorlardı. Kızlar da çok seviyorlardı. Nadya'nın şu anda ondan vazgeçemeyeceği belliydi. Velchaninov bütün kızların, hatta arkadaşlarının bile Pavel Pavlovitch'e düşman olduklarını hemen fark etti. Nadya'nın gelişinden iki dakika sonra kızın ondan iğrendiğine karar verdi. Pavel Pavlovitch'in de ya fark etmediğini ya da görmezden geldiğini gözlemledi.

Nadya hiç kuşkusuz hepsinden güzeldi. Vahşi ve yabani bakışlı, cesur bir esmerdi; ışıl ışıl gözlü, çekici, ama hain gülüşlü, nefis dudakları, güzel dişleri olan, zarif, incecik, yaramaz bir şeytandı. Çocuksu yüzü düşüncelerle ışıldıyordu. Attığı her adımdan, söylediği her sözden yaşı belli oluyordu. Pavel Pavlovitch'in onu ilk kez kolunda Amerikan derisinden bir çantayla gördüğünü öğrendi Velchaninov, ama o anda çantası yoktu.

Bileziğin verilmesi tam bir fiyaskoydu. Çok tatsız bir etki yarattı. Pavel Pavlovitch gelecekteki gelininin odaya girdiğini görür görmez sırıtarak yanına gitti. "Önceki gelişinde, Nadyezhda Fedosyevna'nın

piyano çalarak söylediği güzel şarkıdan aldığı zevkin hoş bir ifadesi olarak..." sundu hediyeyi. Bocaladı, cümlesini bitiremedi, çaresiz kaldı. Hediye kutusunu Nadyezhda Fedosyevna'nın eline tutuşturmaya çalışıyordu. Kız almak istemiyor, öfkeden ve utançtan kıpkırmızı bir suratla ellerini geri çekiyordu. Yüzünde sıkıntı ifadesiyle annesine döndü:

"Almak istemiyorum maman!" dedi yüksek sesle.

"Al ve teşekkür et" dedi babası sakin bir ciddiyetle, ama o da bu durumdan memnun değildi. "Hiç gereği yoktu gerçekten!" diye mırıldandı, Pavel Pavlovitch'e sitemle.

Çaresi kalmadığını gören Nadya kutuyu aldı, gözlerini kaçırıp küçük çocuklar gibi yaylanarak reverans yaptı. Ablalarından biri kutudakini görmek için yanına gidince kutuyu açmadan ona verdi. Böylece ne kadar ilgilendiğini göstermiş oldu. Bilezik kutudan çıkarılıp elden ele geçirildi. Herkes sessizce, hatta bazıları alayla baktı. Yalnızca anne çok güzel olduğunu mırıldandı. Pavel Pavlovitch yerin dibine girse daha iyi olurdu.

Velchaninov imdadına yetişti.

Aklına ilk gelen şeyden söz etmeye başladı yüksek sesle ve hevesle. Beş dakika geçmeden salondaki herkesin ilgisini üzerinde toplamıştı. Havadan sudan konuşmalarda ustaydı. Çok açık konuşuyor gibi görünmekte ve karşısındakinin de kendisi kadar acıkmış izlenimi vermekte üstüne yoktu. Gerekli olduğu zamanlarda büyük bir doğallıkla gamsız ve çok mutlu bir insan gibi görünebiliyordu. Nükte, alay, ima ya da eğlenceli sözcük oyunları konusunda çok akıllıydı, sanki kazara, bilmeden ağzından kaçırmış ifadesi takınırdı, oysaki sözcük oyunu ya da ima, hatta bütün konuşmalar belki de çok önceden hazırlanmış, prova edilmiş ve pek çok kereler de kullanılmıştı. O anda sanat ve doğa bir olmuştu. Tam havasında olduğunu hissediyordu. Onu çeken bir şeyler vardı. Kendine tam bir güven duyuyordu. Birkaç dakika içinde bütün gözlerin kendisine çevrileceğini, herkesin yalnız onu dinleyeceğini, yalnız onunla konuşacağını, onun söylediklerine güleceğini biliyordu. Gerçekten de kısa sürede gülmeler başladı, yavaş yavaş diğerleri de konuşmaya katıldılar. Herkesi konuşturma konusunda çok başarılıydı. Üç dört ses birden yükseliyordu. Madam Zahlebinin'in sıkılmış, yorgun yüzü neşeyle canlanmıştı. Büyülenmiş gibi dinleyen Katerina Fedosyevna için de aynı şey söz konusuydu. Nadya kaşlarının altından

onu izliyordu. Ona karşı önyargılı olduğu gayet açıktı. Bu Velchaninov'u daha da hareketlendirdi. 'Yaramaz' Marie Nikititchna ona oldukça iyi bir iğnelemede bulunmayı başardı. Pavel Pavlovitch'in kendisini çocukluk arkadaşı olarak tanıttığını uydurarak yaşına en az yedi yaş daha ekledi. Ama bu hain Marie Nikititchna bile onu sevmişti. Pavel Pavlovitch apışıp kalmıştı. Arkadaşının yetenekleri konusunda bilgisi vardı hiç kuşkusuz ve önce başarısına sevinmişti. Kendi kendine kıs kıs gülüp konuşmalara katılmıştı. Ama giderek düşünceli bir hal almaya başladı. Sonunda mahzunlaştı, bu yüz ifadesinden de belli oluyordu.

"Siz hiç özel bir ağırlanmaya ihtiyaç duymayan bir konuksunuz" diye yorum yaptı yaşlı Zahlebinin neşeyle ve tatil günü olmasına rağmen yukarıdaki odasında düzeltilmeyi bekleyen kâğıtlara gitmek üzere ayağa kalktı. "Ben de sizi kasvetli ve kuruntulu bir genç sanmıştım. İnsan ne kadar da yanılıyor!"

Piyanoları vardı. Velchaninov kimin çaldığını sordu ve birden Nadya'ya dönüp:

"Eminim siz şarkı söylüyorsunuz" dedi.

"Kim söyledi size?" dedi Nadya.

"Pavel Pavlovitch şimdi söyledi ya."

"Doğru değil. Şaka olsun diye söylerim. Sesim hiç güzel değil."

"Benim de sesim güzel değil, ama yine de söylerim."

"Siz söyleyin öyleyse. O zaman ben de söylerim" dedi Nadya gözleri ışıldayarak. "Şimdi değil ama yemekten sonra. Müziğe hiç dayanamam" diye ekledi. "Piyanoya sinir oluyorum. Onlar sabahtan akşama kadar çalıp söylerler. İçlerinden bir tek Katya dinlemeye değerdir."

Velchaninov bunu aklında tuttu. Demek ki Katerina Fedosyevna ciddi olarak piyano çalan tek kişiydi. Çalmasını rica etti. Herkes onun Katya'ya hitap etmesine memnun oldu. Anne memnuniyetten kızardı. Katerina Fedosyevna gülümseyerek kalktı, piyanonun yanına gitti. Birden kıpkırmızı oldu ve böyle yirmi dört yaşında, kocaman bir kızın çocuk gibi kızarmasından utanç duydu. Piyanonun başına oturduğunda bunlar yüzünde yazılıydı. Haydn'dan bir şeyler çaldı. Yüzünde hiçbir ifade olmadan çalıyordu, ama utandığı belliydi. Bitirince Velchaninov ona değil ama Haydn'a, özellikle de çaldığı parçaya iltifatlar yağdırdı. Kız Haydn'a yaptığı bu iltifatlara memnun oldu. Öyle minnetle ve mutlulukla dinliyordu ki Velchaninov onu izlemeden edemiyordu. "Ah ne hoşsun!" düşüncesi Velchaniriov'un göz bebeklerinde ışıldıyordu.

Sanki herkes, özellikle de Katerina Fedosyevna bu bakışı anlamış gibiydi.

"Çok güzel bir bahçeniz var" dedi Velchaninov birden gruba hitap ederek. Balkona açılan pencereden bakıyordu. "Hep beraber bahçeye çıkalım mı?"

"Hadi hadi!" diye bağırdılar neşeyle. Sanki genel bir istek dile getirilmiş gibiydi.

Yemek saatine kadar bahçede dolaştılar. Şekerleme yapmak isteyen Madam Zahlebinin onlarla gitmedi. Verandada oturup kısa süre içinde uykuya daldı. Velchaninov ve kızlar bahçede daha dostça bir konuşmaya daldılar. Etraftaki yazlıklardan birkaç genç de onlara katıldı. Biri üniversiteliydi, öteki ise liseli. Her biri kendi kız arkadaşının yanına gitti. Onlar için geldikleri belliydi. Yirmi yaşlarında, dağınık ve huysuz görünüşlü, kocaman mavi gözlüklü, asık suratlı bir genç Marie Nikititchna ve Nadya ile fısıldaşmaya başladı. Velchaninov'u sert sert süzüyordu. Sanki onu küçümseme görevini üstlenmiş gibiydi. Kızlardan bazıları oyun oynamayı önerdiler. Velchaninov hangi oyunu oynayacaklarım sorunca, yakalamaca gibi her türlü oyunu oynadıklarını, ama akşamları atasözü oyununu tercih ettiklerini söylediler. Hepsi oturuyorlar, içlerinden biri ebe olup dışarı çıkıyor, kalanlar bir atasözü tutuyorlardı. Örneğin: "Acele işe şeytan karışır" gibi. Sonra dışardaki gelince herkes sırayla bir cümle söylüyordu. Birisi örneğin içinde 'acele' olan bir cümle söylüyor, bir diğeri 'iş' olan bir cümle söylüyordu. Bu cümlelerden yola çıkarak ebe olan atasözünü tahmin ediyordu.

"Çok eğlenceli olmalı" dedi Velchaninov.

"Yok canım, çok sıkıcı" diye bağırdı iki üç ses bir ağızdan.

"Bazen tiyatroculuk oynarız" dedi Nadya birden Velchaninov'a hitap ederek. "Etrafında sandalyeler olan şu büyük ağacı görüyor musunuz? O ağacın arkası kulisimiz olur. Oyuncular, diyelim kral, kraliçe, prenses, bir de genç adam oraya oturur. Sonra tek tek sahneye çıkıp akıllarına gelen şeyi söylerler, böylece oyun olur."

"Çok zevkli!" dedi Velchaninov yine.

"Yok canım, korkunç sıkıcı! Önce eğlenceli gibi geliyor, ama sonra anlamsızlaşıyor, çünkü kimse nasıl bitireceğini bilemiyor. Belki sizinle daha ilginç olur. Biz Pavel Pavlovitch'in arkadaşı olduğunuzu sanmıştık, ama palavra atıyormuş meğer. Geldiğinize çok sevindim... ama..."

Nadya ciddi ve etkileyici bir şekilde Velchaninov'a baktı, sonra

Marie Nikititchna'nın yanına gitti.

"Bu akşam atasözü oynayacağız diye fısıldadı gizlice, Velchaninov'un daha önce hiç konuşmadığı, hatta hiç fark etmediği bir kız. "Hepsi Pavel Pavlovitch'le dalga geçecekler. Siz de katılın."

"Gelmeniz ne iyi oldu. Hepimiz çok sıkılmıştık" dedi bir başka kız dostça. Kızıl saçlı ve çilli bir kızdı, sıcaktan ve yürüyüşten kıpkırmızı olmuştu. Nereden çıktığını Tanrı bilirdi. Velchaninov onu o ana kadar hiç görmemişti.

Pavel Pavlovitch'in huzursuzluğu gitgide daha da arttı. Bahçede Velchaninov Nadya'yla arkadaşlığı ilerletti. Kız daha önce yaptığı gibi kaşlarının altından bakmıyordu ona artık. Eleştirici tutumunu bir yana bırakmış gibi görünüyor, gülüyor, atlayıp zıplıyor, bağırıyordu. İki kez onu elinden bile tutmuştu. Çok neşeliydi. Pavel Pavlovitch'e hiç dikkat bile etmiyor, yokmuş gibi davranıyordu. Velchaninov Pavel Pavlovitch'e karşı tam bir komplo olduğunu hissetti. Nadya ve bazı kızlar Velchaninov'u bir kenara çektiler. Diğer kızlar da Pavel Pavlovitch'i çeşitli bahanelerle kandırıp bir başka tarafa yönlendirdiler. Ama adam onlardan ayrıldı ve büyük bir hızla ötekilere, yani Nadya ile Velchaninov'un grubuna katıldı. Kel kafasını merakla aralarına soktu. Kendine hâkim olamıyordu.

Tavırlarındaki saflık çok komikti. Velchaninov'un dikkatini Katerina Fedosyevna'ya çekmeye çalışıyordu. Kız onun kendisi için gelmediğini, daha çok Nadya ile ilgilendiğini anlamıştı, ama ifadesi her zamanki gibi tatlı ve neşeliydi. Onların yanında bulunmaktan ve yeni konuklarının söylediklerini dinlemekten mutlu görünüyordu. Zavallıcık konuşmalara pek ayak uyduramıyordu.

"Kardeşiniz Katerina Fedosyevna ne tatlı bir kız!" dedi Velchaninov Nadya'ya.

"Katya mı! Kimsenin ondan daha hassas bir kalbi olamaz. O hepimizin meleğidir. Ona hayranım" dedi kız coşkuyla.

Nihayet saat beşte yemeğe oturuldu. Yemeğin de sıradan bir yemek olmadığı, özellikle hazırlandığı belliydi. İki, üç tanesi özenle hazırlanmış, her zamanki yemeklerine benzemeyen yemeklerdi, hatta biri öyle garipti ki hiç kimse ismini bilmiyordu. Günlük şarabın yanı sıra konukların onuruna getirildiği belli olan bir şişe Tokay da vardı. Yemeğin sonunda şampanya da geldi. Yaşlı Zahlebinin bir bardak daha aldı ve Velchaninov'un söylediği her şeye gülecek kadar neşelendi.

Pavel Pavlovitch sonunda daha fazla dayanamadı. Rekabet duygusuna kapılıp bir sözcük oyununa kalkıştı. Masanın ucunda Madam Zahlebinin ile oturduğu yerde bir kahkaha tufanı koptu.

"Baba baba! Pavel Pavlovitch de sözcük oyunu yaptı" diye bağırdı dördüncü ve beşinci Zahlebinin kızları hep bir ağızdan. "Genç kızlarsınız, ışıldarsınız... diyor bize."

"Demek o da sözcük oyunu yapıyor! Peki nedir o oyun?" dedi yaşlı adam ciddiyetle ve babacan bir tavırla Pavel Pavlovitch'e dönerek. Beklenen sözcük oyununa gülmeye hazırdı. "Genç kızlarsınız, ışıldarsınız... diyor!"

"Evet, yani ne olmuş?" dedi yaşlı adam hiçbir şey anlayamadan. Sonra beklentiyle daha da çok güldü.

"Aman baba, sen de! Hiçbir şey anlamıyorsun. Kızlarsınız, ışıldarsınız... ikisinin de sonları kafiyeli. Genç kızlarsınız, ışıldarsınız..."

"A-a-a" dedi adam ağır ağır, şaşkın bir sesle. "Hmmm, bir dahaki sefere daha iyisini söyler!"

Yaşlı adam neşeyle güldü.

"Pavel Pavlovitch, bu kadar mükemmelliği birarada taşımanız mümkün değil" dedi Marie Nikititchna yüksek sesle. "Aman Tanrım! Boğazına kılçık kaçtı galiba!" diye bağırdı, sandalyesinden fırlayarak.

Bir gürültü koptu. Zaten Marie Nikititchna'nın da istediği buydu. Pavel Pavlovitch sıkıntısını gizlemek için yudumladığı şaraptan boğuluyordu, ama Marie Nikititchna bunun 'balık kılçığı' olduğuna ve bundan ölen birçok kişi gördüğüne yeminler ediyordu.

"Ensesine vurun!" diye bağırdı biri.

"Evet, yapılacak en iyi şey bu!" diye onayladı yaşlı adam yüksek sesle.

Bütün hevesliler yanına gitmişlerdi bile: Marie Nikititchna, kırmızı saçlı kız (o da yemeğe davet edilmişti) ve dehşete düşen anne. Her biri Pavel Pavlovitch'in ensesine bir tane vurmak istiyordu. Masadan fırlayan Pavel Pavlovitch kıvranıp duruyor ve şarabını çok acele içtiği için böyle olduğunu, öksürüğünün hemen geçeceğini iddia ediyordu. Diğerleri bunun Marie Nikititchna'nın bir oyunu olduğunu anladılar.

"Demek şaka yapıyordun...!" diyerek Marie Nikititchna'yı azarlamaya çalıştı Madam Zahlebinin, ama sonra dayanamayıp güldü. Çok seyrek gülen biri olduğu için de bu durum dikkat çekti.

Yemekten sonra hepsi kahvelerini içmek için verandaya çıktılar.

"Havalar da ne güzel!" dedi yaşlı adam, zevkle bahçeye bakıp doğanın güzelliğine hayranlık duyarak. "Keşke biraz yağmur yağsa. Hadi bakalım, Tanrı'ya emanet olun, keyfinize bakın. Siz de keyfinize bakın" dedi ve Pavel Pavlovitch'in omzuna vurdu dışarı çıkarken.

Hepsi beraber yine bahçeye çıktıklarında Pavel Pavlovitch birden Velchaninov'un yanına gitti ve onu kolundan çekti. "Bir dakika baksanıza" diye fısıldadı öfkeyle.

Tenha bir yere gittiler.

"Yo bağışlayın, ama, pes etmeyeceğim..." diye kekeliyordu deli gibi, Velchaninov'un kolunu yakalayarak.

"Ne? Neler oluyor?" diye sordu Velchaninov hayretle gözlerini açarak.

Pavel Pavlovitch sessizce onu seyretmeye başladı. Dudakları kıpırdıyor, öfkeyle gülüyordu. "Nereye gidiyorsunuz? Nereye? Her şey hazır" kelimelerini duydular sabırsız kızların. Velchaninov omuzlarını silkip gruba döndü. Pavel Pavlovitch de arkasından koştu.

"Bahse girerim sizden mendil istemiştir" dedi Marie Nikititchna. "Geçen sefer de unutmuştu."

"Hep unutur!" dedi beşinci Zahlebinin.

"Mendilini unutmuş, Pavel Pavlovitch mendilini unutmuş, anne Pavel Pavlovitch mendilini unutmuş, anne Pavel Pavlovitch yine üşütmüş!" diye bağrıştılar.

"Peki neden söylemiyor? Resmiyete hiç gerek yok Pavel Pavlovitch!" dedi Madam Zahlebinin, şarkı söyler gibi bir sesle. "Soğuk algınlığını hafife almak çok tehlikelidir. Hemen size bir mendil göndereyim" dedi eve gitmek için bir bahane bulduğuna sevinerek. "Neden hep üşütüyor acaba?" diye ekledi giderken.

"İki tane mendilim var. Soğuk falan almadım!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch arkasından. Ama kadın ne söylediğini duymamıştı. Bir dakika sonra Pavel Pavlovitch ötekilerin arkasından koşup Velvhaninov ile Nadya'ya yaklaştığı anda bir hizmetçi soluk soluğa mendil getirdi. "Atasözü, atasözü oyunu" diye bağrıştı kızlar dört bir yandan, sanki 'atasözü oyunu'ndan bir beklentileri varmış gibi.

Bir yer belirleyip oturdular. Ebe olmak Marie Nikititchna'ya düştü. Olabildiğince uzağa gidip, dinlememesi için ısrar ettiler. O yokken bir atasözü belirleyip kelimeleri paylaştırdılar. Marie Nikititchna geri geldi ve atasözünü hemen buldu. "Belayı yan yolda karşılamanın hiç yararı

olmaz" idi atasözü.

Marie Nikititchna'nın arkasından dağınık saçlı, mavi gözlüklü çocuk ebe oldu. Onun için daha da büyük önlemlerde ısrar ettiler. Çocuk çardağın orada durup yüzünü çitlere dönmek zorunda kaldı. Asık suratlı çocuk kendisinden istenenleri yaptı ve morali bozuldu. Geri çağrıldığında da hiçbir tahminde bulunamadı. Herkesi tekrar tekrar dinledi, uzun uzun düşündü, ama bir sonuç çıkmadı. Onunla alay ettiler. Atasözü: "Tanrı'ya dua, çara hizmet asla ödülsüz kalmaz."

"İğrenç bir atasözü!" dedi öfkelenen genç adam, içerleyerek. Yerine oturdu.

"Ne sıkıcı!" diye bağırdılar.

Velchaninov ebe oldu. O daha da uzağa gitti ve tabii atasözünü tahmin edemedi.

"Aman ne sıkıcı!" diye bağrıştı daha çok ses.

"Evet şimdi ben gidiyorum" dedi Nadya.

"Yo, yo bırak da Pavel Pavlovitch gitsin, şimdi Pavel Pavlovitch'in sırası" diye bağırdı hepsi bir ağızdan, canlanarak.

Pavel Pavlovitch kalktı, köşedeki çitlere kadar gitti, arkasını dönüp durdu. Kırmızı saçlı kız da onu kontrol için gönderildi. Kendine güvenini ve neşesini kazanan Pavel Pavlovitch görevini doğru dürüst yapmaya kararlıydı. Arkasına bakmaya hiç cesaret edemeden öylece duruyordu. Kırmızı saçlı kız, çardaktakilere yakın, Pavel Pavlovitch'in yirmi adım uzağında durmuş kızlarla işaretleşiyordu. Hepsinin heyecan içinde bir şeyler bekledikleri belli oluyordu. Birden kırmızı saçlı kız çardaktakilere el sallayıp işaret verdi. Hepsi yerlerinden fırlayıp son hızla kaçmaya başladı.

"Koşun, siz de koşun" diye fısıldadı bir sürü ses Velchaninov'a, koşmamasından telaşlanarak. "Ne oldu? Sorun nedir?" diye sordu arkalarından koşarken.

"Şşş, bağırmayın! Bırakın çitleri seyretsin, biz de kaçalım. Bakın Nastya da geliyor."

Kırmızı saçlı kız Nastya da, sanki olağanüstü bir şey olmuş gibi ellerini sallayıp son hızla koşuyordu. Sonunda hepsi bahçenin öbür ucundaki havuzun arkasına kaçtılar. Velchaninov da oraya geldiğinde Katerina Fedosyevna'nın ötekilerle, özellikle de Nadya ve Marie Nikititchna ile hararetli hararetli tartıştığını gördü.

"Katya hayatım, sinirlenme!" dedi Nadya onu öperek.

"Peki peki, anneme söylemem, ama ben gidiyorum, çünkü bu çok iğrenç. Zavallı adam o çitlerin yanında neler hissediyordur, kim bilir!"

O acıyarak gitti, ama diğerleri her zamanki gibi acımasızdı. Pavel Pavlovitch geldiğinde Velchaninov'un hiçbir şey olmamış gibi onu dikkate almaması için ısrar ettiler.

"Hadi yakalamaca oynayalım!" diye bağırdı kırmızı saçlı kız kendinden geçerek.

Pavel Pavlovitch'in yanlarına gelmesi on beş dakika sürdü. Bu zamanın üçte ikisinde çitlerin orada dikilmişti.

Oyunun en heyecanlı anıydı. Herkes neşeyle bağırıyordu. Öfkeden deliye dönen Pavel Pavlovitch doğru Velchaninov'un yanına gitti ve yine kolundan çekti.

"Bir dakika!"

"Tanrı aşkına, ne bitmez dakikalarmış bunlar!"

"Yine mendil istiyor herhalde" diye bağırdı biri arkasından.

"Bu kez sizsiniz, bunlar hep sizin işiniz..."

Pavel Pavlovitch bunları dişlerinin arasından söylemişti.

Velchaninov sözünü kesti ve daha canlı olmasını, yoksa onunla dalga geçmeye devam edeceklerini söyledi.

"Sizinle oyun oynuyorlar, çünkü herkes eğlenirken siz surat asıyorsunuz."

Bu sözleri Pavel Pavlovitch üzerinde büyük bir etki yarattı. Hemen yatıştı, pişman bir havayla grubun yanına gitti ve uysalca oyuna katıldı. Ondan sonra herkes onu rahat bıraktı, kendilerinden biri gibi davrandılar. O da yarım saate kalmadan tekrar eski neşesine kavuştu. Bütün oyunlarda bir eş seçmesi gerektiği zaman o hain, kırmızı saçlı kızı ya da Zahlebinin kardeşlerden birini tercih etti. Pavel Pavlovitch'in etrafında dolaşıp durmasına rağmen Nadya'yla konuşmaya bir türlü cesaret edememesi Velchaninov'un dikkatini çekti.

Sanki gayet doğal bir şeymiş gibi kızın gözünde aşağılanacak ve dikkate alınmayacak bir nesne olduğunu kabulleniyordu. Sonunda ona yine bir oyun oynadılar.

Saklambaç oynuyorlardı. Saklanan kişinin bahçede, belirlenen yerde istediği tarafa gitmesine izin vardı. Gür çalıların arasına saklanmayı başaran Pavel Pavlovitch birden koşup eve girmeyi aklına koymuştu. Onu yakaladılar. Çığlıklar koptu. Konsolun arkasında saklanabileceğini iyi bildiği bir yere gitmek üzere birinci kata çıktı.

Kırmızı saçlı kız da arkasından koştu, parmaklarının ucuna basa basa kapıya kadar geldi ve kapıyı kilitledi. Hepsi oyunu bir tarafa bırakıp daha önce yaptıkları gibi havuzun öbür tarafına koştular. On dakika sonra Pavel Pavlovitch kimsenin onu aramadığını fark edince gizlice pencereye çıktı. Ortalarda kimse görünmüyordu. Büyükleri uyandırır korkusuyla kimseye seslenmeye cesaret de edemedi. Hizmetçilerin Pavel Pavlovitch'in çağırmasına cevap vermesi ya da yanına gitmeleri kesinlikle yasaklanmıştı. Katerina Fedosyevna odasına dönüp biraz hayal kurmak için uzandığında uyuyakalmasaydı kilidi açardı. Böylelikle Pavel Pavlovitch orada bir saat kaldı. Sonunda kızlar ikili, üçlü gruplar halinde sanki rastlantıymış gibi geldiler.

"Pavel Pavlovitch neden dışarı gelmiyorsunuz? Çok eğlenceliydi! Tiyatroculuk oynadık. Alexey Ivanovitch 'delikanlı'yı oynadı."

"Pavel Pavlovitch neden gelmiyorsunuz, sizi seyretmek istiyoruz!" diye bağırdı ötekiler de geçerken.

"Ne seyretmesi?" sorusunu duydular birden Madam Zahlebinin'in. Yeni uyanmış ve bahçeye çıkmak istemişti kadın, çayı beklerken çocukların oyunlarını seyredecekti.

"Pavel Pavlovitch'i" dedi çocuklar, sinirden sapsarı olmuş, yüzünde çarpık bir gülüşle pencereden bakan Pavel Pavlovitch'i göstererek.

"Siz burada eğlenirken bir erkeğin orada yalnız başına oturması ne garip!" dedi anne, kafasını sallayarak.

Bu arada Nadya Velchaninov'un gelmesine neden sevindiğini açıklama lütfunda bulundu. Açıklama tenha bir yerde yapıldı. Marie Nikititchna oyundan çok sıkılan Velchaninov'u çağırmış ve Nadya ile yalnız bırakıp gitmişti.

"Sizin Pavel Pavlovitch'in dediği gibi yakın arkadaşı olduğunuza inanmıyorum" dedi cesaretle ve çabuk çabuk. "Bana büyük bir iyilik yapabileceğinize güveniyorum." Cebindeki kutuyu çıkardı. "Bunu ona geri vermeniz için size yalvarıyorum. Çünkü hayatım boyunca onunla bir daha konuşmayacağım. Bunu ona iletin ve sakın bir daha yanıma gelmek ya da bana hediye almak cüretini göstermemesini söyleyin. Gerisini başka insanlarla ileteceğim. İstediğimi yapma lütfunda bulunacak mısınız?"

"Ah Tanrı aşkına, beni karıştırmayın!" diye bağırdı Velchaninov elini sallayarak.

"Ne? Karıştırmayayım mı?" Nadya bu itiraza çok şaşırdı ve gözlerini

açıp Velchaninov'a baktı.

Havası birden değişti, neredeyse ağlayacaktı. Velchaninov güldü.

"Bunu demek istemedim... Çok memnun olurum... ama benim de onunla görülecek bir işim var..."

"Onun arkadaşı olmadığınızı, yalan söylediğini biliyordum!" diye araya girdi Nadya aceleyle ve hararetle. "Size söylüyorum bakın, onunla asla evlenmem! Buna nasıl ihtimal verebilir hiç anlayamıyorum... Siz bu iğrenç hediyesini ona geri vermelisiniz, yoksa ben ne yaparım bilmem. Bugün, hemen bugün onu geri almasını istiyorum. Böylelikle umutları kırılmış olur. Hele babama şikâyet edecek olursa bundan ne elde edeceğini görür."

Çalıların arasından mavi gözlüklü çocuk çıkıverdi birden.

"Bileziği geri vermek size düşer" dedi öfkeyle, Velchaninov'un üzerine atılarak. "Sırf kadın haklarına saygı açısından yapın, eğer bundan yanaysanız tabii."

Daha söyleyeceklerini bitirmeden Nadya bütün gücüyle koluna yapıştı ve onu Velchaninov'dan uzaklaştırdı.

"Piedposylov, ne kadar aptalsınız!" diye bağırdı. "Gidin şuradan, gidin, gidin. Sakın bizi dinlemeye kalkmayın. Size uzakta durmanızı söylemiştim!"

Küçük ayağını yere vurdu. Çocuk çalıların arkasında kaybolurken, kız ellerini göğsünde kavuşturmuş, öfkeyle bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

"Ne kadar aptal olduklarına inanamazsınız!" dedi birden Velchaninov'un önünde durarak. "Bu sizin için eğlenceli olabilir, ama bir de beni düşünün."

"O mu yoksa?" diyerek güldü Velchaninov.

"Yok canım, bunu nasıl düşünebilirsiniz?" diye bağırdı Nadya gülerek ve kızararak, "Yalnızca onun arkadaşı. Seçtiği arkadaşları da anlayamıyorum bir türlü. Hepsi onun 'geleceğin lideri' olduğunu söylüyor, ama ben anlayamıyorum... Alexey İvanovitch ricada bulunabileceğim başka kimsem yok. Size son kez soruyorum. Ona bunu geri verecek misiniz?"

"Tamam tamam vereceğim, verin onu bana."

"Çok iyisiniz, çok!" diye bağırdı memnuniyetle, kutuyu eline verirken, "Bu akşam boyunca hep sizin için şarkı söyleyeceğim. Çok güzel söylerim biliyor muydunuz? Müzikten hoşlanmadığım yalandı.

Yine gelin. Ne kadar memnun olurum, bilemezsiniz. Size her şeyi anlatırım, her şeyi, çünkü çok iyisiniz, Katya kadar iyisiniz!"

Çay için içeri girdiklerinde ona iki şarkı söyledi. Eğitimsiz ve çocuksu, ama hoş ve güçlü bir sesi vardı. Onlar bahçeden geldiklerinde Pavel Pavlovitch çay masasında bay ve bayan Zahlebinin ile oturuyordu. Masada büyük semaver kaynıyordu, etrafında da Çin porseleni fincanlar dizilmişti. Yaşlılarla önemli konuları tartışıyor gibiydi; iki gün sonra dokuz aylığına gidiyordu. Bahçeden içeri giren gruba hiç bakmadı bile ve Velchaninov'a bakmaktan da özellikle kaçındı. Şikâyette bulunmadığı, çok ciddi bir şey konuştuğu açıktı.

Nadya şarkı söylemeye başlayınca o da sokulmaya kalktı. Nadya kendisine doğrudan sorulan bir soruyu bile bile duymazdan geldi, ama bu Pavel Pavlovitch'i şaşırtıp tereddüte düşürmedi. Kızın sandalyesinin arkasında dikiliyor, bütün varlığıyla oranın kendi yeri olduğunu ve hiç kimseye bırakmayacağını gösteriyordu.

"Alexey İvanovitch şarkı söyleyecek anne. Alexey İvanovitch şarkı söylemek istiyor anne!" diye bağırdı bütün kızlar, çalmak niyetiyle piyanonun başında yerini alan Velchaninov'un etrafına toplanarak. Yaşlılar da içeri girdi, beraberlerinde Katerina Fedosyevna da geldi. Velchaninov Glinka'nın bilinen bir şarkısını seçti:

> "Dudaklarından kumrular gibi yumuşak
> Mırıltılar döküldüğü mutlu anlarda..."

Dirseğinin dibinde, herkesten daha yakınında duran Nadya'ya hitap ederek söylüyordu. Sesi güzelliğini kaybetmişti, ama bir zamanlar gayet güzel olduğu belliydi, Velchaninov yirmi yıl önce öğrenciyken bir besteci arkadaşının evinde o şarkıyı Glinka'nın kendisinden dinleme şansını bulmuştu. Sanatsal bir toplantıydı ve Glinka içinde bu şarkının da bulunduğu, kendi şarkılarından örnekler sunmuştu. Onun da sesi bozulmuştu o zamanlar, ama Velchaninov o şarkıdan çok etkilendiğini hatırlıyordu. Bir salon şarkıcısı bile, ne kadar yetenekli olursa olsun aynı etkiyi bırakamazdı. Bu şarkıda duygu yoğunluğu her satırla, her kelimeyle artıyordu. Bu yoğunluk içinde, operada kabul gören en küçük bir yanlışlık, abartma ya da yapaylık şarkının değerini bozar ve çarpıtırdı. Bu olağanüstü şarkıyı söylemek için doğruluk, ilham, gerçek tutku ya da sözlerini tam kavramak gerekiyordu. Aksi halde şarkı hem büyük bir başarısızlığa dönüşür hem de utanç kaynağı olurdu. Bunlar

olmazsa şarkı iğrenç bir şeye dönüşebilir, doğruluk ve sadelik ise bunu kurtarırdı. Velchaninov şarkıyı birkaç kez başarıyla söylediğini hatırladı. Glinka'nın söyleyişini aynen uygulayabilmişti o zamanlar, ama şimdi daha ilk satırda, ilk notada sesine yansıyan bir ilham ışıltısı vardı.

Her kelimede duygu seli daha sıcak, daha cesurca ortaya konuyordu. Velchaninov, son satırlardaki, son kelimeleri ateş saçan gözlerle Nadya'ya söylerken tutku çığlıkları atıyordu.

"Artık daha cesaretle gözlerine bakıp;
Dudaklarımı yaklaştırıp ve
Her şeye kulaklarımı tıkayıp,
Seni öpmek, öpmek, öpmek istiyorum,
Seni öpmek, öpmek, öpmek istiyorum!"

Kız dehşet içinde ürperdi, hatta bir adım geriledi. Yanakları yanıyordu. Velchaninov sanki şaşkın ve korku dolu yüzünde bir karşılık yakalamış gibi hissetti. Dinleyicilerin yüzleri büyülendiklerini ve şaşırdıklarını ortaya koyuyordu. Hepsi de böyle şarkı söyleyebilmenin hem ayıp hem de imkânsız olduğunu düşünüyordu. Aynı zamanda da yüzleri kızarmış, gözleri alev alev bir halde daha fazlasını bekliyor gibiydiler. Velchaninov etrafındaki yüzler arasında Katerina Fedıysyevna'nın yüzünü fark etti.

"Aman ne şarkı" diye mırıldandı yaşlı Zahlebinin, hayretler içinde kalarak. "... Ama... biraz fazla şiddetli..."

"Evet..." diye söze karıştı Madam Zahlebinin, ama Pavel Pavlovitch devam etmesine izin vermedi. Birden deli gibi ileri atıldı, kendini kaybedip Nadya'yı kolundan tuttuğu gibi Velchaninov'dan uzaklaştırdı. Sonra Velchaninov'a dönüp, hiçbir şey demeden kıpırdayan dudaklar ve umutsuz bir suratla baktı.

"Bir dakika" dedi sonunda zayıf bir sesle.

Velchaninov onun her an için bundan on kat daha saçma bir şeyler yapabilecek durumda olduğunu anladı. Hiç oyalanmadan hemen kolunu tutuğu gibi, odadakilerin şaşkınlığına aldırmadan onu verandaya çıkardı, hatta artık yavaş yavaş karanlık basan bahçeye doğru birkaç adım gittiler.

"Hemen beninle gelmeniz gerektiğini anlamadınız mı?" dedi Pavel Pavlovitch.

"Hayır anlamalım..."

"Hatırlıyor muunuz" diye devam etti Pavel Pavlovitch, çılgın gibi bir fısıltıyla, 'size her şeyi ama her şeyi açık açık anlatmam gerektiğini söyleniştiniz, hatırlıyor musunuz? Şimdi son sözü söyleme zamanı geldi... gidelim!"

Velchaninov bir dakika kadar düşündü. Pavel Pavlovitch'e baktı ve gitmeyi kabul eti.

Ani gitme haberleri yaşlıları şaşırttı, kızları öfkelendirdi.

"Bir çay daha içseydiniz" dedi Madan Zahlebinin ağlamaklı bir sesle.

"Hadi canım, nedir sizi sıkan?" dedi yaşlı Zahlebinin ciddi ve gücenmiş bir sesle yapmacık bir şekilde gülen, suskun Pavel Pavlovitch'e dönerek.

"Pavel Pavlovitch, neden Alexey İvanovitch'i götürüyorsunuz?" dedi kızlar öfke ve üzüntüyle yüzüne bakarak.

Nadya ona öyle bir öfkeyle baktı ki fena halde bozuldu, ama belli etmedi.

"Pavel Pavlovitch bana unuttuğum çok önemli bir işi hatırlattı, ona bunun için çok teşekkür ediyorum" dedi Velchaninov gülümseyerek, Zahlebinin ile tokalaşırken. Sonra anneye ve kızlara özellikle de Katerina Fedosyevna'ya, herkese belli edecek şekilde eğilerek selam verdi.

"Geldiğinize çok memnun olduk, daima sizi görmekten sevinç duyarız" dedi Zahlebinin ağır ağır.

"Çok memnun oluruz, çok..." diye araya girdi anne duygulu bir şekilde.

"Yine gelin Alexey İvanovitch, yine gelin" dedi bir sürü ses verandadan. Pavel Pavlovitch ile arabaya binmişlerdi bile. Belki de ötekilerden çok daha yumuşak bir ses vardı içlerinde:

"Yine gelin sevgili Alexey İvanovitch!"

"Bu kırmızı saçlı kız" diye düşündü Velchaninov.

EN ÇOK KİMİN TARAFI?

Ruhu acılar ve pişmanlıklarla dolu olmasaydı kırmızı saçlı kızı düşünebilirdi. Görünüşte gayet eğlenceli geçen o gün boyunca bile şiddetli bir sıkıntı yakasını hiç bırakmamıştı. Şarkıyı söylemeden önce bu sıkıntıdan nasıl kurtulacağını bilemiyordu, belki de bu yüzden öylesine aşkla söylemişti.

"Kendimi nasıl böyle küçültebildim... nasıl her şeyi unuttum" diye ayıpladı kendini, ama hemen bu düşünceden vazgeçti. Aslında sızlanmak ona hiç yakışmıyordu. Birine kızmak çok daha iyi bir şeydi.

"Aptal!" diye fısıldadı öfkeyle, arabada yanında sessiz sessiz oturan Pavel Pavlovitch'e yan gözle bakarak.

Pavel Pavlovitch inatla sessiz duruyordu, belki de söyleyeceklerine konsantre oluyordu. Bazen sabırsızlıkla şapkasını çıkarıp mendiliyle alnını siliyordu.

"Terliyor!" diye düşündü Velchaninov kinle.

Pavel Pavlovitch yalnızca bir kez konuşarak arabacıya bir soru sordu: "Fırtına mı geliyor?"

"Evet ya, fırtına kopacak! Hiç kuşku yok. Bütün gün boyu topladı durdu!"

Gerçekten de gökyüzü kararıyordu. Uzaklarda şimşekler çakıyordu.

Saat on buçuk civarında kasabaya geldiler.

"Sizinle geliyorum" diye uyardı Pavel Pavlovitch, eve yaklaşırlarken.

"Anlıyorum, ama kendimi pek iyi hissetmediğimi söylemeliyim."

"Fazla uzun kalmayacağım."

Kapıdan girdiklerinde Pavel Pavlovitch hemen Mavra'yı bulmak için uşak odasına koştu.

"Ne yapacaksınız orada?" diye sordu Velchaninov sert sert, Pavel Pavlovitch yanından geçerken. Sonra odaya girdiler.

"Yok bir şey... arabacı..."

"Size içki falan içirmem!"

Cevap gelmedi. Velchaninov mumu yaktı, Pavel Pavlovitch de

sandalyeye oturdu. Velchaninov kaşlarını çatmış önünde duruyordu.

"Ben de son sözümü söyleyeceğim" diye başladı, içten gelen, bastırılmış bir rahatsızlıkla. "Aramızdaki her şeyin bittiğini düşünüyorum. Hatta artık konuşacak bir şeyimiz bile kalmadı. Duyuyor musunuz? Hiçbir şey. Şimdi hemen gitmeniz daha iyi olmaz mı? Arkanızdan kapıyı kapatayım!"

"Hesaplaşalım Alexey İvanovitch" dedi Pavel Pavlovitch, garip bir yumuşaklıkla, yüzüne bakarak.

"Hesaplaşmak mı?" diye tekrarladı Velchaninov şaşkınlıkla. "Bu çok garip! Ne hesabı? Hıh! Bana söyleyeceğiniz son sözünüz... bu muydu yoksa?"

"Evet."

"Bizim görülecek hesabımız yok. Çok önceleri hesaplaştık!" dedi Velchaninov gururla. "Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?" dedi Pavel Pavlovitch duygu dolu bir sesle. Sonra da ellerini göğüs hizasında kenetledi.

Velchaninov cevap vermedi. Odada dolaşmaya başladı. "Liza! Liza!" diye inliyordu kalbi.

"Hem neyin hesabını görmek istiyorsunuz?" diye sordu, uzun bir sessizliğin ardından, kaşlarını çatarak.

Pavel Pavlovitch gözleriyle onu izliyordu, elleri hâlâ kenetliydi.

"Oraya bir daha gitmeyin" diye fısıldadı yalvaran bir sesle. Sonra birden sandalyesinde nkalktı.

"Ne! Tek düşündüğünüz bu mu?" diye güldü Velchaninov hınçla. "Zaten beni bütün gün boyunca çok şaşırttınız!" diye başladı kötü bir şekilde. Sonra yüzü birden değişti. "Dinleyin" dedi kederli, derin ve içten duygularla, "kendimi hiç bugünkü kadar alçalmış hissetmemiştim, öncelikle sizinle oraya gitmekle, sonra da orada olanlarla... Saçma ve bayağıydı... Bu işe karışarak... ve her şeyi unutarak kendimi lekeledim ve küçülttüm... Ama bakın!" diye bağırdı. "Siz beni savunmasız bir anımda sinirli ve hastayken yakaladınız... neyse kendimi savunmama hiç gerek yok! Oraya tekrar gidecek değilim. Emin olun onlarla hiç ilgilenmiyorum" dedi azimle.

"Gerçekten mi? Gerçekten mi?" diye bağırdı Pavel Pavlovitch heyecanını ve rahatlamasını gizlemeyerek.

Velchaninov ona küçümsemeyle bakıp yine odada dolaşmaya devam etti.

"Mutlu olmaya kararlı görünüyorsunuz" dedi kendini tutamayarak.

"Evet!" dedi Pavel Pavlovitch alçak sesle, saf saf.

'O benim için soytarıdan başka bir şey değil, hıncı da aptallığından geliyor. Ondan nefret etmemek elimde değil, ama buna bile değmez o!' diye düşündü Velchaninov.

"Ben 'ebedi koca'yım!" dedi Pavel Pavlovitch aşağılık bir gülümsemeyle. "Bu ifadeyi çok önce sizden duydum Alexey İvanovitch, bizimle oturduğunuz zamanlarda. O yıl söylediğiniz pek çok şeyi hatırlıyorum. Geçen sefer yine bana 'ebedi koca' dediğinizde düşündüm."

Mavra bir şişe şampanya ve iki bardakla içeri girdi.

"Bağışlayın Alexey îvanovitch, onsuz yapamıyorum! Yüzsüzlük olduğunu düşünmeyin! Bana kendi düzeyinizde olmayan bir yabancı gözüyle bakın."

"Evet ya..." dedi Velchaninov nefretle, "ama inanın pek iyi değilim ben..."

"Tamam... tamam... bir dakika!" dedi Pavel Pavlovitch telaşla. "Boğazım kurudu, yalnızca bir bardak..."

Açgözlülükle bardağı kafasına dikip bir yudumda bitirdi ve şefkatle Velchaninov'a bakarak oturdu.

Mavra dışarı çıktı.

"Ne iğrenç!" diye mırıldandı Velchaninov.

"Hep o kız arkadaşları" dedi Pavel Pavlovitch güvenle. Birdenbire canlanmıştı.

"Ne? Ah evet, siz hâlâ oradasınız..."

"Hep o kız arkadaşları! Öyle genç ki. Hepimizin küçük yapmacıklıkları oluyor! Aslında çok hoşlar. Onun kulu kölesi olurum. Ona karşı saygı gösterilirse, toplum içine girerse... değişecek."

"Şu bileziği ona geri vermeliyim" diye düşündü Velchaninov suratını asarak. Eli cebindeki kutuya değmişti.

"Mutlu olmaya kararlı olduğumu söylediniz. Evlenmeliyim ben Alexey İvanovitch" diye devam etti Pavel Pavlovitch dokunaklı bir sesle, sır verir gibi. "Yoksa halim ne olur? Kendiniz de görüyorsunuz!" diyerek şişeyi gösterdi. "Bu kusurlarımın yalnızca yüzde biri. Evlenmeden, yeni bir sığınak bulmadan düzelemem. Bir sığınak bulup tekrar ayağa kalkacağım."

"Bana bunları neden söylüyorsunuz?" diye sordu Velchaninov kahkahasını güç tutarak. Bu onu deli etmişti. "Söylesenize" diye bağırdı.

"Beni oraya götürmekteki amacınız neydi? Neden beni orada istediniz?"

"Sınamak için..." dedi Pavel Pavlovitch birden bozularak.

"Neyi sınamak için?"

"Etkinizi... Topu topu bir hafta oldu Alexey İvanovitch... Kafam çok karıştı..." Pavel Pavlovitch'in kafası gittikçe daha da karışıyordu. "Dün size rastlayınca düşündüm: 'Onu dışarda, yani toplum içinde, yani benden başka erkeklerle hiç görmedim' dedim. Ne aptalca bir fikir. Şimdi ben de bunun farkındayım, ne gereksiz. Çok şey beklemiştim... bu benim berbat huyum işte..."

Birden kafasını kaldırdı. Kıpkırmızıydı.

"Gerçekleri mi söylüyor acaba?" Velchaninov hayretten donup kalmıştı.

"Evet, sonra?" diye sordu.

Pavel Pavlovitch tatlı tatlı ve kurnazca gülümsedi.

"Çocukluk işte! Hep o kız arkadaşları! Bugünkü aptalca davranışımdan dolayı beni bağışlayın Alexey İvanovitch. Bir daha asla yapmam. Gerçekten bir daha olmayacak."

"Bir daha oraya gitmem" dedi Velchaninov gülerek.

"Ben de kısmen bunu kastettim."

Velchaninov biraz gücendi.

"Dünyadaki tek erkek ben değilim, biliyorsunuz" dedi huzursuzlukla.

Pavel Pavlovitch yine kızardı.

"Bunu duymak çok üzücü Alexey İvanovitch. İnanın bana Nadyezhda Fedosyevna'ya çok saygım var..."

"Özür dilerim, bunu demek istemedim, benim cazibemden bu kadar abartılı bir sonuç çıkarmanız... ve... böylesine bana güvenmeniz...çok garip."

"Geçmişte olanlardan dolayı... böyle bir güvenim var."

"Öyleyse, şimdi bile bana en dürüst adam gözüyle bakıyorsunuz?" dedi Velchaninov duraklayarak.

Başka zaman olsa kendi sorusunun saflığından dehşete düşerdi.

"Sizi hep öyle değerlendirdim" dedi Pavel Pavlovitch gözlerini kaçırarak.

"Tabii, böyle demek istemedim, bu anlamda söylemedim. Demek istediğim... bütün önyargılara rağmen..."

"Evet, bütün önyargılara rağmen."

"Petersburg'a geldiğiniz zaman da mı?" diye sormadan duramadı Velchaninov ve merakının ne kadar inanılmaz olduğunu hissetti.

"Evet, Petersburg'a geldiğimde de sizin en dürüst adam olduğunuzu düşünüyordum. Size hep saygı duydum Alexey İvanovitch."

Pavel Pavlovitch gözlerini kaldırdı, hiç sıkılma izi taşımadan düşmanına saf saf baktı. Velchaninov birden paniğe kapıldı. Özellikle kışkırtmaya kalkıştığında bir şeyler olacağından ya da belli bir çizginin geçileceğinden hiç endişelenmemişti.

"Ben sizi sevdim Alexey İvanovitch" dedi Pavel Pavlovitch tane tane, sanki birden konuşmaya karar vermiş gibi. "T—'de kaldığınız bir yıl boyunca sizi sevdim. Siz bunu fark etmediniz." Sesi titriyordu, Velchaninov bundan biraz korktu. "Sizinle karşılaştırılınca ben öyle önemsizdim ki size bunu fark ettirmemeye çalıştım. Belki de buna hiç gerek yoktu. Dokuz yıl boyunca sizi düşündüm. Çünkü hayatımda böyle bir yıl daha olmadı." Pavel Pavlovitch'in gözleri parlamaya başlamıştı. "Sizin kelimelerinizi, sözlerinizi, düşüncelerinizi ezberlemiştim. Sizi her türlü soylu duyguya tutkun, eğitimli, yüce fikirli biri olarak gördüm hep. 'Büyük fikirler daha çok soylu duygulardan doğar, büyük zekalardan değil.' Bunu siz söylerdiniz. Belki de unuttunuz, ama ben hatırlıyorum. Bu yüzden sizi her zaman soylu duyguları olan biri olarak gördüm... Bu yüzden size inandım, her şeye rağmen..."

Çenesi titremeye başladı birden. Velchaninov korku içindeydi. Bu beklenmedik durum ne pahasına olursa olsun kısa kesilmeliydi.

"Yeter Pavel Pavlovitch lütfen!" dedi sabırsızlanıp kızararak. "Peki neden?" diye bağırdı birden. "Neden tam hasta ve sinirli olduğu bir anda, neredeyse deli gibiyken bir adama bağlanıp onu karanlıklara sürüklediniz? Hem de ortada... ortada... hayal, serap, yanlışlık, utanç ve abartı, en kötüsü, en utanç verici olanı da abartıdan başka bir şey yokken! Hepsi saçmalık, ikimiz de kötü, pislik, iğrenç insanlarız... Eğer isterseniz, sizin aslında beni hiç sevmediğinizi, bütün gücünüzle benden nefret ettiğinizi, nedenini bile bilmeden yalan söylediğinizi size kanıtlarım. Siz beni gelecekteki karınızı sınamak gibi garip bir amaçla oraya götürmediniz. (Aman ne fikir!) Dün beni gördünüz ve intikam almak istediniz. 'Şuna bak! O benim olacak, elinden geleni yap bakalım' demek için beni oraya götürdünüz. Bana meydan okudunuz, belki bunun farkında bile değilsiniz. Böyle oldu, bunları hissediyordunuz işte... nefret etmeseniz bana böyle meydan okuyamazdınız, demek ki benden nefret

ediyorsunuz!"

Bunları bağıra bağıra söylerken odada koşuşturup duruyordu. Onu en çok tedirgin eden ve inciten, kendisini Pavel Pavlovitch'in düzeyine kadar indirmiş olmanın verdiği küçülmüşlük duygusuydu.

"Sizinle barışmak istedim Alexey İvanovitch!" dedi öteki birden, fısıltıyla. Yine çenesi titremeye başladı.

Velchaninov hayatında hiç bu kadar hakarete uğramadığını hissedip öfkeden köpürüyordu.

"Yine söylüyorum" diye bağırdı, "hasta ve sinirli bir adama yükleniyorsunuz, hastalığından yararlanıp ağzından inanılmaz şeyler almaya çalışıyorsunuz! Biz... başka başka dünyaların insanlarıyız, bunu anlayın ve... ve... aramızda bir mezar var!" dedi öfkeli bir fısıltıyla. Birden ne yaptığını fark etti...

"Siz nereden bileceksiniz" -Pavel Pavlovitch'in yüzü birden sarardı ve çarpıldı- "siz şuramdaki küçücük mezarın ne demek olduğunu nereden bileceksiniz!" diye bağırdı, yumruğunu kalbine bastırıp garip bir hareketle Velchaninov'a doğru giderek. "Buradaki küçücük mezarı biliyorum, birimiz bir tarafında birimiz öbür tarafındayız, ama benim tarafım sizinkinden çok daha ağırdı, çok..." diye fısıldadı sayıklar gibi, hâlâ yumruğuyla kalbine vuruyordu, "çok, çok, çok..."

Birden kapının şiddetle çalınması ikisini de kendilerine getirdi. Biri zili öyle şiddetli çalıyordu ki, sanki tek çekişte koparmaya yemin etmiş gibiydi.

"Beni görmeye gelen insanlar kapıyı böyle çalmazlar" dedi Velchaninov hayretle.

"Herhalde bana gelmediler" diye fısıldadı Pavel Pavlovitch ürkekçe. Yine kendine gelmiş eski Pavel Pavlovitch olmuştu.

Velchaninov suratını asıp kapıyı açmaya gitti.

"Yanılmıyorsam Bay Velchaninov?" kelimeleri duyuldu, genç, kendine güvenli bir sesten. "Evet, ne vardı?"

"Güvenilir bir kaynaktan öğrendiğime göre" dedi ses, "Trusotsky sizin yanınızdaymış şu anda. Onu hemen görmeliyim."

O anda bu kendine güvenen, genç beyefendiye şöyle bir tekme atıp, merdivenlerden yuvarlamak Velchaninov'a büyük bir zevk verirdi, ama bir an düşünüp kenara çekildi ve adamı içeri aldı.

"Bay Trusotsky burada, girin..."

SASHENKA VE NADENKA

On dokuz yaşlarında bir delikanlı girdi odaya. Güzel ve kendinden enin yüz ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla belki de daha gençti. Gayet güzel giyinmişti ya da giydikleri ona yakışmıştı. Boy olarak ortalamanın üzerindeydi. Gür perçemler halinde tepesinde toplanan siyah saçları, kocaman, cesur, kara gözleri dikkati çekiyordu. Geniş ve kalkık burnu dışında yakışıklı bir adamdı. Vakarla içeri yürüdü.

"Bay Trusotsky ile konuşma fırsatı yakalıyorum sanırım" dedi ölçülü bir tonda. "Fırsat" kelimesini özellikle vurgulamış ve Bay Trusotsky ile konuşmasını ne "şeref" ne de "zevk" olarak görmüştü.

Velchaninov konuyu kavramaya başlamıştı. Pavel Pavlovitch de bir şevler anlıyordu. Yüzünde bir huzursuzluk belirmişti, ama durumunu koruyordu.

"Sizinle tanışma şerefine eremediğime göre" diye başladı heybetle, "benimle ilgili bir işiniz olduğunu sanmıyorum."

"Önce beni dinleyip sonra fikrinizi belirtseniz daha iyi olacak" diye çıkıştı genç adam güvenle. Kaplumbağa kabuğu, tek camlı gözlüğünü çıkardı ve gözüne takıp masadaki şampanya şişesini incelemeye başladı. Şişeyi incelemesi bittikten sonra gözlüğünü katladı ve Pavel Pavlovitch'e döndü.

"Alexandr Lobov."

"Alexandr Lobov da ne?"

"Benim. Hiç duymadınız mı?"

"Hayır."

"Nasıl olur? Özellikle sizi ilgilendiren önemli bir iş için geldim. İzin verin de oturayım, çok yorgunum."

"Oturun" dedi Velchaninov, ama genç adam oturmuşta bile.

Göğsünde gitgide çoğalan ağrıya rağmen bu genç, Velchaninov'un ilgisini çekmişti. Hoş, çocuksu, pembe yüzünde Nadya'ya uzak bir benzerlik buldu.

"Siz de oturun" diye öneride bulundu Pavel Pavlovitch'e başıyla karşıdaki sandalyeyi göstererek.

"Boş verin, ben ayakta duracağım."

"Yorulacaksınız. İsterseniz siz de kalabilirsiniz Bay Velchaninov."

"Gidecek yerim yok zaten. Evimdeyim."

"Nasıl isterseniz. Bu beyefendiyle konuşurken sizin de yanımızda olmanızı tercih ederim. Nadyezhda Fedosyevra sizden övgüyle söz etti."

"Hıh! Nasıl zaman buldu?"

"Siz çıktıktan hemen sonra. Ben de oradan geliyorum" dedi ve ayakta duran Pavel Pavlovitch'e döndü. "Size bir şey söyleyeceğim Bay Trusotsky. Biz yani Nadyezhda Fedosyevna ve ben" diye ağır ağır konuşuyordu, rahat rahat koltukta otururken, "uzun zamandır birbirimizden hoşlanıyoruz ve birbirimize sözümüz var. Şimdi siz yolumuza çıktınız. Yolumuzdan çekilmenizi önermeye geldim. Önerimizi yerine getirmek sizin için uygun mu?"

Pavel Pavlovitch sersemledi, sapsarı oldu, ama dudaklarına şeytanca bir gülümseme yerleşti. "Hayır hiç uygun olmaz" diye karşılık verdi kısa ve öz bir şekilde.

"Demeyin!" dedi genç adam, sandalyesinde dönüp bacak bacak üstüne atarak.

"Kiminle konuştuğumu bilmiyorum" diye ekledi Pavel Pavlovitch. "Konuşmamızı sürdürmenin bir anlamı yok sanırım."

Bunu söyledikten sonra oda oturmayı uygun buldu.

"Yorulacaksınız demiştim" dedi genç adam öylesine bir tavırla. "Adımın Alexandr Lobov olduğunu, Nadya'yla birbirimize söz verdiğimizi söyledim ya. Kiminle konuştuğunuzu bilmediğinizi söyleyip durmayın. Size söyleyecek başka şeylerim olmadığını sanmayın sakın. Beni bir kenara koyacak olursak, bu, küstahça rahatsız edip durduğunuz Nadyezhda Fedosyevna'yı da ilgilendiriyor. Yalnızca bu bile açıklama yapılması için bir neden."

Kelimelerini harcamaya tenezzül etmeyen bir züppe havasıyla söylemişti bu sözleri. Yine gözlüklerini çıkardı ve konuşurken bir şeylere doğru çevirip baktı.

"Bağışlayın delikanlı!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch huzursuzlukla, ama genç adam onu azarladı.

"Başka zaman olsa bana 'delikanlı' demenize asla izin vermezdim, ama şimdi genç oluşumun sizin üzerinizdeki en önemli avantaj olduğunu kabul etmelisiniz. Bu sabah bileziği verirken biraz daha genç olmak istemez miydiniz?"

"Seni şeytan!" diye mırıldandı Velchaninov.

"Ne olursa olsun bayım" diyerek doğruldu Pavel Pavlovitch vakarla, "ileri sürdüğünüz nedenleri -çirkin ve belirsiz nedenler- tartışmak için yeterli bulmuyorum. Bu aptalca ve çocukça bir şey bence. Yarın saygıdeğer dostum Fedosey Semyonovitch'le görüşeceğim. Şimdi gitmenizi rica ediyorum."

"Ne tip bir insan olduğunu görüyor musunuz?" diye bağırdı genç adam Velchaninov'a dönüp. Daha önceki ses tonunu koruyamamıştı. "Bugün ona dil çıkarıp, tekmeyle dışarı atmaları yetmedi, demek yarın gidip yaşlı adama hakkımızda bir sürü hikâye anlatacak! Bunlar sizin kızı zorla götürmek istediğinizi, yaşlılıklarında üzerinde otorite kurmak isteyen insanlardan onu satın almaya kalkıştığınızı kanıtlamaz mı? Sizi nasıl aşağıladığını görmenizin yeterli olacağını sanmıştım. Bugün size o yersiz hediyenizi -bileziğinizi- geri verdi. Daha ne istiyorsunuz?"

"Kimse bana bilezik falan vermedi, bu söz konusu bile olamaz!" dedi Pavel Pavlovitch şaşırarak.

"Söz konusu olamaz mı? Yani Bay Velchaninov size onu vermedi mi?"

"Lanet olasıca!" diye düşündü Velchaninov. "Nadyezhda Fedosyevna" diye başladı suratını asarak, "size bu bileziği iade etme görevini bana vermişti Pavel Pavlovitch. Almayı reddettim, ama yalvardı... İşte alın... Çok üzgünüm..."

Kutuyu çıkardı ve şaşkınlıktan dili tutulan Pavel Paylovitch'in önüne sıkıntıyla koydu.

"Neden daha önce vermediniz?" diye sordu genç adam Velchaninov'a ciddiyetle.

"Gördüğünüz gibi henüz verememiştim" diye cevapladı asık suratla.

"Çok garip."

"Ne?"

"Çok garip olduğunu kabul etmelisiniz. Ortada bir yanlış anlama olduğunu anlayışla karşılarım."

Velchaninov hemen kalkıp şu şımarık oğlanın kulaklarını çekmek istedi, ama suratına doğru bir kahkaha atmaya engel olamadı. Çocuk da güldü. Pavel Pavlovitch için durum farklıydı. Velchaninov, Lobov'a güldüğü zaman Pavel Pavlovitch'in kendisine nasıl korkunç bir bakış attığını görmüş olsaydı adamın bir kriz geçirmek üzere olduğunu fark ederdi... Ama o bakışı görmediği halde Pavel Pavlovitch'ten yana olması

gerektiğini hissetmişti.

"Bakın Bay Lobov" diye başladı dostça bir sesle, "şu anda pek aldırmadığım diğer bazı nedenleri tartışmadan önce size şu kadarını söylemek isterim ki Pavel Pavlovitch Nadyezhda Fedosyevna'ya kur yaparken pek çok övünülecek özelliklere sahipti. Birincisi, o saygıdeğer aile onun hakkında her şeyi biliyor. İkincisi, mükemmel ve saygıdeğer bir yeri ve serveti var. Bu yüzden de doğal olarak, sizin gibi belki yetenekli, ama fazlasıyla genç olan bir rakibi karşısında görünce pek ciddi bir talip olamayacağınızı düşündü... Bu yüzden de sizden gitmenizi istemekte haklı."

"'Fazlasıyla genç' demekle neyi kastediyorsunuz? Geçen ay on dokuzuma girdim. Yasalara göre evlenebilirim. Bütün söyleyeceğim bu kadar!"

"Ama gelecekte milyoner ya da velinimet bile olsanız şu anda hangi baba size kızını verir? Daha on dokuzunda bir adam kendisinden bile sorumlu olamaz, ama siz bir başkasının geleceğinin sorumluluğunu üstlenmeye kalkışıyorsunuz, hem de sizin gibi çocuk olan bir başkasının geleceğini! Sizce bu onurlu bir davranış mı? Sizinle açık açık konuşma cesaretini gösterdim, çünkü Pavel Pavlovitch ile aranızda aracılık yapmamı istediniz."

"Ah öyle ya, onun adı Pavel Pavlovitch!" dedi çocuk. "Nedense ben Vassily Petrovitch diye hatırlıyorum. Evet" diye devam etti Velchaninov'a dönerek, "beni hiç şaşırtmadınız. Siz hepiniz böylesiniz zaten! Oysaki sizden yepyeni biri diye söz etmişlerdi, ne garip. Ama bunlar saçmaymış. Sizin de açık açık söylediğiniz gibi benim açımdan onursuz herhangi bir şey yok, üstelik tam tersine, birbirimize söz verdiğimizi bilmesini isterim. Dahası ona iki tanık önünde söz verdim. Eğer bir başkasını sevecek olursa ya da benimle evlenmekten vazgeçip ayrılmak isterse ona sadakatsizliğimi beyan edip, boşanma dilekçesi vereceğim. Üstelik sözümden dönüp beyan vermeyecek olursam yüz bin rublelik bir teminat senedi vereceğim. Beyanıma uymazsam teminat senedimi işleme koyar! Bu yolla her şey güvence altına alınmış oluyor. Kimsenin geleceğini tehlikeye sokmuyorum. İlk nokta bu."

"Bahse girerim bu hikâyeyi sizin için o çocuk... neydi adı?... o Predposylov uydurmuştur!" diye bağırdı Velchaninov.

"Hah-hah-hah!" diye kötü kötü güldü Pavel Pavlovitch.

"Bu beyefendi neye gülüyor? Doğru bildiniz, Predposylov'un

fikriydi, çok kurnazca olduğunu kabul etmelisiniz. Garip yasalar böylelikle işlemez hale gelir. Kuşkusuz onu sonsuza kadar sevmeye niyetliyim! O bunlara çok gülüyor, ama kabul edersiniz ki bu herkesin yapamayacağı samimi ve onurlu bir şey."

"Bence bırakın onurlu olmasını çok iğrenç."

Genç adam omuz silkti.

"Yine beni hiç şaşırtmadınız" dedi kısa bir sessizlikten sonra. "Böyle şeylere uzun zamandır alışkınım, hiç şaşırmıyorum. Predposylov olsa sizin doğal şeyleri anlama eksikliğinizin, sıradan duyguları yitirmiş olmanızdan ve uzunca bir yaşamı aylakça ve garip bir şekilde geçirmekle ortaya çıkan fikirlerden kaynaklandığını söylerdi. Belli ki birbirimizi anlayamıyoruz. Yine de sizden gayet iyi söz ettiler. Ellinize geldiniz, herhalde, değil mi?"

"Lütfen konu dışına çıkmayın."

"Patavatsızlığımı bağışlayın, kızmayın. Kötü bir niyetim yoktu. Ben öyle sizin dediğiniz gibi geleceğin milyoneri falan değilim (ne fikirdi ama!) İçinde bulunduğum durumdan başka bir şeyim yok, ama geleceğime güvenim var. Bir kahraman ya da velinimet falan olmayacağım, ama kendimi ve karımı koruyacağım. Kuşkusuz şu anda hiçbir şeyim yok. Çocukluğumdan beri onların evinde büyüdüm..."

"Nasıl oldu bu?"

"Madam Zahlebinin'in uzak bir akrabasının oğluyum ben. Bütün ailem ölüp sekiz yaşında kimsesiz kalınca yaşlı Zahlebinin beni evine alıp okuttu. Doğrusunu isterseniz çok iyi bir insandır o..."

"Bunu biliyorum."

"Evet fikirleri biraz gariptir, ama iyi kalplidir. Onun vesayetinden çıkalı uzun zaman oldu. Artık kendi hayatımı kazanıp kimseye borçlu kalmamak istiyorum."

"Ne kadar zamandır bağımsızsınız?" diye sordu Velchaninov.

"Dört aydır."

"Evet, şimdi anlaşıldı. Siz çocukluktan beri arkadaşsınız! Bir işiniz var mı peki?"

"Evet, özel bir iş. Ayda yirmi beş rubleye noterde çalışıyorum. Bu ücret şimdilik böyle tabii. Ona teklifimi yaptığımda bu işim bile yoktu. O zamanlar ayda on rubleye tren istasyonunda çalışıyordum. Kısa bir süre için tabii."

"Evlenme teklifini yaptığınızı mı söylüyorsunuz?"

"Evet, resmi bir teklifti, çok oluyor. Üç hafta önceydi."

"Ne oldu peki?"

"Yaşlı adam önce çok güldü, sonra sinirlendi ve onu yukarıdaki odaya kilitledi. Ama Nadya kahramanca direndi. Dört ay önce beni bölümünde işe almıştı, ama demiryoluna gitmek için işten ayrılınca bana kızdı, o yüzden böyle davranmıştı. O müthiş bir insandır, evde gayet sade ve neşelidir, ama iş yerindeki halini hayal bile edemezsiniz! Jüpiter gibidir! Oradaki tavırlarından hoşlanmadığımı kendisine söyledim, ama asıl sorun müdür yardımcısıydı. Adam ona hakaret ettiğimi iddia ediyordu. Oysaki tek söylediğim az gelişmiş bir adam olduğuydu. Hepsini boş verip noterde çalışmaya başladım."

"Çok para kazanıyor muydunuz orada?"

"Kadrolu değildim. Yaşlı adam bana aylık verirdi. İyi bir adamdır, ama geçinemedik. Kuşkusuz bir eşi geçindirmek için yirmi beş ruble yetmez, ama yakında Kont Zavileysky'nin ihmal edilmiş mülkünün idaresine ortak olmayı ümit ediyorum, o zaman üç bin alacağım. Belki de avukat olurum. Bugünlerde insanlar sık sık dava açıyorlar... Oh! Gök gürlüyor, fırtına kopacak. Fırtınadan önce gidebilsem iyi olacak. Yürüyerek geldim, neredeyse bütün yolu koştum."

"Peki ama madem sizi içeri sokmuyorlar Nadya Fedosyevna ile konuşmayı nasıl başardınız?"

"İnsan çitlerin üzerinden de konuşabilir! O kırmızı saçlı kızı gördünüz mü?" diyerek güldü. "Bizim için çok çalışır o, Marie Nikititchna da. O Marie Nikititchna tam bir yılan gibidir!... Neden irkildiniz? Gök gürültüsünden mi korktunuz?"

"Hayır, pek iyi değilim ben..."

Velchaninov göğsündeki ağrıdan rahatsızdı, kalkıp odada dolaşmaya başladı.

"Ah size engel oluyorum... Rahatsız olmayın, ben şimdi gidiyorum!"

Delikanlı yerinden kalktı.

"Engel falan değilsiniz, sorun yok" dedi Velchaninov kibarca.

"Nasıl olmaz! Hani Shtchedrin'in 'Kobynikov'un midesi ağrıdığında' cümlesini hatırladınız mı? Shtchedrin'i sever misiniz?"

"Evet."

"Ben de. Şey, öyleyse Vassily... şey yani Pavel Pavlovitch şu işi bitirelim!" deyip gülerek Pavel Pavlovitch'e döndü. "Sorumu anlamanız için bir kez daha tekrarlıyorum. Yarın yaşlılara benim de yanımda

Nadya Fedosyevna ile ilgili teklifinizden vazgeçtiğinizi söyleyecek misiniz?"

"Kesinlikle söylemeyeceğim" Pavel Pavlovitch de sabırsız ve öfkeli bir havayla yerinden kalktı. "Beni bir kez daha rahatsız etmemenizi rica ediyorum sizden... çünkü bunların hepsi çocukça ve aptalca."

"Dikkatli olsanız iyi olacak."

Delikanlı tepeden bakan bir gülümsemeyle, tehdit eder gibi parmağını salladı. "Hesaplarınızda bir yanılgıya düşmeyin sakın! Böyle bir hatanın nelere mal olacağını biliyor musunuz? Sizi uyarıyorum, dokuz ay sonra bütün paranızı bitirip, sorunlarla döndüğünüzde Nadya Fedosyevna'dan vazgeçmek zorunda kalacaksınız. Vazgeçmeyecek olursanız sizin için çok kötü olacak! Samanlıktaki köpek gibisiniz. Benzetme için özür dilerim, ama ne kendinize alabiliyor, ne de başkasına yar ediyorsunuz. İnsanlık adına tekrar söylüyorum: Hayatınızda bir kez olsun akılcı düşünmeye zorlayın kendinizi."

"Lütfen sıkıcı öğütlerinizi kesin ve beni rahat bırakın!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch öfkeyle. "Çirkin imalarınıza gelince yarın bu konuda ciddi önlemler alacağım, çok ciddi önlemler!"

"Çirkin imalar mı? Ne demek istiyorsunuz? Eğer kafanızdaki buysa çirkin olan sizsiniz. Yarına kadar beklerim, ama eğer... Ah işte yine gök gürlüyor! Hoşçakalın, tanıştığımıza çok memnun oldum" dedi, Velchaninov'u başıyla selamlayıp fırtına kopmadan gidebilmek ve yağmura yakalanmamak için fırladı.

HESAP GÖRÜLDÜ

"Gördünüz mü? Gördünüz mü?" dedi Pavel Pavlovitch, genç adam gider gitmez.

"Evet, hiç şansınız yok!" dedi Velchaninov aldırmadan.

Göğsünde gitgide artan ağrı olmasa böyle söylemezdi.

"Hep bana acıdığınız için bileziği vermediniz değil mi?"

"Zamanım olmadı..."

"Bana acıdınız, tam bir dost gibi."

"Ah evet ya acıdım" dedi Velchaninov öfkeyle.

Bileziğin nasıl geri verildiğini, Nadya Fedosyevna'nın iade edilmesine yardımcı olması için nasıl zorladığını kısaca anlattı...

"Yoksa hiçbir şey beni buna ikna edemezdi, biliyorsunuz. Zaten yeterince tatsızlık yaşadım!"

"Siz de büyüye kapılıp aldınız ha?" diyerek güldü Pavel Pavlovitch.

"Aptallık etmeyin, ama neyse sizi bağışlamalıyım. Elebaşının ben olmadığımı siz de biliyorsunuz. İşin içinde başkaları var."

"Yine de büyülendiniz."

Pavel Pavlovitch oturup bardağını doldurdu.

"Bu sefil çocuğa yolu açacağımı mı sanıyorsunuz? Onu parça parça edeceğim! Yarın gidip onu temize havale edeceğim."

Bardağını bir yudumda boşaltıp tekrar doldurdu. Alışılmadık bir şekilde serbest ve rahat davranıyordu.

"Ah Nadenka ve Sashenka, küçük tatlı şeyler. Hah-hah-hah!"

Öfkeden deliye dönmüştü. Yine gök gürledi, arkasından da şimşek çaktı. Bardaktan boşanırcasına yağmur başladı. Pavel Pavlovitch kalkıp pencereyi kapattı.

"Gök gürültüsünden korkup korkmadığınızı soruyor size, hah-hah-hah! Velchaninov gök gürültüsünden korkacak! Kobylnikov neydi peki? Kobylnikov... Peki ya elli yaş? Hatırlıyor musunuz?" Pavel Pavlovitch şeytanca güldü.

"Görünüşe bakılırsa buraya yerleştiniz!" dedi Velchaninov, göğsündeki ağrıdan dolayı güçlükle konuşarak. "Ben uzanıyorum, siz ne

isterseniz onu yapın!"

"Böyle bir havada insanı dışarı atacak değilsiniz herhalde!" dedi Pavel Pavlovitch kırgın bir sesle ve kırılmak için bir bahanesi olduğuna memnun gibiydi.

"Peki oturun da için... isterseniz geceyi burada geçirin!" diye mırıldandı Velchaninov. Kanepeye uzanıp inlemeye başladı.

"Geceyi geçirmek mi? Korkmaz mısınız?"

"Neden?" dedi Velchaninov kafasını kaldırarak.

"Şey canım, geçen sefer korkmuştunuz, yoksa bana mı öyle gelmişti?"

"Ne aptalsınız!" dedi Velchaninov kendini tutamayıp. Öfkeyle kafasını duvara doğru çevirdi.

"Öyle olsun" dedi Pavel Pavlovitch.

Yattıktan bir dakika sonra hasta uyudu. O gün kırgınlığının üzerine eklenen gerginlik ani bir krize neden olmuştu. Çocuk gibi zayıftı. Ağrı yine kendini gösterdi ve yorgunluğun da etkisiyle uyumaya başladı. Velchaninov bir saat sonra uyandı ve kanepeden kalktı. Fırtına azalmıştı; odada tütün kokusu vardı. Boş şişe masada duruyordu. Pavel Pavlovitch de öteki kanepeye uzanmış uyuyordu. Üstünü hiç çıkarmamış, hatta ayakkabıları bile ayaklarında, başını kanepenin minderine yaslayıp sırtüstü uzanmıştı. Gözlüğü cebinden kaymış sallanıyordu, neredeyse yere değecekti. Şapkası da yerdeydi. Velchaninov ona ters ters baktı, ama uyandırmadı. Ağrıdan kıvranarak odada dolaşıyor, yatmaya dayanamıyordu. İnliyor, acılarını düşünüp duruyordu.

Nedendir bilinmez göğsündeki bu ağrıdan korkuyordu. Uzun zamandır bu ağrıları çekiyordu, ama yalnızca bir iki yıl arayla gelirlerdi. Karaciğerinden kaynaklandığını biliyordu. Önce göğsünde, kürek kemiğinin altında ya da biraz daha yukarıda rahatsız edici ve monoton bir baskı hissederdi. Gitgide artan bu ağrı bazen on saat sürer, doruğa ulaşır, öyle çekilmez bir hal alırdı ki hasta öleceğini sanırdı. Bir yıl önceki en son krizde on saat acı çektikten sonra ağrı kesilince öylesine güçsüzleşmişti ki kolunu kaldıracak hali kalmadan yatmıştı. Doktor bütün gün boyu birkaç çay kaşığı kuvvet şurubu ve küçük bebek gibi et suyuna doğranmış ekmekten başka bir şey yememesini söylemişti. Krizlerin çeşitli nedenleri vardı, ama hep sinirleri bozuk olduğunda geliyordu. Krizin geçmesi de garipti. Bazen en başından, ilk yarım

saatinde basit kompreslerle önlenebiliyordu ve tamamen geçiyordu. Bazen, son krizde olduğu gibi hiçbir şeyin yararı olmuyor, birkaç kez arka arkaya kustuktan sonra ağrı azalıyordu. Doktor bunun bir zehirlenme olayı olabileceğini itiraf etmişti. Sabaha kadar bekledi, gece vakti doktoru çağırtmak istememişti. Zaten doktorları sevmezdi. Sonunda kendini kontrol edemedi ve yüksek sesle inlemeye başladı. İniltileri Pavel Pavlovitch'i uyandırdı. Kanepeye oturdu, bir süre dehşet ve şaşkınlık içinde dinledi. İki odalık alanda ileri geri gidip gelen Velchaninov'u seyretti. Bir şişe şampanya belli ki onu her zamankinden çok etkilemişti. Kendini toplaması uzun sürdü. Sonunda durumu anlayıp bir şeyler mırıldanıp duran Velchaninov'a koştu.

"Biliyorum, karaciğer!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch birdenbire canlanarak. "Pyotr Kuzmitch Polosuhin de aynı şekilde karaciğer ağrısı çekerdi. Kompres yapmanız gerek. Pyotr Kuzmitch hep öyle yapardı... İnsanı öldürür bu! Mavra'yı çağırayım mı?"

"Gerek yok, gerek yok!" dedi Velchaninov eliyle onu kovalayarak. "Hiçbir şey istemiyorum."

Tanrı bilir neden Pavel Pavlovitch çok telaşlandı, sanki kendi oğlunu kurtarıyor gibiydi. Velchaninov'un itirazlarına kulak asmadan kompres yapmakta ısrar etti. Hatta iki üç fincan açık çay içilmesi gerektiğini de söyledi. "Hem de yalnızca sıcak değil, kaynar çay!" İzne gerek duymadan Mavra'ya koştu, onunla beraber, hep boş olan mutfakta ateşi yakıp semaveri koydu. Aynı zamanda da hastayı yatırıp üstündekileri çıkardı, onu battaniyeye sardı. Yirmi dakika içinde hem çay hem kompresler hazırdı.

"Sıcak tabağı getirdim, hem de çok sıcak!" dedi, peçeteye sardığı sıcak bit tabağı Velchaninov'un göğsüne koyarken. "Bundan daha iyi kompres olmaz, şerefim üzerine yemin ederim. Pyotr Kuzmitch'e de bunlardan yapardık, kendi gözlerimle gördüm, kendi ellerimle koydum. İnsanı öldürür bu! Çayınızı için, yutun; yanmaya aldırmayın. Hayat titizlenilmeyecek kadar değerlidir."

Yarı uykulu Mavra'yı telaşlandırdı. Her üç dört dakikada bir tabaklar değiştiriliyordu. Üç tabak ve bir yudumda içilen iki çaydan sonra Velchaninov biraz rahatladı.

"Bir kez olsun ağrıya cevap verdilerse, Tanrı'ya şükür iyiye işarettir!" diye bağırdı Pavel Pavlovitch ve yeni bir tabak, yeni bir fincan çay getirmek için koştu.

"Keşke ağrıyı dindirebilsek, keşke bastırabilsek!" deyip duruyordu.

Yarım saat sonra ağrı daha da azaldı. Hasta öyle yorgun düşmüştü ki Pavel Pavlovitch'in bütün yalvarmalarına rağmen "tek bir tabağa daha katlanmayı" reddetti. Öyle güçsüzleşmişti ki gözleri kararıyordu.

"Uykum var, uykum var" dedi zayıf bir sesle.

"Tabii tabii" dedi Pavel Pavlovitch.

"Gece burada kalın... Saat kaç?"

"İkiye geliyor, çeyrek var."

"Gece burada kalın."

"Kalacağım, kalacağım."

Bir dakika sonra hasta Pavel Pavlovitch'e seslendi.

"Siz, siz benden daha iyisiniz! Her şeyi anlıyorum, her şeyi... Teşekkürler."

"Uyuyun, uyuyun" diye fısıldadı Pavel Pavlovitch. Parmaklarının ucuna basa basa kanepeye gitti.

Hasta tam uykuya dalarken Pavel Pavlovitch'in sessizce yatağını yaptığını ve soyunduğunu duydu. Sonra mumu söndürüp, hastayı uyandırma korkusuyla soluğunu tutarak kanepeye uzandı.

Velchaninov'un uyuduğuna, mum söndükten kısa bir süre sonra uykuya daldığına hiç kuşku yoktu. Bunu gayet iyi hatırlıyordu. Uyuduğu süre boyunca uyandığı ana kadar hep uyumadığını, bütün yorgunluğuna rağmen uyuyamadığını hayal etti. Sonra da bunların gerçek olmadığını bildiği halde sayıkladığını, etrafını saran hayaletlerden kurtulamadığını görüyordu rüyasında. Hayaletler hep tanıdıktı. Odası insanlarla doluydu. Koridora bakan kapı hep açıktı. Kalabalıklar halinde gelen insanlar merdivenleri doldurmuştu. Odanın ortasındaki masada bir ay önce rüyasında gördüğü adama benzeyen bir adam oturuyordu. Tıpkı o rüyada olduğu gibi adam dirseklerini masaya dayamış oturuyor, hiç konuşmuyordu. Ama bu kez kafasında tüllü bir şapka vardı. "Ne! O zamanki adam da mı Pavel Pavlovitch'ti yoksa?" diye düşündü Velchaninov, ama sessiz oturan adamın yüzüne bakınca bunun bambaşka biri olduğunu anladı. "Neden tül takmış acaba?" diye merak etti Velchaninov. Masanın etrafına doluşan insanların çıkardığı gürültü ve bağrışmalar çok korkunçtu. Bu insanlar önceki rüyasındakilerden çok daha sinir bozucu geldi Velchaninov'a. Ona yumruklarını sallıyorlar ve bütün güçleriyle bağırıyorlardı, ama ne söylediklerini çıkaramıyordu. "Ama bu bir hayal, biliyorum hayal!" diye düşündü. "Uyuyamadığımı

biliyorum, artık kalktım, çünkü böyle yatmak beni perişan etti..." Bağrışmalar, insanlar, hareketleri gerçek gibiydi, öyle gerçek gibiydi ki, bazen kuşkuya düşüyordu: "Bunlar hayal olabilir mi? Tanrım! Bu insanlar benden ne istiyorlar? Ama... eğer bir hayal değilse bunca gürültünün Pavel Pavlovitch'i uyandırmaması mümkün mü? İşte kanepede uyuyor!" Sonra yine, tıpkı öbür rüyadaki gibi bir şey oldu. Hepsi birden merdivene koştular, ama kapıda yığıldılar, çünkü içeriye girmeye çalışan bir kalabalık vardı dışarda. Bu insanlar bir şey getiriyorlardı yanlarında, büyük ve ağır bir şeydi. Taşıyanların merdivenlerdeki ağır adımlarını ve seslenişlerini duyuyordu. Odadaki herkes bağırmaya başladı: "Getiriyorlar, getiriyorlar!" Velchaninov'a çevrili gözler ışıl ışıldı. Hepsi tehditle ve zafer edasıyla merdivenleri işaret ediyordu. Artık bunların hayal değil gerçek olduğuna hiç kuşkusu kalmamıştı. Parmaklarının ucunda yükselip insanların tepelerinden bakmaya çalıştı. Ne getirdiklerini hemen öğrenmek istiyordu. Kalbi güm güm atıyordu. Sonra birden önceki rüyasında olduğu gibi kapının üç kez şiddetle çalındığını duydu. Yine öyle gerçek, öyle net, öyle açıktı ki rüya falan olamazdı...

O zaman uyanınca yaptığı gibi kapıya koşmadı. Onu hangi düşünce harekete geçirdi ya da bir düşüncesi var mıydı, yok muydu belli değildi, ama sanki biri ona yapması gerekeni söylüyordu. Yataktan fırladı, kendini korumak tehlikeyi geçiştirmek ister gibi ellerini öne doğru uzatıp Pavel Pavlovitch'in uyuduğu tarafa gitti. Elleri, öne doğru uzatılan başka ellere değdi ve onları sıkı sıkı yakaladı. Demek üzerine eğilen biri vardı. Perdeler kapalıydı, ama çok karanlık değildi. Perdesiz odadan biraz ışık sızıyordu. Birden sol elinin avuç içinde ve parmaklarında bir acı duydu. O zaman bir bıçağı ya da usturayı sıkı sıkı tuttuğunu anladı... Aynı anda da yere bir şey düştü.

Velchaninov, Pavel Pavlovitch'ten belki de üç kat daha güçlüydü, ama aralarındaki mücadele tam üç dakika sürdü. Sonunda onu yere devirip kollarını arkasına kıvırdı ve nedense bağlaması gerektiğini düşündü. Katili yaralı sol eliyle yakalayarak, sağ eliyle perdenin ipini aradı. Uzunca bir süre bulamadı, sonunda bulup perdeden kopardı. Sonraları bunu yapması için gereken çabaya hayretler içinde kaldı. Bu üç dakika boyunca hiçbiri konuşmuyordu. Ağır ağır soluklanmalarından ve itişmelerinin sesinden başka bir ses duyulmuyordu. Pavel Pavlovitch'in ellerini arkasında bağladıktan sonra onu yerde bıraktı,

kalktı. Perdeleri açıp kepengi kaldırdı. Issız sokak aydınlıktı. Pencereyi açıp birkaç dakika derin derin taze havayı soludu. Dördü biraz geçiyordu. Pencereyi kapatıp dolaba gitti, temiz bir havlu çıkardı, kanı durdurmak için sol elini sardı. Halının üzerinde, ayağının dibinde açık bir ustura duruyordu. Eğilip aldı, kapattı, kutusuna koydu. Sabah kutuyu Pavel Pavlovitch'in yanındaki sehpada unutmuştu. Sonra çekmeceye kilitledi. Bunları yaptıktan sonra Pavel Pavlovitch'in yanına gelip onu incelemeye başladı.

Bu arada Pavel Pavlovitch gayretle yerden kalkmış koltuğa oturmuştu. Üzerinde gömlekten başka bir şey yoktu, ayakkabıları bile. Gömleğinin sırtı ve kolları Velchaninov'un kanından şırıl sıklamdı. Kuşkusuz o Pavel Pavlovitch'ti ama öyle değişmişti ki onu gören tanımakta güçlük çekerdi. Elleri arkasında bağlı olduğu için koltukta dimdik oturuyordu. Yüzü çarpık, bitkin ve yeşilimsiydi. Arada bir ürperiyordu. Velchaninov'a donuk ve görmeyen gözlerle bakıyordu. Birden boş boş gülüp, masanın üzerindeki su şişesini göstererek hafif bir fısıltıyla:

"Su, biraz su istiyorum" dedi.

Velchaninov bardağı doldurdu ve içmesi için ağzına tuttu. Pavel Pavlovitch iştahla suya eğildi. Üç yudumdan sonra başını kaldırdı, elinde bardakla yanında dikilen Velchaninov'un yüzüne dikkatle baktı, ama hiçbir şey söylemeden tekrar su içmeye başladı. Bitirince derin bir iç geçirdi. Velchaninov yastığını ve giysilerini aldığı gibi yan odaya geçerken kapıyı, Pavel Pavlovitch'in üzerine kilitledi.

Ağrı tamamen geçmişti, ama aşırı bir güç harcamak için gösterdiği çabanın ardından yine yorgun düştü. Neler olduğunu düşünmeye çalıştı, ama düşünceleri tutarsızdı. Yaşadığı şok çok büyüktü. Bazen gözleri kararıyor, bu on dakika ya da daha uzun sürüyor, sonra korkuya kapılıp uyanıyor, her şeyi tekrar düşünüyor, kanlı havluya sarılı elini hatırlayıp hararetli düşüncelere dalıyordu. Çok belirgin bir sonuca vardı. Pavel Pavlovitch onun boğazını kesmeye kalkışmıştı, ama belki de on beş dakika öncesine kadar bunu yapacağını kendisi de bilmiyordu. Ustura kabı bir gece önce gözüne ilişmiş, herhangi bir şey düşündürmeden aklında kalmış olabilirdi. Usturaları her zaman çekmecede kilitli dururdu. Bir sabah önce Velchaninov, zaman zaman yaptığı gibi yine bıyığını ve favorilerini düzeltmek için çıkarmıştı.

"Eğer beni öldürmeye niyeti olsaydı bıçak ya da silah taşırdı. Dün

akşama kadar hiç görmediği usturama güvenmiş olamaz" düşüncesi de aklından geçmişti.

Sonunda saat altıyı vurdu. Velchaninov kalktı, giyindi, Pavel Pavlovitch'in yanına gitti. Kapıyı açınca Pavel Pavlovitch'i kapı dışarı etmek yerine neden kilitlediğine bir anlam veremedi. Suçlunun giyinik olması onu çok şaşırttı. Büyük olasılıkla ellerini çözmenin bir yolunu bulmuştu. Koltukta oturuyordu, ama Velchaninov'u görünce hemen fırladı. Şapkası bile kafasındaydı. Huzursuz gözleri sanki "Konuşmaya başlama yine, hiç yararı olmaz, hiç gerek yok" der gibi bakıyordu.

"Gidin" dedi Velchaninov. "Bileziğinizi alın" diye ekledi arkasından.

Pavel Pavlovitch kapıdan döndü, masada duran bilezik kutusunu alıp cebine koydu ve dışarı çıktı. Velchaninov kapıyı kilitlemek için orada duruyordu. Gözleri son kez karşılaştı, Pavel Pavlovitch birden durdu. Beş saniye kadar sanki tereddüt eder gibi birbirlerinin gözlerinin içine baktılar. Sonunda Velchaninov hafifçe elini salladı.

"Gidin!" dedi yavaş sesle ve kapıyı kilitledi.

ÇÖZÜMLEME

Olağanüstü büyük bir rahatlama duygusu sardı Velchaninov'u. Bir şeyler hallolmuş, bitmişti. Büyük bir sıkıntı yükü kalkmış, sonsuza dek dağılıp gitmişti. Öyle hissediyordu. Bu sıkıntı beş hafta sürmüştü. Elini kaldırdı, kanla ıslanmış havluya baktı. "Evet, işte her şey kesin olarak bitti!" diye mırıldandı. Üç haftadır ilk kez, o sabah Liza pek aklına gelmemişti. Sanki kesik parmaklarından akan kan o hüzünle bile "hesabını kesmişti".

Korkunç bir tehlikeden kurtulduğunun farkındaydı. "Bu tip insanlar" diye düşündü, "bir dakika öncesine kadar kimseyi öldürmek akıllarından geçmezken, titrek ellerine bıçağı alıp, sıcak kanı parmaklarında hissedince boğazını kesmekten çekinmeyip, kafanı koparıverirler. Mahkûmların dediği gibi 'temizlerler'. Bu böyledir."

Evde duramadı. Bir şeyler yapması gerektiğini, yoksa ona bir şeyler olacağını hissederek sokağa çıktı. Caddelerde yürüyüp durdu. Birine rastlamak, yabancı biriyle de olsa konuşmak için büyük bir özlem duydu. İşte o zaman bir doktora gidip elini sardırmanın gerekliliği geldi aklına. Eski bir tanıdığı olan doktor yarayı inceledi ve merakla nasıl olduğunu sordu. Velchaninov güldü. Az kalsın her şeyi söyleyecekti, ama kendini tuttu. Doktor nabzını ölçtü ve bir gece önce bir kriz geçirdiğini öğrenince sakinleştirici bir ilaç alması için ısrar etti. Kesiklerin çok kötü sonuçlar doğurmayacağını söyledi. Velchaninov da güldü ve tam tersine çok iyi sonuçlar yaratmış olduğunu belirtti. O gün boyunca iki kez daha bütün olanları anlatma isteği duydu. Birincisi çaycıda sohbet ettiği bir yabancıydı. Daha önce öyle herkese açık yerlerde karşılaştığı insanlarla sohbet etmezdi.

Gazete almak için bir dükkâna girdi; bir takım ısmarlamak için terzisine gitti. Pogoryelsevler'i ziyaret etme fikri ona pek hoş gelmiyordu. Onları düşünmüyordu bile. Hem zaten yazlıklarına gidemezdi, kasabada beklediği bir şey vardı. Neşeyle yemek yedi, garsonlar ve diğer müşterilerle konuştu. Yarım şişe şarap içti. Önceki günkü hastalığının tekrar başlayacağı olasılığı hiç aklına gelmedi. Bitkin

bir halde yatağa yatıp bir buçuk saat uyuduktan sonra kalkıp büyük bir güçle düşmanını yere devirdiği anda hastalığının tamamen geçtiğine inanmıştı. Akşama doğru başı dönmeye başladı, ara sıra da uykusundaki gibi hayaller gördü. Eve döndüğünde alacakaranlıktı. İçeri girince kendi odasından korktu. Evi ona korkunç ve esrarengiz gelmişti. Birkaç kez aşağı yukarı gidip geldi. Pek uğramadığı mutfağa girdi. "İşte tabakları burada ısıtmışlar" diye düşündü. Kapıyı kilitledi, her zamankinden daha erkenden mumları yaktı. Kapıyı kilitlerken, yarım saat önce hizmetçi odasının önünden geçip Mavra'ya sanki gelme olasılığı varmış gibi Pavel Pavlovitch'in uğrayıp uğramadığını sorduğunu hatırladı.

Kapıyı dikkatle kilitledikten sonra çekmeceyi açtı, ustura kabını aldı, usturayı çıkarıp baktı. Beyaz kemik sapında hâlâ kan izleri vardı. Usturayı tekrar kabına koydu ve çekmeceye kilitledi. Uykusu vardı. Hemen yatması gerektiğini düşündü. Yoksa "yarına hazır olamayacaktı". Nedense ertesi günün çok ciddi bir "karar" günü olduğunu düşünüyordu.

Bütün gün sokakta ona musallat olan düşünceler hasta beynini sürekli bir şekilde ısrarla rahatsız edip duruyordu. Düşündükçe düşünüyordu. Uzun bir süre uyuyamadı...

"Beni birdenbire öldürmeye kalkışmış olabilir" diye düşünmeye başladı. "Acaba bu fikir intikam alma duygusuyla bir hayal olarak aklına takılmış olabilir mi?"

"Pavel Pavlovitch'in onu öldürmeye kalktığına, ama cinayet düşüncesinin hiç aklına gelmediğine" karar verdi. Kısacası: "Pavel Pavlovitch onu öldürmek istemişti de bu isteğinin farkında değildi. Anlamsız olabilir, ama doğru" diye düşündü Velchaninov. "İş aramaya çalıştı. Bagautov'u görmeye uğraştı, ölünce de kızdı, ama aslında iş aramak ya da Bagautov'u görmek için gelmemişti. Bagautov umurunda bile değildi. Sırf benim için geldi buraya, Liza'yla beraber geldi ki... Peki beni öldürmeye kalkışacağı hiç aklıma gelir miydi?" Aklına geldiğine karar verdi. Onu Bagautov'un cenaze alayında arabada gördüğü andan itibaren bekliyordu. "Bir şeyler beklemeye başlamıştım... ama bunu değil; beni öldürmeye kalkacağını değil!..."

"Bunlar doğru olabilir mi?" dedi yine başını yastıktan kaldırıp gözlerini açarak. "Bana o söyledikleri... o delinin çenesi titreyerek beni sevdiğini söylemesi, göğsünü yumruklaması?"

"O Quasimodo" diye karara vardı düşünüp taşınınca, "yirmi yıl hiç kuşkulanmadığı karısının âşığını sevecek kadar aptal ve soylu, bu doğru!

Bana saygı duyuyor, anılarımıza değer veriyor, dokuz yıl boyunca söylediklerimi düşünmüş. Tanrım! Bunu hiç bilmiyordum! Dün yalan söylüyor olamazdı! Peki bana duygularını açıp hesaplaşalım dediği zaman da beni seviyor muydu? Evet, beni nefretinden seviyordu; bu bütün aşkların en güçlüsüdür... "Kuşkusuz olabilir, T—'deyken onun üzerinde çok büyük etkim olmuştu. Çok büyük ve memnun ediciydi, tam olarak böyleydi. Quasimodo'ya benzeyen bir Schiller'den başka ne beklenir! Onu yalnızlığı boyunca çok etkilediğim için beni yüz kat daha büyütmüştü gözünde... Onu neyle etkilemiştim acaba? Belki temiz eldivenlerimle ve onları nasıl kullanacağımı bilmemle. Quasimodolar estetik şeylere çok düşkündür. Ah! Öyle değiller mi! Soylu bir yürek için eldiven yeter de artar bile, özellikle de ebedi kocalar' için. Gerisini artık onlar tamamlarlar. Siz isterseniz sizin için dövüşmeye, her dileğinizi yerine getirmeye hazırdırlar. Benim etkileme gücümü nasıl da büyütmüş! Belki onu en çok etkileyen benim büyü gücümdü. 'Yoksa o da mı... İnsan kime güvenecek!' diye bağırmıştı. Böyle bir bağırış insanı vahşi bir hayvan bile yapar!...

"Hmm! Demek bana sarılıp ağlamaya gelmiş, yani beni öldürmeye geldi, ama sarılıp ağlamaya geldiğini düşündü... Liza'yı da getirdi. Kim bilir? Eğer ben de onunla ağlasaydım belki de beni bağışlardı, çünkü beni bağışlamak için korkunç bir özlem duyuyordu!... İlk karşılaşmamızın şaşkınlığında her şey sarhoş komikliklerine ve kadınsı sızlanmalara dönüşmüştü. (Hele o boynuzlar! Alnına konan o boynuzlar!) Aptalca davranarak özellikle sarhoşken konuşmaya geldi. Sarhoş olmasaydı bunu asla yapamazdı... Ah nasıl da aptalca davrandı, peki bunu sevmedi mi! Ah! Kendini bana zorla öptürünce sevinmedi mi? O anda beni kucaklasın mı yoksa öldürsün mü bilemiyordu. Sonra ikisini birden yapmanın iyi olacağı ortaya çıktı. En doğal çözüm! Evet, gerçekten, doğa canavarları sevmez ve doğal çözümlerle onları yok eder. En korkunç canavar, soylu duyguları olan canavardır. Bunu kişisel deneyimlerimden biliyorum Pavel Pavlovitch! Doğa bir canavar için sevecen bir anne değil, üvey bir annedir. Doğa sakata can verir, ama ona acıyacağına haklı olarak cezalandırır. Günümüzde doğru dürüst insanlar bile kucaklaşmaların ve af gözyaşlarının bedelini ödüyorlar, değil ki siz ve ben Pavel Pavlovitch!

"Beni gelecekteki eşini görmeye götürecek kadar aptaldı. Tanrım! Gelecekteki eşi! Ancak onun gibi bir Quasimodo, Matmazel Zahlebinin'in

saflığıyla yeni bir hayata başlama fikrine kapılabilir! Ama bu senin hatan değil Pavel Pavlovitch, senin hatan değil. Sen bir canavarsın, onun için de senin yaptığın her şey canavarca olmalıdır, bütün hayallerin ve umutların da. Ama canavar bile olsa hayalleri konusunda kuşkuları vardı, bu yüzden saygı duyduğu Velchaninov'un onayına ihtiyaç duydu. Velchaninov'un da kabul etmesini, hayalinin bir hayal değil gerçek olduğuna kendisini inandırmasını istedi. Beni ciddi bir saygıyla, duygularımın soyluluğuna güvenle, belki de bir çalının dibinde gençlerin saflıklarının hemen yanında birbirimize sarılıp gözyaşı dökeceğimize inanarak oraya götürdü. Evet! Bu 'ebedi koca' önünde sonunda her şey için kendini cezalandırmaya mecburdu ve kendini cezalandırmak için usturayı kaptı, belki kazara oldu, bu doğru, ama yine de kaptı ya! 'Onu bıçakladı, Vali'nin huzurunda ona bıçağı sapladı.' Yoksa bana bu öyküyü anlatırken o da mı kafasında böyle bir fikir geliştirmişti? O gece yatağından kalkıp odanın ortasında dikilirken de bir şey var mıydı? Hmmm!... Hayır, o zaman şaka olsun diye orada durmuştu. Başka nedenlerle kalkmıştı, ondan korktuğumu görünce de on dakika kadar bana cevap vermemişti, çünkü ondan korkmama çok sevinmişti... Belki de işte o anda, karanlıkta orada dikilirken, bu tür bir fikir aklına gelmişti...

"Dün o usturayı masada unutmasaydım belki hiçbir şey olmayacaktı. Öyle mi? Öyle mi? Kesinlikle önceleri benden kaçıyordu, iki hafta beni görmeye gelmedi, beni korumak için benden saklandı! Önce beni değil Bağautov'u seçti! İlgiyi bıçaktan saptırıp merhamete yöneltmek için gece yansı koşuşturup bana tabaklar ısıttı... Bu sıcak tabaklarla kendisini ve beni kurtarmak istedi!..."

Uzunca bir süre bu 'dünya adamı'nın hastalıklı beyni bu şekilde çalışmaya devam etti, sakinleşene kadar daireler çizdi. Ertesi sabah yine aynı baş ağrısıyla uyandı, ama yüreğinde yepyeni ve hiç beklenmedik bir korku vardı.

Bu yeni korku, içinde birden güçlenen bir inançtan doğmuştu. O 'dünya adamı' Velchaninov o gün kendi isteği ile Pavel Pavlovitch'e giderek buna bir son verecekti. Neden? Ne için? Hiçbir fikri yoktu. Sırf nefretten dolayı bilmek de istemiyordu. Tek bildiği gideceğiydi.

Bu delilik -buna başka bir isim veremezdi- geliştikçe akılcı bir şekil kazanıp mantıklı bir bahaneye dayandı. Bir gün önce bile Pavel Pavlovitch'in odasına gidip Marya Sysoevna'nın anlattığı o memur gibi,

kendini asacağı fikrine kapılmıştı. Bir gün öncenin bu fikri yavaş yavaş mantıksız ama sürekli bir iknaya dönüştü. "Neden o aptal kendini assın?" diye itiraz edip duruyordu kendi kendine otuz saniyede bir. Liza'nın kelimelerini hatırladı... "Belki de onun yerine ben kendimi asmalıyım"... diye düşündü bir kez.

Yemeğe gitmek yerine Pavel Pavlovitch'in odasına doğru yönelmesiyle sonuçlandı bu durum. "Marya Sysoevna'ya sorayım" diye karar verdi. Girişte biraz durup: "Olabilir mi? Olabilir mi?" diye bağırdı utançtan kızararak. "Yoksa 'kucaklaşıp gözyaşı dökmek' için mi oraya gidiyorum? Bu rezilliği tamamlamak için bir bu anlamsız adilik eksikti."

Bütün aklı başında ve eğitimli insanları kurtaran kader onu da bu 'anlamsız adilikten' kurtardı. Sokağa adımını atar atmaz Alexandr Lobov ile karşılaştı. Genç adam nefes nefese bir heyecan içindeydi.

"Ben de sizi görmeye geliyordum! Pavel Pavlovitch'e ne dersiniz?"

"Kendini astı mı!" diye mırıldandı Velchaninov.

"Kim kendini astı? Neden?" diye bağırdı Lobov gözlerini açarak.

"Boş verin... Bir şey demedim, siz devam edin."

"Of! Lanet olası! Ne komik fikirleriniz var. Kendini astığı falan yok. Hem ne diye kendini assın? Tam tersine çekip gitti. Şimdi onu trene bindirip yolladım. Of! Ne kadar çok içiyor! Üç şişe içtik. Predposylov da bizimleydi. Ne kadar çok içiyor, ne kadar çok! Trende şarkı söylüyordu. Sizi hatırlayıp öpücükler gönderdi, selam söyledi. Ama o alçağın biri, sizce de öyle değil mi?"

Genç adam kesinlikle biraz çakırkeyifti; kırmızı yüzü, ışıldayan gözleri ve sürçen dili bunu ortaya koyuyordu.

Velchaninov kahkaha attı.

"Demek sonunda Brüderschaft ile bitirdi! Ha-ha! Kucaklaşıp gözyaşı döktüler! Ah siz Schiller tipli şairler!"

"Bana isim takmayın lütfen. Orada her şeyi bitirdiğini biliyor musunuz? Dün oradaymış, bugün de gitmiş. Çok sinsice davrandı. Nadya'yı kilitlemişler, yukarıdaki odada oturuyor. Gözyaşları ve sızlanmalar oldu, ama biz kaskatı durduk! Nasıl içiyor, nasıl içiyor! Tehlikeli bir adam değil mi? Yani aslında tehlikeli değil, ama ona ne diyeceğimi bilemiyorum... Sizden söz edip duruyor, aranızda bir karşılaştırma yapmak mümkün değil! Siz bir beyefendisiniz, bir zamanlar sosyetedeymişsiniz, şimdi fakirlikten ya da başka nedenlerle buralara gelmek zorunda kalmışsınız... Onu bir türlü anlayamıyorum."

"Demek size benim hakkımda böyle söyledi?"

"Öyle öyle, sinirlenmeyin. İyi bir yurttaş olmak, aristokrat bir toplumda bulunmaktan iyidir. Böyle söylüyorum, çünkü Rusya'da bugünlerde insan kime saygı duyacağını bilemiyor. İnsan kime saygı duyacağını bilemeyince bu ciddi bir illettir. Siz de kabul edersiniz, değil mi?"

"Evet, evet. Başka ne dedi?"

"O mu? Kim? Ah öyle ya! 'Velchaninov ellisinde, sefil bir adam deyip duruyordu. Belki bin kez söyledi. Trene bindi, bir şarkı söyledi ve ağlamaya başladı. İğrenç ve adiceydi, tabii sarhoşluktan. Ah! Aptalları hiç sevmem! Lizaveta'nın ruhu için dilencilere para saçtı, karısıydı değil mi?"

"Kızı."

"Elinize ne oldu?"

"Kestim."

"Boş verin, düzelir. Lanet olsun, gitmesi iyi oldu, gider gitmez evleneceğine bahse girerim, evlenir değil mi?"

"Siz de evlenmek istiyorsunuz, değil mi?"

"Ben mi? O başka konu. Siz nasıl bir adamsınız! Eğer elli yaşındaysanız, o altmış olmalı. Mantıklı bir açıdan bakın efendim! Biliyor musunuz, ben çok önceleri Islavcıydım, ama şimdi şafağı batıda arıyoruz... Hoşçakalın. Sizi kapıda gördüğüm iyi oldu. İçeri girmeyeceğim, hiç çağırmayın, zamanım yok!..."

Tam koşup gidiyordu.

"Ah bu arada" diyerek döndü, "size bir mektup gönderdi! İşte. Neden onu yolcu etmeye gelmediniz?"

Velchaninov eve dönüp kendisine yazılmış zarfı açtı.

İçinde Pavel Pavlovitch'ten tek satır bile yoktu. Bambaşka bir mektuptu. Velchaninov el yazısını tanıdı. Zamanla sararmış bir kâğıda yazılmış eski bir mektuptu, mürekkebin rengi değişmişti. On yıl önce T —'den ayrılıp Petersburg'a döndükten iki ay sonra kendisine yazılmıştı. Ama hiç gönderilmemişti, onun yerine bambaşka bir mektup almıştı. Bu sarı mektubun içeriğinden belli oluyordu. Bu mektupta Natalya Vassilyevna ondan sonsuza dek ayrılıyor ve başka birini sevdiğini itiraf ediyordu, tıpkı aldığı mektup gibi, ama bebek beklediğini gizlemiyordu. Tam tersine gelecekte bir çocuğu kucağına vermek için bir olanak bulabileceği ümidiyle onu rahatlatıyordu. Başka sorumlulukları

olduğunu söylüyordu, kısacası, mantıklı olmamakla birlikte mesele açıktı. Artık onu rahatsız etmemesini istiyordu. Hatta bir yıl içinde T —'ye gelip çocuğu görmesini de onaylıyordu. Tanrı bilir neden fikir değiştirip de öteki mektubu göndermişti.

Velchaninov okurken sapsarı kesildi.

Pavel Pavlovitch'in, aileden kalma inci kakmalı, abanoz kutunun önünde durup mektubu bularak okuduğu gözünün önüne geldi.

"O da ölü gibi sapsarı kesilmiştir" diye düşündü, aynada kendini görünce. "Mektubu okuyup gözlerini kapatmış, mektubun boş, beyaz bir kâğıda dönüşeceği ümidiyle tekrar açmıştır... Belki bunu iki üç kez yapmıştır!..."

EBEDİ KOCA

Anlattığımız olaylardan sonra iki yıl geçmişti. Çok güzel bir yaz günü, yeni açılmış demiryollarından birindeki bir trende Velchaninov'a rastladık. Zevk için Odessa'ya bir arkadaşını görmeye gidiyordu. Mantıklı bir nedeni daha vardı. Bu arkadaşı aracılığıyla uzun zamandır tanışmayı düşündüğü oldukça ilginç bir kadınla bir buluşma ayarlamayı umuyordu. Çok fazla ayrıntıya girmeden, bu iki yıl içinde tamamen değiştiğini ya da oldukça düzeldiğini söyleyerek sınırlayacağız kendimizi. Kuruntularından hiçbir iz kalmamıştı. Çeşitli hatıralardan, endişeden -Petersburg'daki tatsız davası zamanında iki yıl etrafını kuşatan hastalığının sonucu olan endişe- ve yüreksizliğine duyduğu gizli bir utançtan başka hiçbir şey yoktu. Bunu kısmen düzelten tek şey bir daha asla olmayacağına ve kimsenin bunu bilmeyeceğine duyduğu inançtı. O zamanlar toplumu bir tarafa ittiği, giysilerinin içinde gevşek durduğu, herkesten kaçtığı, kuşkusuz bunu da herkesin fark ettiği doğruydu. Ama suçunu öyle seve seve ve aynı zamanda da öyle bir kendine güven ve güçle kabullenmişti ki "herkes" onun anlık zayıflığını hemen affetmişti. Onunla selamı kesenler onu ilk kabullenenler olmuş, sıkıcı sorular sormaksızın -sanki onları hiç ilgilendirmeyen, kişisel işleri için bir süreliğine gitmiş de geri dönmüş gibi- tokalaşmak için ellerini uzatmışlardı. Bütün bu iyiye doğru giden değişimlerin nedeni kuşkusuz davayı kazanmasıydı. Velchaninov altmış bin ruble kazanmıştı, tabii büyük bir miktar değildi, ama onun için önemi büyüktü. Yine kendini güçlü ve kalben rahat hissetmeye başlamıştı. Artık ilk iki seferinde yaptığı şekilde "aptal gibi" parasını saçıp savurmayacağını, böylelikle de bütün yaşamı boyunca yetecek kadar parası olacağını kesinlikle biliyordu. Etrafında ve bütün Rusya'da insanların yaptıkları olağanüstü inanılmaz şeyleri görüp duydukça, sosyal yapısı ne kadar sarsılırsa sarsılsın, insanlar ve düşünceler ne şekil alırsa alsın, hep böyle lezzetli ve keyifli yemek yiyeceğim, her şeyle karşılaşmaya hazırım" diye düşündü. Bu düşünce yavaş yavaş onu etkisi altına aldı, fiziksel ve tabii ki ruhsal doğasında bir değişiklik yarattı. Artık iki yıl önce sözünü

ettiğimiz "tembel", başına onca acayip işler gelen adamdan çok farklı biri gibi görünüyordu. Neşeli, huzurlu ve ağırbaşlıydı. Gözlerinin altında ve alnında başlayan kırışıklar bile neredeyse düzleşmişti. Yüzünün rengi değişmiş, derisi daha pembe bir hal almıştı.

O anda birinci sınıf bir kompartımanda rahatça kurulmuş oturuyordu, kafasında güzel bir fikir oluşuyordu. Bir sonraki istasyon bir kavşaktaydı. Sağa doğru yeni bir yol ayrılıyordu. "Bu düz yolu bırakıp sağa dönmek nasıl olurdu acaba?" Orada iki istasyon ileride yurtdışından yeni dönen, tanıdığı bir başka hanımı görebilirdi. Kadın büyük bir yalnızlık içindeydi, mutlaka sıkılıyordu. Velchaninov için iyi bir fırsat olabilirdi. Odessa'daki ziyareti de kaçırmamış olacaktı, ama yine de tereddüt ediyor, bir türlü karar veremiyordu. Karar vermesini sağlayacak bir şeyler bekliyordu. Bu arada istasyona yaklaştılar, beklenen şey çok uzakta değildi.

Tren istasyonda kırk dakika kadar yemek molası verdi. Birinci ve ikinci sınıf yolcuları için ayrılan yemek salonunun kapısında her zamanki gibi sabırsız ve aceleci bir insan kalabalığı vardı. Yine her zamanki gibi bir rezillik çıktı. İkinci sınıf kompartımanından çıkan, oldukça hoş, ama yolculuk için biraz gösterişli giyinmiş bir kadın, kendisini onun ellerinden kurtarmaya çalışan genç ve yakışıklı bir subayı arkasından sürüklüyordu. Genç subay sarhoştu ve görünüşe bakılırsa akrabası olan kadın hemen koşup bara dalar diye onu bırakmak istemiyordu. Bu arada, o kalabalıkta, subaydan daha beter sarhoş bir tüccar gelip subaya çarptı. Adam iki gündür istasyon çevresinde dolaşıp içiyor etrafını saran arkadaşlarına para saçıp duruyordu. Bu yüzden de bir türlü trenini yakalayıp yolculuğuna devam edemiyordu. Bir kavga başladı, subay bağırıyor, tüccar küfrediyordu. Kadıncağız umutsuzluk içinde subayı kargaşadan uzaklaştırmak için çekiştiriyor, bir yandan da yalvaran sesle: "Mitenka, Mitenka!" diyordu. Genç tüccar bunu çok ayıp karşıladı; herkes gülüyordu, ama tüccar buna daha da bozuldu.

"Mitenka dedim!" dedi ayıplar gibi ve kadının ince sesini taklit ederek. "Herkesin içinde hiç utanmıyorlar da!"

Bulduğu ilk sandalyeye kendini atan, yanındakine de subayı oturtan kadına doğru sallana sallana gitti ve hor görerek ikisini de süzdü, şarkı söyler gibi ağır ağır: "Kuyruğunu çamura sokmuş kaltağın tekisin sen!" dedi.

Kadın bir çığlık attı ve yalvaran bakışlarla etrafına bakıp bir kaçış yolu aradı. Hem utanmış hem de korkmuştu. Subay son darbeyi indirmek için bağırarak yerinden fırladı ve tüccarın üzerine yürüdü, ama ayağı kayınca tekrar sandalyesine çöktü. Etraftaki kahkaha daha da arttı. Kimse kadına yardım etmeyi aklının ucundan bile geçirmiyordu, ama Velchaninov imdada yetişti. Tüccarı yakasından tuttuğu gibi döndürdü ve onu kadından birkaç adım öteye itiverdi. Böylece olay kapandı. Tüccar hem şaşkınlıktan hem de Velchaninov'un heybetinden sersemledi. Arkadaşları onu alıp uzaklaştırdılar. Zarif giyimli bir beyefendi olan Velchaninov'un ağırbaşlı ifadesi, etraftaki alaycılar üzerinde de çok güçlü bir etki bıraktı. Kahkahalar azaldı. Kadın kıpkırmızı kesildi ve neredeyse gözünde yaşlarla minnetini ifade etmeye çalışıyordu. Subay, "Teşekkürler, teşekkürler!" diye mırıldanarak sanki elini Velchaninov'a doğru uzatır gibi yaptı, ama bunun yerine sandalyelere boylu boyunca uzanmaya karar verdi.

"Mitenka!" diye inledi kadın sitemle, ellerini birbirine çarparak.

Velchaninov bu olaydan ve etkiden memnundu. Kadın dikkatini çekmişti. Zengin bir taşralı olduğu belliydi, gösterişli ama zevksiz giyinmişti. Bir kadın olarak bir Petersburg beyefendisinin ilgisini çekecek bütün özellikleri üzerinde toplamıştı. Aralarında sohbet başladı. Kadın "kompartımandan çıkar çıkmaz ortalardan kayboluveren" kocasından acı acı yakınmaya başlamıştı, "bütün kabahat ondaydı, çünkü ne zaman gerekse ortadan kaybolurdu."

"Gitmesi gerekiyordu" diye mırıldandı subay.

"Aman Mitenka!" dedi kadın ellerini vurarak.

'Kocası iyi bir azar işitecek' diye düşündü Velchaninov. "Kocanızın adını söyleyin de gidip onu bulayım" diye önerdi.

"Pal Palitch" dedi subay.

"Kocanızın adı Pavel Pavlovitch mi?" diye sordu Velchaninov merakla. Birdenbire kadınla aralarına tanıdık bir kel kafa girdi. Bir an için Zahlebininler'in bahçesi, oynadıkları oyunlar ve sürekli olarak Nadyezhda Fedosyevna ile aralarına giren aynı sıkıcı kafa gözünün önüne geldi.

"Nihayet geldin!" diye bağırdı karısı çılgın gibi.

Pavel Pavlovitch'in ta kendisiydi. Velchaninov'a hayret ve dehşetle sanki hortlak görmüş gibi baktı. Öylesine şaşırmıştı ki, bir süre kızgın karısının sinirle ve aceleyle anlattığı şeylerden hiçbir şey anlamadı.

Sonunda durumunun korkunçluğunu, kendi suçunu, Mitenka'nın davranışını,gerekli olduğu her zaman ortadan kaybolduğu gibi yine ortadan kaybolduğu bir anda karısının deyimiyle "bu mösyönün" - nedense Velchaninov'a mösyö diyordu- kendilerini kurtarışını kavradı. Velchaninov birden bir kahkaha attı.

"Biz arkadaşız, çocukluğumuzdan beri arkadaşız!" dedi şaşkın kadına. Koruyucu bir edayla sağ kolunu zoraki gülümseyen Pavel Pavlovitch'in omuzuna attı. "Size Velchaninov'dan söz etmedi mi?"

"Hayır söz etmedi" dedi şaşkınlığını atamayan kadın.

"Beni karınla tanıştırsana vefasız arkadaş!"

"Lipotchka... bu gerçekten Bay Velchaninov" diye başlayan Pavel Pavlovitch, utanıp sustu. Karısı kıpkırmızı oldu ve büyük olasılıkla da "Lipotchka" kelimesi için ona ters ters baktı.

"Bir düşünsenize bana ne evleneceğini söyledi ne de düğüne davet etti, ama siz Olimpiada..."

"Semyonovna" dedi Pavel Pavlovitch.

"Semyonovna" diye tekrarladı uyuyakalan subay.

"Karşılaşmamızın hatırı için onu bağışlayın Olimpiada Semyonovna... o iyi bir kocadır." Velchaninov Pavel Pavlovitch'in omzuna dostça vurdu.

"Bir dakika için gitmiştim hayatım... yalnızca bir dakika" diye açıklamaya başlamıştı Pavel Pavlovitch.

"Karını da herkes aşağılasın diye yapayalnız bırakmıştın" dedi Lipotchka hemen. "Tam gerekli olduğun zaman ara ki bulasın, ama ne zaman istenmesen hep oradasındır..."

"İstenmediğiniz her yerde... istenmediğiniz her yerde... istenmediğiniz her yerde..." diye araya girdi subay.

Lipotchka'nın heyecandan nefesi kesiliyordu neredeyse. Böyle bir şeyin Velchaninov'un önünde uygun düşmediğini biliyordu, kıpkırmızı oldu, ama kendine hâkim olamıyordu.

"Olmaman gereken yerde bitersin hemen!" diye bağırdı.

"Yatağın altında... aşık arar, yatağın altında, hiç olmayacak yerde..." diye mırıldandı Mitenka, birden heyecanlanarak.

O ana kadar Mitenka'yı susturmak mümkün olmamıştı. Yine de her şey iyi bitti, dostça konuştular. Pavel Pavlovitch'i çorba ve kahve almaya gönderdiler. Olimpiada Semyonovna, kocasının memur olduğu O—'dan iki aylığına ayrılıp, istasyondan yaklaşık otuz mil uzaktaki yazlık

evlerine gittiklerini, orada güzel bir evleri ve bahçeleri olduğunu, her zaman bir sürü konuk ağırladıklarını, komşuları olduğunu anlattı. Eğer Alexey İvanovitch gelip "kır yaşamlarını" paylaşacak olursa onu koruyucu melekleri olarak karşılayacağını, çünkü o olmasa başlarına gelecekleri düşünürken bile ürperdiğini... gerçekten "kendisinin koruyucu meleği" olduğunu söyledi.

"Kurtarıcı, kurtarıcı" dedi subay ısrarla.

Velchaninov kibarca teşekkür etti ve her zaman emirlerine hazır olduğunu, işsiz olduğu için Olimpiada Semyonovna ne zaman davet ederse bunu memnuniyetle kabul edeceğini söyledi. Sonra hemen neşeli bir konudan söz edip araya da iki üç iltifat sıkıştırmayı başardı. Lipotchka sevincinden kızardı. Pavel Pavlovitch döner dönmez ona Alexey İvanovitch'in kendisini kırmayıp yazlıklarında bir ay kalma davetini kabul ettiğini ve hemen bir hafta içinde gelmeye söz verdiğini söyledi coşkuyla. Pavel Pavlovitch sessiz bir umutsuzlukla gülümsedi. Olimpiada Semyonovna ona omuz silkip kafasını tavana çevirdi. Sonunda kalktılar, yine memnuniyet ifadeleri, "koruyucu melek" ve "Mitanka" laflarından sonra Pavel Pavlovitch karısını ve subayı alıp kompartımanlarına götürdü. Velchaninov bir puro yakıp istasyonun önündeki balkonda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Zil çalana kadar Pavel Pavlovitch'in konuşmak için yanına geleceğini biliyordu. Öyle de oldu. Pavel Pavlovitch yüzünde ve tüm bedeninde rahatsız bir ifadeyle önünde beliriverdi. Velchaninov güldü ve onu kolundan dostça tutup en yakındaki banka götürdü, yanına oturttu. Sesini çıkarmıyor, ilk konuşanın Pavel Pavlovitch olmasını istiyordu.

"Demek bize geliyorsunuz?" diye kekeledi adam, doğrudan konuya girerek.

"Böyle olacağını biliyordum! Hiç değişmemişsiniz!" diye güldü Velchaninov. Yine omuzuna vurdu. "Size gelip koskoca bir ay kalacağıma ciddi ciddi inandınız mı? Hı, hı?"

Pavel Pavloovitch birden heyecanlandı.

"Yani gelmeyeceksiniz!" diye bağırdı rahatlamasını hiç gizlemeden.

"Gelmeyeceğim, gelmeyeceğim!" diyerek güldü Velchaninov kendini beğennmiş bir tavırla. Neden bu kadar çok eğlendiğini kendisi de bilmiyordu, ama gitgide daha da eğleniyordu.

"Gerçekten mi... gerçek mi söylüyorsunuz?"

Pavel Pavloovitch bunu söylerken sevinçli bir bekleyişle yerinden

fırladı.

"Evet, gelmeyeceğimi söyledim ya, be adam."

"Peki o zaman, siz gelmeyince sizi bekleyen Olimpiada Semyonovitch'e ne diyeceğim ben?"

"Aman canım ne var bunda! Bacağımı kırdığımı falan söylersiniz."

"İnanmaz ki" dedi Pavel Pavlovitch ağlamaklı bir sesle.

"Azar işitirsiniz değil mi?" dedi Velchaninov gülerek. "Görüyorum ki güzel karınızın önünde tir tir titriyorsunuz zavallı dostum, oyle mi?" '

Pavel Pavlovitch gülmeye çalıştı, ama gülemedi. Velchaninov'un gelmemesi iyiydi de, karısı hakkında bu kadar teklifsiz konuşması hiç de hoş değildi. Pavel Pavlovitch garipsemiş, Velchaninov da bunu fark ettmişti. Bu arada ikinci zil çaldı. Trenden Pavel Pavlovitch'i çağıran ince bir çığlık duydular. Adam yerinde kıpırdandı, ama ilk çağrılmada gitmedi, Velchaninov'dan daha başka bir şey beklediği gayet açıktı. Bu da hiç kuşkusuz gelip onlarla kalmayacağına dair bir garantiydi.

"Karınızın kızlık soyadı neydi?" diye sordu Velchaninov, sanki Pavel Pavlovitch'in heyecanını fark etmemiş gibi.

"Bizim papazın kızı" dedi adam huzursuzlukla, bir yandan da trene bakıyordu.

"Anladım, güzelliği için evlendiniz onunla."

Pavel Pavlovitch ürperdi.

"Yanınızdaki Mitenka kim peki?"

"Uzaktan bir akrabamız, yani benim akrabam; ölen kuzenimin oğlu. Adı Golubtchikov, ordudaki disiplinsiz davranıştan yüzünden rütbesi indirilmişti, ama şimdi yine yükseltildi, ona üniforma yaptırtıyoruz... Talihsiz bir genç..."

"Tamam işte, grup tamamlanmış" diye düşündü Velchaninov.

"Pavel Pavlovitch!" çağrısı geldi yine trenden, bu kez seste öfke belirtisi de vardı.

"Pal Palitch!" diye kalın bir ses daha duydular.

Pavel Pavlovitch kıpırdanıp huzursuzlandı yine, ama Velchaninov onu kolundan tutup geciktirdi.

"Şimdi karınızın yanına gidip benim boğazımı nasıl kesmeye çalıştığınızı anlatsam hoşunuza gider mi?"

"Ne! Ne!" Pavel Pavlovitch dehşete kapıldı. "Tanrı korusun!"

"Pavel Pavlovitch! Pavel Pavlovitch!" sesleri geldi yine.

"Tamam gidin artık!" dedi Velchaninov, kolunu bırakıp tatlı tatlı

gülerek.

"Yani gelmeyeceksiniz?" diye fısıldadı Pavel Pavlovitc son kez umutsuzluk içinde ve eskiden yaptığı gibi ellerini önünde birleştirerek.

"Yemin ederim gelmeyeceğim! Gidin yoksa başınız derde girecek biliyorsunuz."

Velchaninov gösterişli bir hareketle ona elini uzattı, ama sonuçtan dehşete düştü: Pavel Pavlovitch elini uzatmadığı gibi üstelik de geriye kaçırmıştı.

Üçüncü zil çaldı.

Bir an içinde ikisine de garip bir şey oldu: İkisi de değişmişti. O ana kadar gülüp duran Velchaninov'un içinde bir şeyler patladı. Pavel Pavlovitch'i öfkeyle omuzundan sımsıkı yakaladı.

"Ben size bu elimi uzatıyorsam" dedi hâlâ yara izini taşıyan sol elini göstererek, "onu tutmak zorundasınız!" diye bitirdi sapsarı, titreyen dudaklarla.

Pavel Pavlovitch de sarardı, onun da dudakları titremeye başladı. Yanakları ve çenesi seğiriyordu, gözünden yaşlar boşandı.

Velchaninov önünde taş kesilmiş bir halde duruyordu.

"Pavel Pavlovitch! Pavel Pavlovitch!" diye bir çığlık geldi, sanki biri trende öldürülüyordu. Sonra trenin ıslığı duyuldu.

Pavel Pavlovitch kendini toparladı, ellerini serbest bırakıp olanca gücüyle trene koştu. Tren hareket etmişti bile, ama o tutunmayı başarıp kompartımanına doğru uçarcasına gitti. Velchaninov istasyonda kaldı ve akşam bir başka trene binip yoluna devam etti. Sağ taraftaki yolu izleyip hanım arkadaşına gitmedi, çünkü hiç neşesi yoktu. Ama sonradan öyle pişman oldu ki!

-SON-